DIVI IOAN-NIS CHRYSOSTOMI

Archiepiſcopi Conſtantinopolitani commentarius in epiſtolam ad Galatas, Eraſmo Roteroda mo interprete.

AN. M. D XXVII.

Opus nouum, & nunc primum natum atq; excuſum.

R.D.D. IOANNI CARD. Lothoringiæ Erasmus Rot. s. d.

Bene habet, quod nō omnia licent isti malo seu fato seu genio, qui nunc res hominum undiq; miscet exitialibus dissidijs. Datur etiamnum pijs animorum beneuolentia iungi: datur scriptis ultro citroq; commeantibus confabulari. Itaq; qua licet uenio literis tuis amantissimis inuitatus: quóq; ueniam gratior, comitem in primis gratiosum ac facundum adduco Ioannem Chrysostomum, qui tibi Pauli ad Galatas epistolam, latine loquens & paucis & luculenter enarrabit, ut uel hoc modo Galatæ quoq; postliminio remigrent in suam Galliam. Vt tale quid auderem, crebro mecum egit Claudius Cantiuncula, minimumq; abfuit, quin perpulerit. Quid enim est omnino, quod

ille non facile cuiuis persuadeat, uir tali præditus ingenio, tam nō uulgari, tum philosophiæ cognitione, tum utriusq; iuris prudentia, tum bonarum etiam literarū peritia præditus: adde his omnibus, præter eam dicendi facultatem, quam rhetorum præceptiones conferunt, naturalem quandam facundiam, ut optimo iure, si non unicum (Nam id fortasse dictu uideatur inuidiosum) certe rarissimū uestræ Lothoringiæ exemplum & ornamentum dici possit: nec sine causa tibi talium dotiū perspicacissimo iudici, præcipue charus habeatur. Nutantem igitur iam pridē, ac propensum etiam animum facile tandem impulit, reddens à R. T. D. literas, perbreues quidem illas, sed humanitatis plenas. Audieram te maiorū imaginibus maximum, dignitate maiorem, ad hæc ætate florenti, inter aularum uel nego-

cia uel

cia uel delicias, euangelicas ac Paulinas literas circũferre manibus, his frequenter oculos & animum pascere, quæ res mihi piæ mentis non obscurum argumentum dedit. Nec enim uel admodũ uel diu potest inquinari uitijs huius seculi, cui sacræ literæ cordi sunt. Inuitabat igitur ista tua pietas, ut aliquid è sacrorum uoluminum thesauro tibi proprie dicarẽ, sed deterrebat nonnihil dignitatis tuæ maiestas, quẽ scrupulum simul atq; tua excussit epistola, adorna ui munusculũ, quod ut paucis tibi commendem: Primum opus hoc ante hac à nemine uersum fuit, ut si nihil aliud, uel nouitatis titulo possit esse non ingratũ. Deinde uix alia est epistola, in qua magis apparet ardor ac sollicitudo Paulinæ charitatis erga discipulos, q̃s Christo genuerat, ut hinc admoneri queant episcopi, quem affectum erga gregem

ipſis concreditum gerere debeant. Ac/
ceſſit interpres Apoſtoli ſimillimus,
ubiq; materna uiſcera ſpirans erga po
pulum ſuum, tum in docendo tam di/
lucidus ac ſedulus, tanquam ſi nutrix
foueat filium ſuum. Paulus indicauit di
ſcrimen inter pædagogum & patrem.
1.Cor.10. Et ſi decem milia, inquit, pædagogorũ
habeatis in Chriſto, at non multos pa/
tres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangeli
um ego uos genui. Idem hic matrẽ ex/
hibet, iterum parturiẽs Galatas, donec
1.Theſſa. 2 in illis formet Chriſtus. Porrò Theſſa
lonicenſibus nutricem exhibuit, neque
quamlibet tamen, ſed filij ſui nutricem.
Has tres perſonas ſpectare licet in hoc
epiſcopo, patrem autoritate ſacerdota/
li, matrem pariendi tuendiq; ſtudio, nu
tricem, dum cibum ſalutiferæ doctrinæ
ueluti præmanſum ingerit animis ſuo/
rum. De ſacerdote Moſaico ſcriptũ eſt
Exodi

Exodi 28. ut audiatur sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctuariū in cõspectu domini, ut nõ moriatur. Atq; ille quidem aurea tintinnabula gerebat in ueste. Huic pro aureo tintinnabulo, lingua erat aurea, nusquam non obtinniẽs populo diuinæ scripturæ uocibus, docens, arguens, exhortans, consolans. Semper enim sacerdos uersatur in sanctuario iuxta doctrinam euangelicam, ingrediens & egrediens, ut pascua inueniat ouibus suis. Et mortis periculum denunciatur, nisi tinniat. Hoc enim tinnitu saginantur oues Christi. Hic igitur geminũ boni pastoris exemplum proditum est. Postremo incidũt in hac epistola loca quædã, unde multi uehementer suspicati sunt, parum conuenisse inter Paulũ & reliquos apostolorũ proceres, præcipue Petrũ. Ex eodẽ fonte nata est illa nobilis iter Augustinũ & Hie

ronymum digladiario, de mendacio, quæ quum efferbuerit uſq; ad cõuicia, nec aliter finita ſit contentio, niſi cedente Auguſtino, tamen ſi quis rem expendat attentius, neuter alterum ſatis intellexit, quum Hieronymus loquatur de diſſimulatione facti, Auguſtinus tractet quæſtionem de mendacio ſermonis. Illud autẽ demiror in Auguſtino, quod Petrum apoſtolorum principem primumq; fidei præconẽ, ſic tractarit, ut alicubi impingat illi ſuperſtitioſam ſimulationem, alicubi peruerſum ſtudium imponendi legis onus in humeros gẽtium, alicubi prauam ſimulationem, alicubi peruerſitatẽ, adeoq; peccatum hoc non eleuet, ut conferat etiam cum peccato ter abnegati Chriſti. Hæc quũ diuerſis locis inculcet uir ille, tamen in retractationibus nuſquam mitigat ea dicta, quum ibi nonnulla penè friuola

leniat

leniat. Augustinum sequuti Parisiensi-
um theologorum articuli, tribuunt illi
errorem in fide. Iam ex hac admiratio-
ne subit altera admiratio. Quum æquis
animis hæc feramus dicta in eum, cui
Christus tradidit claues regni cœlorũ,
quem'que uoluit esse principem totius ec-
clesiæ suæ, nec offendãtur aures nostræ,
quum audimus à tantis uiris summo fi
dei doctori, etiam post acceptum spiri-
tum cœlestem, post ædita miracula, tri-
bui errorem in fide, animum'que peruer-
sum, tamẽ hodie quidã schismata, scan
dala, blasphemias & hæreses uociferan
tur, si quis dicat Hieronymum uirũ do-
ctum quidem ac pium, sed tamen ho-
minẽ fuisse: si quis dicat Hieronymum
tanto studio mirari uirginitatẽ, ut non
multũ absit à contumelia matrimonij,
quum nemini sit obscurum, quæ uerba
per calorẽ ille de matrimonio locis ali.

quot effuderit. Sed hanc materiam hic Chrysostomus tanta dexteritate tractat, ut declaret, non solum nihil inter Petrum & Paulũ rancoris intercessisse, uerum etiam summã fuisse concordiã ac beneuolentiam, nec ullam fuisse de fide dissensionem, tum omnem illam de mendacio rixam esse superuacaneam, quum hic nihil interuenerit, præter charitatem ad tempus obsequundantẽ inuincibili Iudæorum imbecillitati, prætereꝙ piam simulationem, iuuandi studio susceptam. Hæc interpretatio, mea quidem sententia, dignior est summis illis Euangelij principibus, ac piorũ hominum auribus acceptior. Verum hisce de rebus tu melius iudicabis, ubi totũ uolumen perlegeris, quod facile citra tædium feceris. Vt enim longum non est, ita dilucidum est ac facundum, nisi si quid hic detriui malus interpres. Precor autem

autem, ut dominus magis ac magis in te excitet ſyncerum amorem Euangelij ſui. Cui nunc non minus eſſe uideo periculi, ab his qui Chriſto debitam uictoriam ad ſe conantur arripere, quàm ab ijs, qui ſub hoſtium uexillis ſcindunt ecclesiæ concordiam. Luctuoſa uictoria eſt, quæ ſic ciuitatem liberat ab uno tyranno, ut eam tradat multis illo grauioribus. Si quid hic aliud ſpectetur quàm Chriſtus, non poterit eſſe læta uictoria. Sed optima ſpes habet animum meum fore, ut Chriſtus hos tumultus uertat in lætum exitum, ſi modo nos ꝓmereamur. Bene uale. Baſileæ 3. Cal. Iulias. Anno M. D. XXVII.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Archiepiscopi Constantinopolitani enarratio in epistolam ad Galatas, Erasmo Roterodamo interprete.

PAVLVS apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Iesum Christum & deum patrem, qui suscitauit eum à mortuis, & omnes qui mecum sunt fratres, ecclesijs Galatiæ, Gratia uobis et pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo.

Vehementior Paulus aduersus Galatas.

Procœmium, multa uehementia, magnoque spiritu plenum est: nec procœmium modo, uerum etiam tota, ut ita dicam, epistola. Etenim tum placide leniterque loqui discipulis, quũ opus est acrimonia, non doctoris, sed corruptoris potius

potius fuerit & hostis. Itaq; Paulus recte meritoq; scribit hunc in modũ Galatis. Hanc ob causam & dominus, quũ multa placide mãsueteq; locutus sit discipulis, nonnunq̃ tamen & austeriorẽ adhibuit orationem, nunc quidem illos beatos prædicans & collaudans, nunc rursus increpans & obiurgans. Itaq; quum Petro dixisset: Beatus es Simon Bariona, promisissetq; futurũ, ut ecclesiæ fundamenta super illius professionẽ iaceret, haud multo post dicit eidẽ: Vade post me satana, scandalum es mihi. Et alibi rursus: Adhuc et uos sine intellectu estis? Tantumq; terroris illis iniecit, ut Ioannes dicat, quod uidẽtes eum cum muliere Samaritana colloquẽtem, de cibo quidẽ cõmonuerint, cæterũ nemo fuerit ausus dicere: quid quæris, aut quid loqueris cum ista. Hæc edoctus Paulus, ac præceptoris sui uestigijs ingrediens

Seueritas lenitate temperanda.

grediens, uarie sermonem ad discipulorum utilitatem attemperat, nunc quidem urens ac secans, nunc rursum mitiora admouens remedia. Et Corinthijs quidem dicebat: Quid uultis? ut in uirga ueniam ad uos, an in charitate & spiritu lenitatis? Porrò Galatis ita loquitur: O stulti Galatæ. Neq; uero semel dũtaxat, sed bis usus est hac obiurgatione. Quin & sub finem epistolæ, taxãs illos dixit: Ne quis mihi facessat negocium. Cæterum hic acerbitatẽ denuo mitigat, quum ait: Filioli mei, quos iterum parturio: alijsq; multis cõsimilibus uerbis. Cæterum hanc epistolam esse plenam uehementiæ, cuiuis perspicuũ est, uel ex ipso statim lectionis ingressu. Sed aperiendum est, quid apostolum prouocarit in discipulos. Neq; enim id pusillum fuit, neq; parui momenti, alioqui nec ipse tam acerbe fuisset in eos inuectus

Paulus quur iratus Galatis.

uectus. Siquidem quibuslibet de causis iritari hominis est pusillanimis, morosi, miseriq́: quẽadmodum ex aduerso, in grauibus causis, supinũ ac negligentem esse, uiri est inertis ac somniculosi. At huiusmodi nequaq́ erat Paulus. Quod igitur erat peccatũ, quo sic commotus erat? Profecto magnum erat, & supra modũ graue, quodq́ illos omẽs abalienarat à Christo, quẽadmodum ipse in progressu sermonis declarat, dicens: Ecce ego Paulus dico uobis, quod si circuncidamini, Christus nihil uobis profuturus est. Ac rursum: Quicũq́ in lege iustificamini, à gratia excidistis. Quid igitur tandẽ hoc erat? Nam apertius explanandum est. Qui ex Iudæis crediderant, partim occupati persuasione Iudaismi, partim inanis gloriæ siti temulenti, dum sibi doctorũ cupiunt parare dignitatem, autoritatemq́, profecti ad

Argumentũ epistolæ.

cti ad Galatas docuerũt illis opus esse circuncisione, seruanda sabbata, & noui lunia, nec tolerandum esse Paulum, qui harum rerum tolleret obseruationes. Nam Petrus, Iacobus, ac Ioannes hæc, ut aiebant, non prohibebant, quum essent inter apostolos primæ dignitatis, quũq; cum Christo fuissent uersati. Ac re uera non prohibebant. Cæterum id faciebant, non quod ita faciendum esse decernerẽt, sed ut eorum qui ex Iudæis crediderant imbecillitati morem gererent. At Paulus qui gentibus prædicandi munus susceperat, nihil opus habebat hac obsecundatione. Nam quũ uersaretur in Iudæa, ad eundẽ modum & ipse morem gessit Iudæis. Verum impostores quidam non explicantes causas, ob quas tum hic tum illi Iudæis morem gererent, arte fallebãt simpliciores, huiusmodi sermonibus: Non est ferendus

dus Paulus. Nã hic heri ac nudius tertius exortus est, At Petrus & qui cum illo sunt, primi sunt apostolorum. Tum hic quidem discipulus fuit apostolorũ, illi uero Iesu christi. Præterea hic solus est, illi multi. Deniq; & simulationis calumniam Paulo intendebant dicentes: Hic ipse qui tollit circũcisionem, alibi uisus est uti, quæ damnat, aliter uobis, aliter alĳs prædicãs. Proinde quum cerneret totam Galatarum gentem inflammatã, ac periculosum incendiũ aduersus illorũ ecclesiam excitatũ esse, iãq; domũ labefactam, periclitari ne corrueret, partim ira iusta cõmotus, partim immenso animi dolore correptus (Nam & hoc declarauit dicens: Cupiebã nunc esse apud uos, & mutare uocem meã) scribit epistolam ad uniuersos, ad ista respondens, & ad hoc ab ipsis protinus exordiis tendit, uidelicet quod ĳ qui suffossis

 cunicu-

cuniculis ipsius existimationem apud Galatas subuertere conabãt, dicebãt, alios esse discipulos ipsius Christi, hũc apostolorum duntaxat fuisse discipulum. Et hãc ob causam sic orsus est, Paulus apostolus non ab hominibus, neq; per homines. Prædicabant enim quem admodum iam cœperam dicere, impostores illi, quod Paulus apostolorum omnium postremus esset, quódque ab illis edoctus esset, Petrum enim Iacobum & Ioannem, ut primi fuerant uocati, ita inter discipulos tenere primas, qui sua dogmata ab ipso Christo acceperant. Proinde magis credendum illis quàm huic. At illos non uetare circuncisionem neq; legis obseruationem. Hæc & his similia dictitantes, hinc Pauli deprimẽtes autoritatem, illinc aliorũ apostolorũ gloriã attollẽtes, nõ ut illos laudib. ornarent, sed ut Galatas seducerẽt, per-

ꝑ ſuaſerāt, ut legi adhærerent, quum iã legis tempus præteriſſet. Proinde congruenter ad hunc exorſus eſt modum. Quoniam enim ipſius doctrinam eleuabant, dicētes illam ab hominibus ꝑfectam, quum Petri eſſet à Ieſu Chriſto, in ipſo ſtatim ingreſſu, refellit hoc dicens ſe apoſtolum eſſe non ab hominibus neque per homines. Nam baptizarat quidem illum Ananias, at non ille liberauit eum ab errore, nec ad fidem adduxit, ſed ipſe cœlitus Chriſtus, emiſſa ad eum admiranda illa uoce, per quam hunc quoque piſcatus eſt. Nam Petrum quidem ac fratrē eius & Ioannem cum fratre ſuo, ambulans iuxta mare uocarat, Paulum uero uocauit quum iam aſcendiſſet in cœlum. Et quē admodū illi non habebāt opus iterata uocatiōe, ſed ꝓtinus relictis retibus, cæteriſq; oibus, ſequuti ſunt eū, Ita & hic à

prima statim uocatione, ad summum
ascendit fastigium, simul ac baptizatus
est, bello cum Iudæis irreconciliabili su-
scepto. Atq; hoc noīe potissimū cæte-
ris apostolis antecellebat. Abundãtius
enim, inquit, illis laboraui. Verum non
dum hoc aggreditur, sed sat habet cæte
ris æquiparari. Neq; eñ hoc illi studio
fuit, ut ostenderet se cæteris eminentio
rem, sed ut erroris ac deceptionis argu-
mentū materiamq; dissolueret. Itaque
quod dicit, non ab hominibus, omniū
erat commune. Siquidem euãgelij præ
dicatio, originem ac radicem ducebat è
cœlis. Cæterum quod addit, neque per
homines, ipsi proprium erat. Imò ueri-
us, non ipsius tantū, sed cæterorum eti-
am apostolorum, neq; enim per homi-
Quæstio. nes uocarat eos, sed per se ipm̄. Sed quã
obrem non meminit uocationis dicēs:
Paulus uocatus, nō ab hominibus, sed
apostо

apoſtolici muneris facit mẽtionẽ? Quo niam in hoc totius ſermonis cardo uer/tebatur. Dicebãt enim hũc apoſtolum ab hominibus ſuſcepiſſe illam docendi prouinciam, eoq́ʒ par eſſe, ut illos ſeque retur. Verum quod non ab hominibus eam ſuſcepiſſet declarat Lucas qui di/cit: Miniſtrantibus autem illis ac ieiunã tibus domino, dixit ſpiritus ſanctus, ſegregate mihi Paulum & Barnabã. Vñ liquet eandem eſſe poteſtatẽ filij & ſpi/ritus. Quum eñ à ſpiritu miſſus eſſet, à Chriſto ſe miſſum ait. Idẽ & alibi decla rat, ea quæ dei ſunt, aſcribens ſpiritui. Si quidem ſenioribus Mileſijs uerba faci/ens: Attendite, inquit, uobis ipſis, & u/niuerſo gregi in quo poſuit uos ſpiritus ſanctus paſtores & epiſcopos. & tamẽ in alia quadam epiſtola dicit, quos qui dem poſuit deus in eccleſia, primũ apo ſtolos, ſecundo loco prophetas, deinde

Spũs sãctus ꝓbatur esse deus.

b 3 pa/

pastores ac doctores. Adeo promiscue citra q; discrimē loquitur, quæ spiritus sunt deo tribuens, rursum quæ dei spiritui. Quin & obiter hæreticorū obturat ora, quum ait: Per Iesum Christum & deū patrem. Etenim quoniam aiūt hāc uocem, uelut inferioris dignitatis adiectā filio, uide quid facit: Eā patris uocabulo præponit, nos interim docens, ne naturæ ineffabili leges statuamus, neq; deitatis modum præfiniamus inter filium & patrem. Verū ubi dixisset, p Iesum Christum, adiecit & deū patrē. Etenim si sola patris mentione facta, dixisset per quem, fortassis cōmēto reperto dixissent hāc particulam, per quem, congruere patri, eò quod filij opera ad illum referant. At nunc simul & filij & patris facta mentione, cōmuniterq; de utroque loquutus, isti commento non passus est locum esse reliquum. Neque enim

Filius præponitur patri deo.

Ordo in personis nō inæqualitas.

enim id facit, quod ea quæ filij sunt propria; referat ad patrem, sed ut declaret quod hæc oratio, nullum naturæ discrimen inducat. Quid porrò hic habituri sint quod dicant isti, qui in baptismo commenti sunt, unde putent aliam personam alia minorem, eo quod baptizemur in nomine patris & filij & spiritussancti. Nã si ideo inferior est filius, quod post patrẽ ponitur, quũ hic apostolus à Christo orsus ad patrẽ ueniat, quid dicturi sunt? Verum nihil adhuc blasphemum dicemus. Non enim committendum est, ut cũ illis decertantes à ueritate excidamus. Quin potius etiam si decies milies insaniant illi, nos tamen intra ueritatis limites cõtineamur oportet. Quemadmodum igitur nos haud quaquam dixerimus filium patre maiorem, eo qđ Paulus hũc priore loco cõmemorauit (Nã id qdẽ sũmæ demẽtiæ

totiusq́ impietatis extrema linea fue/rit)ita nec illic quia patri poſtponitur filius,arbitrari debemus filium patre minorem. Qui excitauit eum à mortuis. Quid agis Paule? Quum cupias Iudaizãtes ad fidem perducere, nihil ex illis magnis ac præclaris adducis in mediũ. Quale eſt illud qđ ad Philippen. ſcripſiſti dicẽs: Quũ in forma dei eſſet,non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æq̃lem deo. Item quod hebræis ſcribens clara uoce protuliſti,ſplendor eſt gloriæ, & figura ſubſtantiæ illius. Rurſum quod in euãgelij ſui initio ille tonitrui filius exſonuit:In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ,& deus erat uerbũ. Præterea quod ad Iudæos crebro pronunciauit dominus dicens, Quæ facit pater eadem & filium facere. Declarat enim, quod eandem potentiam habeat cum patre, eandemq́ operandi facultatem.

Horum

Horum nihil dicis, uerum his omnibus omissis, de carnis dispēsatione facis mētionem, crucē ac mortificationem in medium adferens, Hoc esse uerum fassus aliquis, sic pro Paulo respondebit: Si illi sermo fuisset apud homines qui nihil magni de Christo cōcepissent animis, æquum erat illa magnifica proferre. Verum quoniam illi nobis mouēt seditionem, qui sibi uidebātur pœnas daturi, si desciuissent à lege, ideo mētionem facit eius rei, per quam excludit totā legis necessitatem. Nimirum cōmemorans dei munificentiam ex cruce & resurrectione collatā uniuersis. Etenim si dixisset: In principio erat uerbum, & quū in forma dei esset, & si fecisset eum æqualem patri, aliaq́ꝫ his consimilia si dixisset, declarasset quidem uerbi diuinitatem, uerum nihil ad id quod hic agebatur illa contulissent. Porrò quod ait, qui excita

uit eum à mortuis, commonefacit eos summi beneficij, quod in nos contulit Christus, quæ res haud mediocriter ipsi conducebat, ad id quod agebatur, eo quod homines pleriq; non perinde solent attentis auribus audire eos sermones, qui dei maiestatem commendant, atq; hos qui eiusdem in homines beneficētiam declarant. Hanc ob causam omissa illorum mentione, de collata in nos munificentia, uerba facit. Verum hic insultant hæretici dicentes: Ecce pater suscitauit filium. Nam posteaquam semel eos corripuit insaniæ morbus, ad sublimes illas sentētias sponte surdi sunt: cæterum si qua humiliora uel ob carnem assumptam ita dicta sunt, uel ob patri debitum honorem, uel ob aliam quāpiam dispensationem, hæc seligunt, & hæc sola expendentes, citra aliorum locorum collationem, ipsi sibi noxam accersunt, nolim

Christus excitatus à patre, nihilominus seipsum excitauit.

nolim enim dicere scripturæ. Quos eq-
dem lubens perconter, quas ob res ista
dicant. Num ideo, quod studeant filiũ
ostendere imbecillem, nec satis idoneũ
ad unius corporis suscitationẽ? Atqui
non solum fides erga illum, sed & um-
bra eorum, qui illi credebant, effecit, ut
mortui reuiuiscerent. Itá ne qui crede-
bant in eum, homines adhuc mortales,
ex umbra sola luteorũ corporum quæ
gerebant, cęq; uestibus horum corpori-
bus admotis, excitabãt mortuos, & ipse
seipsum excitare non potuit? An non
hæc euidens est insania, uehemẽsq; de-
liratio? Non audis illum dicentem: Sol
uite templũ hoc, et in triduo excitabo il
lud? Ac rursum: Potestatem habeo po-
nendi animam meam, & potestatẽ ha-
beo iterum sumendi eam. Quam igi
tur ob causam pater illum excitasse di-
citur? Sic illũ excitare dicitur, quemad
modum

modum & alia facere dicitur, quæ facit
filius. Siquidē hoc partim honoris gra-
tia, qui patri debetur, dictū est, partim
» ob auditorum imbecillitatē. Et qui me
Quæstio. cum sunt fratres. Quam tādem ob cau
sam nequaq hoc addit in cæteris epi-
stolis? In illis enim aut suum nomen so
lum ponit, aut duorum duntaxat triū-
ue addit nomina, hic autem totam mul
titudinem posuit. Ideo posuit uniuer-
sos, quod neminem commemorat no-
minatim. Verū hoc ipsum quur facit?
Traducxerant Paulum hoc nomine, q
solus hæc prædicaret, nouaq dogma-
tum rationem inueheret. Hanc igitur il
lorum suspitionem cupiens eximere, si-
mulq declarare, quod multos haberet
eiusdem sententiæ, adiungit sibi fratres,
significans se ex illorum sentētia scribe-
« re quæ scribit. Ecclesijs Galatiæ. Neq
enim unam ciuitatem, neq duas, neq
tres,

tres, ſed totam Galatarum gentem hu
ius erroris incendium peruaſerat. Con
tẽplare uero mihi & hic uehementem
indignationem apoſtoli. Non enim di
xit, dilectis, neq; ſanctificatis, ſed eccle/
ſijs Galatiæ. Nam hoc erat ægre affe/
cti animo, ſuumq; dolorem aperientis,
quod eos non à charitate, neq; proprijs
nominibus appellarit, ſed à ſola congre
gatione, quodq; non addidit, eccleſijs
dei, ſed ſimpliciter dixit, eccleſijs Gala/
tiæ. Quanq; & alioqui ipſa ſtatim præ
fatione feſtinat illorum diſſidium redi
gere in concordiam, eaq; gratia eccleſiæ
id eſt congregationis uocabulum poſu
it, pudorem illis incutiens, & cogens in
unũ. Etenim qui diſſecti ſunt in uarias
partes, nequaq; poſſunt hoc appellari
cognomine. Siquidẽ eccleſiæ nomẽ, cõ/
ſenſus cõcordiæq; nomẽ eſt. Gratia «
uobis & pax à deo patre & dño Ieſu «
Chriſto

Christo. Quum ubiq; necessario ponit hanc particulam, tum maxime nũc Galatis scribens. Quum enim periclitarentur, ne à gratia exciderent, optat illis huius instaurationem ac sarturam. Et quoniã seipsos hostes reddiderãt deo, obsecrat deum, ut eos ad eandem pacem reducat. Deo patre. Et hoc ex loco rursum conficiuntur hæretici. Nam qui Ioannẽ in initio sui Euangelij, quũ ait: & deus erat uerbũ, dicunt ideo θεὸν i. deum, absq; articulo posuisse, ut filij deitatem induceret paterna minorem. Itemq; Paulum, quum ait filium in forma θεȣ̃. i. dei fuisse, nõ de patre fuisse loquutum, eo quod ibi quoq; dei nomen careat articulo, quid hic dicturi sunt, quũ ipse Paulus sic loquatur, non ἀπὸ τοῦ θεȣ̃. i. à deo, præfixo articulo, sed ἀπὸ θεȣ̃ πατρὸς. i. à deo patre, sine articulo. Patrem uero hic deum appellat, non quidem

Articuli uis.

dem illis aſſentans ac blandiẽs, ſed acriter taxans, eiusq́ memoriam refricans cauſæ, per quam facti fuerant filij. Non enim per legem, ſed per lauacrũ regenerationis hoc honoris adepti ſunt, eoq́ paſſim in ipſis etiam epiſtolarum exordijs ſpargit ac diſſeminat beneficentiæ diuinæ ueſtigia, tantum non dicens: Quũ ſerui ſitis, quũ ſitis hoſtes & alienati, qua fronte uocatis patrẽ deũ? Num lex uobis largita eſt iſtam cognationẽ? Quur igitur deſerto eo, qui uos in hanc ꝓpinquitatem induxit, rurſum tranſcurritis ad pædagogum? Neq́ uero patris nomen tantum, uerum & filij cognomina ſufficiebant ad declarandam illis dei erga ipſos munificentiam. Etenim domini Ieſu Chriſti nomen ſi diligenter expendatur, totam illius erga nos beneficentiam declarat. Ieſus enim inquit, ob hoc uocabitur, quoni-

quoniam ipse saluum faciet populum à peccatis ipsorum. Christi uero cognomen spiritus unctionem reuocat in me» moriam. Qui dedit semetipsum pro » peccatis nostris. Vides q̃d haud quaq; seruile, & adactum sustinuerit ministeriũ, nec à quoq; sit traditus, sed ipse seipsum tradiderit. Itaq; quũ audis Ioannem dicentem, quod pater filium suum unigenitum dedit pro nobis, ne ob id diminuas unigeniti dignitatẽ, néue quid humanũ de illo suspiceris. Quãq; enim pater dicitur tradidisse, nõ hoc dicitur, ut imagineris, quod filius patri seruili more inseruiat, sed ut intelligas, hoc patri quoq; fuisse placitũ. Qđ & hic Pau» lus declarat, dicens: Iuxta uoluntatem » dei & patris nostri. Vide, non dixit, iuxta præscriptionem, sed secundum uoluntatem. Etenim quum eadem sit uoluntas patris ac filij, quæcunq; uoluit filius,

lius, eadẽ uoluit & pater. Quid est pro peccatis nostris? Innumeris, inquit, malis nosipsos inuolueramus, eramusq; rei extremi supplicij. Ac lex quidẽ adeo non liberabat, ut condemnarit etiam, sic prodito peccato & in apertũ prolato, ut nec liberos reddere, nec iram dei sedare ualeret. Sed dei filius & hoc quod erat impossibile, reddidit possibile, dũ & peccata dissoluit, & inimicos constituit in amicorum ordinem, & alia deniq; innumera bona largitus est. Post hæc ait: Vt eriperet nos ex præsenti seculo malo. Rursus hoc dictum alij arripiũt hæretici, damnantes hanc præsentẽ uitam, & in hoc Pauli testimonium allegantes: Ecce, inquiunt, præsens seculum appellat malũ. Sed age dic mihi, quid est seculum? Tempus diebus & horis discretum. Quid igitur? An spatium dierum malum est? An malus est solis

Vita quomodo dicitur mala.

c cursus

cursus? At nemo quisq; istud unquam dicturus est, etiam si ad extremã uenerit amentiam. Verum, inquiet, non tempus dixit malum, sed præsentem uitam appellauit malam. Atqui non istuc sonant uerba Pauli, uerum non intelligis uerba, ex quibus nectis huius uitæ accusationẽ, sed ipse tibi aperis interpretãdi uiã. Proinde nobis q̃q; cõcedas, ut quæ dicta sunt interpretemur, idq; eo magis, q̃ q̃ nos adferimus, & pia sunt, et rationi consentanea. Quid igit̃ dicturi sumus? An q̃ nullũ malũ esse queat unq̃ causa boni? Sed hæc uita præsens innumerabiles coronas, tantaq; præmia parit. Vnde & ipse Paulus supra modum

Phili. 1. laudat eam, loquens hunc in modum: Quod si uiuere in carne hic mihi fructus est operis, & quid eligam ignoro. Hic uero quũ sibi proponat optionem, utrum hic mallet uiuere, an dissolui, & esse

esse cum Christo, potius ducit hic commorari. Quod si mala esset uita, nequaquã hoc ille de seipso dixisset, nec alius quisquam potuisset ea ad uirtutem abuti, quantũuis adhibuisset studij. Nullus enim unquam malicia possit in bonum uti, non scortatione ad pudicitiam, non inuidia ad beneuolentiam. Nam quum Paulus de prudentia carnis loquens scribit, eam non esse subiectã legi dei, neq; enim posse, hoc sentit, malitiã donec manet malitia, nõ posse esse uirtutem. Proinde quum audis malum seculum, intellige prauas actiones, propositum animi corruptum. Neque enim ob id uenit Christus, ut nos excuteret exigeretq; ex hac uita, sed ut nos in mundo relictos, dignos efficeret, qui in cœlis uersemur. Eóque patri loquens, sic ait: Et hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Ac rursum:

Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos à malo, hoc est, à malicia. Quod si non pateris hanc interpretationem, sed adhuc prædicas hanc uitam esse malam, ne crimineris eos, qui sibi ipsis consciscunt necem. Vt enim qui se subducit malis, non criminationem meretur, sed coronam promeretur: ita qui uiolenta morte, seu laqueo, seu alijs modis uitam abrumpit, hunc haud quaquam æquũ fuerit in crimen uocari iuxta uestram sentẽtiam. Nunc uero deus illos acrius punit quam homicidas, & nos om̃es eos detestamur. Atque id iure meritoque. Nam si alios occidere fas non est, multo magis nefas est seipsum occidere. Quod si hæc uita res est mala, coronan di forent homicidæ, qui nos à malicia liberent. Ad hæc autem qui hæc dicunt, suis ipsorũ uerbis inuoluuntur. Etenim quum solem prædicent esse deum, post

hunc & lunam deam, hosq́ꝫ adorent, ueluti multorum bonorum autores, secum pugnantia loquuntur. Nam horũ ut & reliquorum astrorum, non alius est usus, nisi quod præsentem uitam nobis absoluunt: hanc inq́ꝫ, ut isti loquuntur, malam, dũ & alunt corpora, & splẽdore prælucent, & terræ fructus uegetant: qui fit igitur, ut ad huius malæ uitæ cõstitutionem, adeo subseruiant isti uestro iudicio dij? Sed neqꝫ astra dij sunt, Absit, sed opera sunt dei, in nostrã utilitatem condita: neqꝫ mundus malus est. Quod si mihi memores homicidas, adulteros, & monumentorum suffossores, ista demonstro tibi nihil ad p̃sentẽ uitã attinere. Neqꝫ enim hæc peccata sunt uitæ quam agimus in carne, sed corruptæ uoluntatis. Etenim si ista sic essent uitæ p̃sentis, ut forte fatóue q̃dã illi essent affixa, nullus ab his malis

liber esset,neq; purus. Proinde conside
ra,neminē effugere posse, quæ propria
sunt huius uitæ. Quæ porrò sunt hæc?
Edere,bibere,dormire, crescere, esurire,
sitire, nasci,mori, cunctaq; his similia.
Hæc nullus unq̃ uicerit,non peccator,
non iustus, non rex, non plebeius, sed
omnes subiacemus naturæ necessitati.
Itidem & scelera ꝑpetrare, si pertineret
ad sortē conditionemq; naturæ, nullus
hæc effugere posset,quemadmodū nec
illa. Nec enim mihi dixeris,raros esse,q
recte uitam gerunt. Nam nullū omni-
no reperies,qui naturalibus necessitati-
bus unq̃ fuerit supior. Itaq; donec uel
unus inuenietur, qui uirtutem præstite
rit,constabit undiq; illæsa nostra ratio.
Quid ais miser & infelix? Num hæc ui
ta mala,in qua deū agnouimus, in qua
de futuris philosophamur, in qua ex
hominibus facti sumus angeli, cumq;
cœlesti

cœlestibus uirtutibus simul choros ducimus? Et quod tandem aliud quæremus malæ peruersæq́ue uestræ mentis argumētum? Quur igitur, inquis, Paulus seculum præsens dixit malum? Nimirum communi hominum more sic loquutus est. Quandoquidem & nos ad eum modum loqui solemus, malū habuit diem, nō ipsum tempus, sed circunstantiam & actionem incusantes. Eadem ratione Paulus damnans prauas hominum uoluntates, hac loquendi consuetudine est usus, ostendens q̄ Christus nos non modo liberauerit à prioribus peccatis, uerum etiam in posterum aduersus hæc tutos reddiderit. Prius enim illud declarat, quum ait: qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. Quum autem addit, ut eriperet nos ex præsenti seculo malo, tutamen & custodiam in posterum aperit.

Nam lex quidem etiam ad unum horum erat infirma & inefficax, gratia uero ad utrunq; ualuit. Eoq; subiũxit: Iuxta uoluntatẽ dei & patris nostri. Quũ enim illi putarent se dei iussa negligere, utpote qui legem seruandam dederat, metuerentq; ne perirent, si deserta uete re lege in noua progrederentur, & hanc illorum opinionem corrigit dicens, hæc patri quoq; placita esse. Nec simpliciter dixit patri, sed patri nostro, idq; perpetuo repetit, pudorem illis incutiens, eo quod ostendit, quod suũ patrem Christus nostrum patrem effecit. Cui gloria in secula, amen. Et hoc nouum est et insitatum. Nam hanc uocem, amen, nusq̃ alibi reperimus in epistolarũ initio positum, sed multis præcedentibus solet addi. At hic ostendens ea quæ dicta sunt, satis euidentem habere Galatarum accusationem, & sermonem esse

perse

perfectum & absolutum, hoc usus est exordio: quandoquidem manifesta crimina non egent multo probationis apparatu. Posteaq̄ enim illis in memoriā redegisset crucem & resurrectionem, redemptionē è peccatis, in posterū datā tutelā, paternā uoluntatē, filij consiliū, gratiā, pacē, deniq; totū illius donū gratuitū, glorificando deū sermonē clausit. Verum nō hac de causa solū hoc fecit, uerum etiā quod supra modū doni magnitudinem miraret̄ ac stuperet, gratiæq; immensitatē, simulq; secū reputaret, quū tales essemus, quales nos reddidisset deus, idq; subito, in pūcto momētoq; tēporis, tanq̄ qui hæc oratione consequi non posset, glorificatione finit sermonem, nō eam quæ deo digna sit, sed quam ipse poterat laudem pro toto terrarum orbe depromens. Atq; ob id deinceps concitatiore usus est oratione,

uelut inflammatus uehementer ex consideratis dei erga nos beneficijs. Quum enim dixisset cui gloria in secula, amen, ab acriori obiurgatione orditur, dicens:
" Miror quod tam cito transferimini ab
" eo, qui uocauit uos in gratia Christi in
" aliud Euangelium. Quoniam per legis obseruationẽ arbitrabant̃ sese placere patri, quemadmodũ existimabãt Iudæi Christum persequentes, hoc primũ demonstrat, illos dum hæc faciunt, non modo Christum, sed & patrem offendere. Non enim, inquit, à Christo, sed à patre deficitis ista faciendo. Nam ut uetus testamentum non patris tantũ est, uerum & filij, ita gratia non filij solũ est sed & patris. Denicꝫ cõmunia omnia. Omnia inqt, quæ patris mei sunt, mea sunt. Ergo quum dicit, eos à patre desciuisse, duplicem impingit culpam, alteram quod defecerint, alteram quod celerrime

lerrime defecerint. Atqui cõtrariũ potius erat reprehensione dignũ, uidelicet si post multum temporis desciuissent, uerũ hic agitur de circũuentione. Est quidem & ille dignus reprehensione, qui post longum tẽporis spatium deficit. Cæterum qui ad primam irruptionem & in ipso sagittarũ è longinquo uolantium iactu concidit, extremæ imbecillitatis de se specimen præbuit: hoc nomine & hos incusat, dicens: Quid hoc rei est, quod ij qui uos decipiunt, nec spatio tẽporis ad id opus habent, sed prima statim inuitatio sufficit eis ad subuertẽdum uos & capiendum? Quam tandem impetrare possitis ueniam? Etenim si hoc crimẽ in amicos commissum esset, is qui priores utiles ac necessarios amicos reliquisset, dignus esset condemnatione: qui deo uocante resilit, cogita quanto supplicio sit obnoxius.

Cæterũ

Cæterum quum ait, Admiror, non so-
lum uerecũdiam illis ingerit hoc dicto,
quod post tantam munificẽtiam, post
tantam peccatorum condonationem,
post immensam exhibitam humanita
tem, ultro currant ad iugum seruitutis:
uerum simul & illud ostendit, qualem
habeat de illis opinionem, nimirum in-
gentem quandam & egregiam. Neq;
enim si iudicasset eos esse de numero
uulgarium, & eorum quibus facile im-
ponitur, nequaq̃ admiraretur quod ac
ciderat. Verum quoniam uos, inquit,
estis de numero syncerorum, et qui mul
tum laboris sustinuerunt, ideo miror.
Id igitur satis erat ad eos restituendos,
& ad priora reuocãdos, quod ipsum in
huius epistolæ medio declarat, dicens:
Tam multa passi estis frustra, si tamen
frustra. Transferimini. Nõ dixit, trans-
lati estis, sed transferimini, hoc est, non-
dum

dum credo, nondum arbitror, perpetratam circũuentionem. Quod ipsum rursus est reuocare studentis. Hoc igitur in sequentibus dicit apertius: Ego confido de uobis, quod nihil aliud sapietis. Ab eo qui uocauit uos in gratia Christi. Ipsa quidem uocatio patris est, uocationis autẽ causa filius est. Nam ipse est qui nos reconciliauit, qui donum dedit, Neq; enim ex operibus iusticiæ salui facti sumus: quin potius & hæc illius sunt, & illa huius. Nam mea, inquit, tua sunt, & tua mea. Nec dixit: ab Euãgelio transferimini, sed à deo, qui uos uocauit, quod erat dictu horribilius: & accõmodatius ad terrorẽ illis incutiẽdum, id posuit. Siquidem qui studebant illos seducere, non id semel ac repente, sed paulatim eos ab ipsis rebus transferentes, à nominibus nõ transferebant. Nã huiusmodi diaboli fraus est, haudquaq̃

nudos

nudos proponere laqueos, quibus uenat̃ homines. Etenim si dixissent, desciscite à Christo, Galatæ uitassent eos, uelut impostores & corruptores. Nunc uero sinẽtes eos adhuc in fide manere, et interim fraudi prætexentes Euãgelij nomen, impune summacq; audacia perfodiebant domum, uidelicet ijs quæ dixi, uelut obtẽtis uelamentis per hæc nomina celantibus parietum perfossores. Quoniam igitur illi suam imposturam appellabant Euangelium, ipse etiã aduersus nomen repugnat, liberecq; agit, dicens: In aliud Euangelium, quod nõ est aliud. Pulchre: necq; enim est aliud. Attamen quod accidit ægrotantibus, dum salubribus cibis offenduntur, hoc idem usu uenit hic Marcionistis. Arripuerũt enim quæ dicta sunt hic, ac dicebant: Ecce Paulus etiã ipse dixit nõ esse aliud euangeliũ. Necq; enim hi recipiũt omnes

Marcionis error.

omnes Euangelistas, sed unum duntaxat, quod ipm tamē suo arbitratu mutilarunt commiscueruntq̧. Quid igitur sibi uult, quū ait, iuxta Euangeliū meū & pdicationē Iesu Christi? Sunt quidē uehementer ridicula, quæ isti adferunt, uerūtamen quanq̄ sunt deridenda, opæprecium tamen est ea refellere propter eos qui facile decipiuntur. Quid igit̄ dicemus, an quod etiā si decies mille sint Euāgelistæ qui scribunt euangelia, modo scribant eadem, multa illa unicū esse euangelium, neq̧ quicq̄ obstare scribentium multitudinē, quo minus unum sit euangeliū? Quēadmodū ex aduerso, si quis unus scribēs cōmemoret cōtraria, non esset unū euangeliū quæ scribūtur. Vt eñ unum sit euangeliū aut nō unū, nō æstimat̄ nūero scribentiū, sed hinc. eadē ne sint, an diuersa q̄ scribūtur. Vñ dilucidū est, q̄tuor euangelia unū esse *Euangeliū unū et multa.*

euange

euangelium. Quum enim quatuor eadem loquantur, nō est aliud atq; aliud ob personarum differentiā, sed unum ob eorum qui loquuntur consonantiam. Neq; enim Paulus nunc de numero loquitur, sed de pugnātia eorū quæ dicuntur. Proinde si iuxta uim eorum, quæ in illis scripta sunt, iuxtaq; dogmatum excussam rationem, aliud est euangelium Matthæi, aliud Lucæ, recte Pauli sermonem hunc arripiunt. Sin unum & idem est, desinant ineptire, simulantes hæc ignorare sese, quæ uel admodū
» pueris nota pspicuaq; sunt. Nisi quod
» quidam sunt, qui conturbant uos, & uo
» lunt subuertere Euangelium Christi. Hoc est, donec fueritis sanæ mentis, ne agnoscatis aliud Euangelium, donec recto minimeq; distorto fueritis obtutu, nec imaginemini uos uidere quæ nusq̄ sunt. Quemadmodum oculus turbatus aliud

aliud pro alio cernit, ita mens prauarũ
cogitationum confusione perturbata,
idem pati consueuit. Itidem & qui labo
rant insania alias pro aliis rerum speci/
es se uidere credunt. Verũ hæc insania
quàm illa periculosior est, quæ noxã ad
fert, non in rebus sensibilibus, sed in re/
bus intelligibilibus, non in pupula cor/
poralium oculorũ, sed in oculis animi
distorsionem gignẽs. Et uolũt subuer "
tere Euangelium Christi. Atqui unum "
aut alterum duntaxat præscriptum in/
duxerant, circuncisionem, & dierum ob
seruationem innouantes. Verum ut o/
stenderet quod pusillum quiddam per
peram admixtum, totum corrumpit, di
xit subuerti Euangelium. Quemadmo
dum enim in moneta regia, qui paulũ
aliqd amputarit de impressa imagine,
totũ nomisma reddidit adulterinũ: ita
quisquis sanæ fidei uel minimam par/
d ticulã

ticulam subuerterit, in totũ corrumpit, ab hoc initio semper ad deteriora procedens. Vbi sunt igitur qui nos ut contẽtiosos dãnãt, eo quod cũ hæreticis habemus dissidiũ, dictitãtq́ nullũ esse discrimẽ inter nos & illos, sed ex principatus ambitu ꝓficisci discordiam. Audiãt qd dicit Paulus. Nimirũ illos subuertisse euangeliũ, q paululũ quiddã rerũ nouarũ inuexerant: Isti uero non siplicitet pusillũ quiddã innouãt, Nã q pusillũ, qui filiũ dei p̃dicãt esse creaturã, sed qđ est oĩm maximũ immutant. An nó audisti, qđ is q ueteri q̊q; testamento sabbato ligna collegerat, unicũ mandatũ, nec id maximũ trãsgressus, extremo affectus est supplicio? Quodq́; Oza, qm̃ arcã alioqui subuertendã, fulcit, è uestigio mortuus est, eo quod ministeriũ ipsi non congruens usurpauit? Ergo ne sabbatum uiolatum, & solus arcæ ruitu-

Pusilla delicta non negligenda.

ræ con-

ræ contactus, ad tantam indignatio-
nem prouocauit, ut qui hæc ausi fuerãt
ne minimum quidem ueniæ sint conse
quuti, hic uero qui adoranda & ineffa-
bilia dogmata corrumpit, excusationẽ
habiturus est, & ueniam consequetur?
Non potest hoc fieri, nõ potest inquã.
Hoc ipsum igit' est omniũ malorũ cau-
sa, quod ob pusilla nõ indignamur. Ob
id enim maiora scelera subierunt, quod
minoribus debita correctio nõ adhibe-
tur. Et quẽadmodũ in corporibus, qui
uulnera neglexerunt, febres gignunt, &
putrefactiones, ac mortẽ deniq;, itidẽ &
in animis, q pusilla dissimulant, maiora Ieiunium Iudæorum.
inuitãt. Ille inquiũt, labit' in ieiunio, neq;
quicq̃ est magni. Alter uero ualet qdem
recta fide, cæterũ tẽporis gratia simulãs,
profitẽdi libertatem prodidit. Ne id q-
dẽ est aliqd magni mali. Alius iritatus,
minatus est se defecturum à recta fide.

Ne id quidem supplicio dignũ, eo q̃d ira animiq́ꝫ cõmotione peccauit. Quin & innumera repiet aliqs huius generis quotidie peccata inuehi Ecclesijs. Hanc ob causam deridiculi facti sumus, & gẽtibus, & Iudæis, dũ ecclesia in mille partes discindit̃. Etem̃ si qui à diuinis præscriptis resilire conabant̃, & paulũ quid dã secus quàm oportet tentabant̃, mox ab initio fuisset adhibita conueniẽs increpatio, nequaquam nata fuisset hæc pestis, haudquaquam tanta tempestas ecclesias occupasset. Vide igitur quomodo Paulus circuncisionem appellat Euangelij subuersionem. Nunc aũt multi sunt apud nos, qui eodem die ieiunant quo Iudæi, qui similiter obseruãt sabbata, & animose ferimus, imò potius calamitose. Et quid loquor de rebus Iudæorum? Multi gentium mores apud nostros aliquot seruantur, sortilegia, auguria,

Cõtemptus Ecclesiæ.

ria,omina,ac dierum obseruationes,su/
perstitiosa super genesim cura, et om̄is
impietatis plenæ literæ,quas pueris pro
tinus ut nati sunt,magno malo, capiti/
bus illorum imponunt, ab ipso proti/
nus exordio docentes illos uirtutis adi/
piscendæ studium abijcere, & ad falla/
cem fati tyrannidem, quod quidem in
ipsis est,illos adducentes. Quod si ijs
qui circunciduntur Christus nihil pro/
dest,istis qui tanta inuehūt mala, quur
adeo deinceps profutura est fides ad sa
lutē? Quanq̄ à deo erat data circūcisio,
uerū q̄niā non in tempore seruata, cor/
ruptelam inferebat Euangelio,nihil nō
fecit Paulus,ut eam amputaret. Et post
hæc quum Paulus ad excludendas con
suetudines Iudaicas tantum adhibuit
studium,eo quod intempestiue serua/
rētur,nos ne paganam quidem consue
tudinem amputabimus? Et quam ob/
d 3 secro

ſecro ſumus habituri excuſationẽ? Has ob res in tumultu acturbatione ſunt res noſtræ, adeo ut qui diſcipuli eſſe debuerant, multa repleti mentis elatione, ſubuerterint ordinẽ, & quæ erant ſuperiora, facta ſint inferiora. Quod ſi quis illos uel leuiter accuſet, conſpuunt eos, quorũ imperio ſubſunt. Id eò faciunt, ꝙ nos eos ꝑperã à pueris inſtituimus. Verũ enimuero etiã ſi qui præſunt, improbi forent, innumeriſq́ꝫ ſcaterẽt malis, ne ſic quidẽ fas eſſet diſcipulo dictis non audientẽ eſſe. Etenim ſi de Iudeorũ doctoribus dictũ eſt, quoniã ſuper cathedram Moſi ſedebant, eos eſſe dignos qui à diſcipulis audirentur, quanq́ꝫ operibus erant tam malis, ut dominus præceperit, ne illa imitarentur, qua uenia digni erũt, qui eccleſiæ præſides per gratiam dei modeſte uiuentes, conſpuunt et cõculcãt? Quod ſi nefas eſt, ut alius aliũ iudi

Etiam malis præpoſitis obediendum.

iudicet, quanto magis fas non est, iudicare doctores? Sed etiã si ego aut angelus de cœlo euãgelizauerit uobis præter id quod accepistis, anathema sit. Vide prudentiã apostolicam. Ne quis diceret, illum sua ipsius ostentare dogmata, etiam seipsum deuouit. Cæterũ quoniam ad autoritatem confugiebant, & ubique celebrabant Iacobum, hac de causa & angelorum meminit. Ne mihi, inquit, Iacobum narres, etiã si quis angelorum è cœlis descenderit, corrumpens Euangelij prædicationem, anathema sit. Non temere dixit, de cœlo, Sed quoniam sacerdotes quoq; dicti sunt angeli. Labia eñ sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore eius, quoniam angelus domini omnipotentis est, ne quis existimaret de his angelis nunc uerba fieri, addita particula, de cœlis, supernas uir-

d 4 tutes

tutes indicauit. Neque dixit, si contraria annunciauerint, aut totum Euangelium subuerterint, uerum si uel paulum euangelizauerint præter euangelium quod accepistis, etiam si quiduis labefactarint, anathema sint. Sicut ante
" dixi, & rursum nunc dico. Ne putares ea uerba ab ira profecta esse, aut iuxta hyperbolen magnificentius quàm pro re dicta, aut impetu cursuq; sermonis raptim excidisse, repetit eadem. Etenim qui animi cõmotione occupatus dixit aliquid, hunc mox dicti pœnitere solet. Cæterum qui denuo repetit eadem, declarat sese iudicio loquutũ, ac prius animi consilio fuisse decretum & comprobatum, atq; ita demũ uoce proditum. Abraham igitur quũ rogaretur, ut mitteret Lazarum, respondit, Habent Mosen et prophetas: si illis non crediderint, neque mortuos resuscitatos audituri

sunt

ſunt. Hæc autem Chriſtus ipſe inducit
in parabola loquentem Abraham, de-
clarans ſe uelle plus fidei habendũ eſſe
ſcripturis, quàm ſi mortui reuiuiſcant.
Paulus uero, porrò quum Paulum di-
co, rurſum ipſum Chriſtum dico, Hic
enim erat, qui mentem illius agebat, eti
am angelis è cœlo deſcendentibus præ-
ponit ſcripturas, idq́ ualde congruen-
ter. Siquidem angeli quãlibet magni,
tamen ſerui ſunt ac miniſtri. Cæterum
omnes ſcripturæ nõ à ſeruis, ſed ab uni
uerſorũ domino deo uenerunt ad nos.
Hanc ob cauſam dicit, Si quis uobis
euangelizauerit, præter id quod euan-
gelizauimus uobis. Non dixit, ſi ille aut
ille: idq́ prudẽter admodũ citra odiũ
& inuidiã. Quorſum enim opus erat iã
ædere nomina, poſteaq̃ tam uehemẽti
ſublimiq́ fuerat uſus ſermone, ut uni-
uerſos & qui in cœlis ſunt, & qui in ter-
d 5 ris,

ris cóplecteretur. Per hoc enim ꝙ euan gelistas angelos pronũciat anathema, omnem dignitatẽ cóprehendit. Per hoc uero q̃d seipsum quoq; pronũciat ana thema, omnem familiaritatem ac ger manitatem complexus est. Ne mihi di xeris, inquit, collegæ tui & socij aposto li hæc dicunt, Nec mihi ipsi parco, si di uersa prædicẽ. Neq; uero Paulus hæc dicit, quod damnaret apostolos tanq̃ euangelicæ prædicationis præuaricato res, absit. Ait enim: Siue nos, siue illi, sic prædicamus: sed ut ostẽderet persona rum dignitatem non recipi, quoties ex
" penditur ueritas. Nunc enim homini
" bus suadeo, an deo, aut quæro homini
" bus placere? Si enim adhuc hominibus
" placerẽ, Christi seruus non essem. Quã uis enim, inquit, uos fallerẽ hæc dicens, num & deo ualeã imponere, qui perspi cit arcana mentis, & cui ut placerẽ sem

per

per omne mihi studiũ fuit? Vides spiri
tũ apostolicũ, uides sublimitatẽ euan/
gelicã. Hæc eadẽ aũt in epistola ad Co
rinthios dixit: Non uobis excusamus
nos, sed occasionẽ damus uobis glorian
di. Atq; iterũ: Mihi uero pro minimo
est, ut à uobis iudicer, aut ab humano
die. Quũ enim doctor cogeret se disci/
pulis excusare, sustinet quidẽ illud, sed
tamẽ indigne fert: haud quidẽ ob inso/
lentiã: Absit hoc, Sed partim ob id q; ij
qui seducebant tã mobili forẽt animo,
tanq; instabili sententia: partim q; ipsi/
us uerbis apud illos parũ certa fides ha
beret, hac de causa dixit hæc q̃q; ꝓpe/
modũ his utens uerbis: An mihi apud
uos est habẽda oratio? An hoĩes mihi
ius dicturi sunt? apd' deũ nobis est cau
sæ dictio. Atq; ut apd' illud tribunal bo
nã habeamus causam, oĩa facimus, ac ne
quaq̃ eò deuenimus infelicitatis q̃si cau
sam

ſam dicturi ſimus omniũ domino, de corruptis dogmatibus Euangelij, q̃d p̃dicam⁹. Itaq; partim ſeſe excuſans, partim illos extimulans, hæc uerba poſuit. Nõ em̃ cõueniebat diſcipulis, ius dicere præceptoribus, ſed credere & obtemperare. Verum quoniam, inquit, inuerſus eſt rerum ordo, & iudices nunc ſediſtis, ſcitote mihi non eſſe magnopere curæ, quomõ me purgẽ apud uos, ſed om̃ia facimus propter deũ, utq; illi de hiſce dogmatibus reddamus rationem. Etenim q ſtudet hominibus ſuadere, multa facit inſyncera prauaq;, & fraudibus utitur & mẽdacio, quo perſuadeat, mentemq; capiat auditorũ: Contra qui deo ſuadet, illiq; placere ſtudet, huic ſimplici puraq; mente eſt opus. Deus enim falli non poteſt. Vnde perſpicuum eſt, inquit, nos quoq;, nec principatum ambiẽtes, nec diſcipulos colligendi ſtudio,
neq;

neq; gloriã ac laudem à uobis captan-
tes hæc ſcribere: neq; enim nobis ſtu-
dio eſt placere hominibus, ſed deo. Nã
ſi uoluiſſem hominibus placere, adhuc
à Iudæis ſtarem, adhuc perſequerer ec-
cleſiam dei. Cæterum qui totam Iudæo
rum gentem, qui familiares, amicos &
cognatos, qui totam contempſi glori-
am, proq; his commutaui, perſequutio
nes, inimicitias, bella ac mortes quotidi
anas, ſatis declaraui me hæc quoq; quæ
nunc loquor, non humanæ laudis ſtu-
dio loqui. Hoc autẽ ideo præfatus eſt,
quoniam commemoraturus erat prio-
ris uitæ ſuæ hiſtoriam, & quomodo re-
pente fuerit immutatus, & argumentis
euidentibus demonſtraturus, ſe pro ue
ritate ſtare. Rurſus autem ne putarẽt il
lum hæc eò facere, quo ipſis redderet ra
tionem, in ſuperioribus illa dixit, Nunc
hominibus ſuadeo. Nouerat enim pro-
ut po-

ut postulabat oportunitas, etiam subli-
me quippiam ac magnificum loqui, ad
eorum quos instituebat correctionem.
Atqui poterat aliunde probare, se cum
ueritate ac syncere prædicare Euangeli-
um, nimirũ è prodigiis, è miraculis, è pi
culis, è carceribus, & quotidianis morti-
bus, è fame, siti et nuditate, ex aliis horũ
similibus, uerũ quoniã illi nunc dirigit
oratio non ad pseudapostolos, sed ad
apostolos, qui horum periculorũ erant
cõsortes, alia uia aggredit causæ tracta
tionẽ, Alioqui quũ ad pseudapostolos
sermonẽ intenderet, hũc in modũ indu-
xit comparationẽ, tolerantiã in piculis
adducens in mediũ, dicensq;: Ministri
Christi sunt, desipiẽs loquor, plus ego,
in laboribus abundantius, in plagis su-
pra modũ, in carceribus abundantius,
in mortibus frequẽter. Nunc sanè supio
ris uitæ conuersationẽ memorat, dicẽs:
Notum

Notũ uobis facio fratres Euangelium, «
q̃d prædicatũ est à me, nõ esse secundũ «
hominẽ. Neq; enim ego ab homine ac «
cepi illđ, neq; edoctus sum, sed p̃ reuela «
tionẽ Iesu Christi. Vide, ut undiquaq; «
cõfirmat se fuisse Christi discipulũ, nul-
lo hominis interuẽtu, sed ipso Christo
per seip̃m omnẽ ipsi cognitionẽ digna
to patefacere. Et q̃modo, inquiunt, pro
bari possit incredulis, q̃d deus per se,
nullo hominis interuentu, tibi patefe-
cerit illa arcana mysteria? Probat hoc,
inquit, illa superior mea cõuersatio. Ni-
si enim deus fuisset, qui effulserat, haud
quaquam adeo repente fuissem immu
tatus. Nam qui docentur ab homini-
bus, etiam si sint acri celeriq; ingenio, ta
mẽ ut ad diuersa trãsferantur, tempore
est opus multoq; studio. Cæterum qui
quũ uehemẽtissime laboraret insania,
totus ac pure rediit ad sanam mentem,
decla

declarat sibi diuinam uisionem ac do-
ctrinam adfuisse, percp hanc subito ad
puram redisse sanitatem, eocp cogitur
de priore sua uita commemorare, atq;
ipsos testes citat eorũ quæ gesta sunt.
Vos quidem, inquit, nescitis, quod uni-
genitus dei filius me è cœlis per se uoca
re dignatus est. Nam qui possitis id sci
re, quum non adfueritis? Verum illud
omnino nostis, quod fuerim persequu-
tor, quandoquidem usq; ad uos quoq;
mea sæuitia penetrauit, quũ ingens sit
interuallũ inter Palæstinam & Galati-
am, ut non fuerit rumor in tam longin
quũ dimanaturus, nisi q̃ fiebãt à nobis
modũ excessissent, fuissentcp intolera-
» bilia. Vnde & dicit: Audistis meã con
» uersationem, quod supra modum per-
» sequebar ecclesiam dei, et expugnabam
illam. Vides ut singula cum exaggera-
tione commemorat, nec pudet sua ma-
la confi

la cõfiteri. Non enim tantum eſt perſe-
quutus,ſed omni cum uehementia, nec
perſequutus eſt modo,uerum etiam ex
pugnauit, hoc eſt,conatus eſt eccleſiam
extinguere,ſubuertere, demoliri,abole-
re. Nam id eſt expugnatoris opus. Et
proficiebam in Iudaiſmo ultra multos
æquales meos,quum eſſem abundan-
tius æmulator,patriarum mearum tra-
ditionum. Ne putares iræ fuiſſe quod
gerebat,oſtendit ſe quicquid fecit, zelo
quodam feciſſe, tametſi non ſecundum
ſcientiam,nequaquã autem inanis glo-
riæ ſiti, aut uindicandi quos oderat cu-
pidine, ſed quod ſtudio teneretur tradi
tionũ quas à maioribus acceperat. Hu
ius autẽ ſermonis hic eſt ſenſus.Si quæ
feci aduerſus Eccleſiam, nõ humano fe-
ci affectu,ſed zelo diuino , errãte quidẽ
ſed zelo tamen , qui conſentaneum eſt
me nũc,dum pro Eccleſia curro , agnita

ueritate, inanis gloriæ causa hæc facere?
Etenim si in errore talis affectus mihi nõ
est domiatus, sed dei zelus eò me ꝓpu-
lit, multo magis posteaquã agnoui ueri
tatẽ oportet me ab omĩ istiusmodi su-
spitiõe liberũ esse. Nã simul atq; cõuer-
sus sum ad ecclesiastica dogmata, ꝓti-
nꝰ qcqd Iudaicarũ opinionũ occuparat
animũ meũ, totũ exui, multóq; maiorẽ
zelum hic præstiti ꝙ illic præstiteram.
Quæ res arguit me uere fuisse transmu
tatũ, diuinóq; zelo teneri. Quod ni sic
haberet, age dic mihi quid aliud erat in
causa ut tantã sustinerẽ immutationẽ,
ac pro honore cõtumeliam, pro requie
pericula, pro securitate afflictiones su-
sciperem? Nulla causa erat alia, nisi tan-
tũ ueritatis amor. Quũ aũt placuisset
deo, qui me segregauit ex utero matris
meæ, & uocauit per gratiã suã, ut reuela
ret filiũ suum in me, ut prædicem illũ in
genti-

gentibus, protinus nõ cõmunicaui cum carne & ſanguine. Vide queãdmodũ hic ſtudet oſtendere, quod per id etiam temporis quo relictus eſt in errore, propter occultam aliquam diuinæ prouidẽtiæ rationẽ relatus ſit. Etenim ſi ab utero matris ſegregatus erat ut fieret apoſtolus, & ad hoc miniſterium uocaret̃, uocatus eſt aũt tũc, & ſimul ut uocatus eſt obſequutus eſt, pſpicuũ eſt deũ ob cauſam aliquã arcanã eo uſq; diſtuliſſe. Quæ igit̃ ẽ hæc diſpẽſatio? Fortaſſis inhiãtes auetis hoc ab initio audire, quur tãdẽ nõ eũ cũ duodeci apoſtolis uocauerit. Verũ ne ego digreſſus ab eo qđ ẽ in manibus, plixiorẽ faciã ſermonẽ, oro charitatẽ ueſtrã, ne oĩa ex me uelitis diſcere, ſed ex uobis etiam ipſis inquiratis, deum obſecrantes ut uobis pateſaciat. Quanquam & nos ſuper hac re aliâs ſumus loquuti, quum de mutato

Pauli nomine apud uos dissereremus, causamq́ redderemus, ob quam deus prius dictum Saulum Paulum appellarit. Quæ si uobis exciderunt, ex eo libro hæc omnia cognoscetis. Nunc à tenore sermonis non recedamus, consideremusq́ quomodo rursus ostendit nihil in ipso casu aut hominum more factum esse, sed deum omnia suo arbitratu multa prouidentia dispensasse, ostēdit aūt his uerbis: " Et uocasset per gratiam suam. Hinc declarat quod deus ipsum ob uirtutem uocauerit. Ait enim ad Ananiā: Vas electionis est mihi, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus, hoc est, Idoneus est ministerio præclaroq́ facinori sustinēdo. Atq́ hanc uocationis causam hic ponit, idē tamen ubiq́ totum gratiæ & in effabili numinis humanitati tribuit loquēs hūc in modum: Sed misericordiam consequutus

quutus

quutus sum, non quod sufficiẽs essem, neq; quod idoneus, sed ut in me declararet omnem lenitatem, in exemplum eorum qui credituri erant illi in uitam æternam. Vides excellentiã modestiæ, uides eximie submissum animũ. Ideo, inqt, ego misericordiã cõsequutus sum, ne qs de seipso desperet, sed qsq; bonã spem habeat, posteaq; omniũ mortalium pessimus, dei benignitatẽ assequutus sum. Id enim declarat, dicens: Vt in me demonstraret omnẽ lenitatem, in exemplum eorum qui credituri essent in illo, ut reuelaret filium suum in me. Alibi uero dicit ipse Christus: Nemo nouit filium, nisi pater, nec ullus nouit pattrem, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Vides quod & pater filium, & filius patrem reuelat. Idem fit in gloria, Filius glorificat patrem, et pater filium. Glorifica filium tuum, ut & filius tuus glori-
Matt. 11
Ioan. 17

glorificet te. Et rursum, Quẽadmodum ego te glorificaui. Sed quã ob causam non dixit, ut reuelaret filium suum mihi, sed in me? Ob id ita loquutus est, ut ostenderet, quod nõ modo uerbis edoctus esset de fide, uerum etiam copioso spiritus dono repletus. Reuelatione siquidem illustrante illius animũ, simul & Christum habebat in ipso loquentẽ.
" Vt euãgelizem illũ in gentibus. A deo nanq; factum est, non solũ ut crederet, uerũ etiam ut ad apostolicum munus deligeret. Sic enim, inqt, mihi seipsum reuelauit, non tantum ut ipsum cognoscerem, uerũ etiam ut eius notitiam ad alios proferrem. Nec tamen simpliciter dixit, apud alios, sed ut euangelizem eũ in gentibus, Iam hinc incipiens attingere nõ minimum suæ defensionis caput ex ipsa discipulorũ persona. Nec enim erat illi par necessitas prædicãdi Iudæis & genti

& gentibus. Protinus nõ contuli cum carne & sanguine. Apostolos hic tecte significat naturæ cognomento eos designans. Quod si hoc sentit de cũctis hominibus, nos non cõtradicemus. Neq; ascendi Hierosolymam ad antecessores meos apostolos. Hæc uerba si quis ꝑ se expendat, uident̃ spirare nõ uulgarem magniloquentiã & arrogantiam, plurimũq; abesse ab apostolico spiritu. Etenim ꝙ ipsi sibi suffragiũ fert, neq; cũ q̃q; sententiam cõmunicat, uidetur esse fastus. Videbam inquit, hominẽ, qui sibi uidebatur esse sapiẽs, sed maiorẽ illo spem habet insipiens. Et uæ his, q prudẽtes sunt apud semetipsos, & in oculis suis intelligentes. Ac idẽ rursus: Ne sitis prudẽtes apud uosmetipsos. Itaq; q tã multa huiusmodi p̃cepta ab aliĵs audierat, quiq; eadẽ aliĵs p̃ceperat, ip̃e in hæc incidit, nõ dicam Paulus, sed uel homo

quiuis? Verum hic sermo si per se nudus expendatur, offendere mouereq́ potest auditorem. Cæterum si causam adiecerimus, ob quã hæc dicebat apostolus, & applaudent & admirabuntur omnes ita loquutum. Hoc igitur faciamus. Nõ enim oportet uerba nuda expendere, alioqui multæ consequentur absurditates. Neq; cõuenit sermonem per se nudum examinare, sed obseruare mentem scribẽtis. In humanis enim sermonibus nisi hac ratione fuerimus usi, expendentes quid senserit is qui loquitur, multas inducemus simultates, omnia subuertentur. Et quid attinet loqui de uerbis, quando & in factis, nisi regulam hãc seruauerimus, omnia sursum deorsum miscebuntur. Nam & medici secant carnem, nonnunq́ & ossa frangunt, quæ frequenter eadem faciũt & latrones. An non igitur fuerit extremæ in-

mæ iſelicitatis,ſi neq̃amus latronẽ à medico diſcernere? Rurſum homicidæ pariter ut martyres torquẽtur, at nõ quia patiuntur eadem tormenta utriq; eodem habentur loco, ſed plurimum intereſt inter hos & illos. Quod ni regulã hanc ſeruauerimus, nulla de re recte iudicare poterimus, ſed ipſum etiam Heliam homicidã cenſebimus, cumq; hoc Samuelem, & Phinees. Quin & Abraham filij interfectorem dicemus, ſi res nudas expendimus, non addentes quã ob rem, quo animo id fecerit. Exquiramus igitur & Pauli mentẽ, qua hæc ſcripſit, conſideremus quò ſpectarit, quem ſcopum ſibi propoſuerit, & quis in totum fuerit erga apoſtolos. Tum enim intelligemus, quo animo hæc ſcribat. Neq; enim ut uel eorum autoritatẽ eleuaret, uel ſeipſum prædicaret loquutus eſt, uel hæc uel illa ſuperiora. Qui enim

id faciat, qui seipsum pronunciarit ana
thema, sed ut ubiq; seruaret Euangelij
synceritatē. Quū enim ij qui oppugna-
bant ecclesiam dicerent, ijs apostolis ad
hærendum esse, qui ista minime ꝓhibe
rent, nō Paulo qui ꝓhibebat, atq; hinc
sensim irrepsisset Iudaicus error ac dece
ptio, cogitur hīs fortiter & aperte resiste
re, non quidē cupiens de apostolis ma-
le dicere, sed hoc agens ac moliēs, ut eo
rū insolentiā qui seipsos nō recte lauda
» bant, cōprimeret, eoq; dicit: Non cōtuli
» cum carne & sanguine. Fuisset enim ex
tremæ absurditatis, eū qui à deo fuerat
edoctus, postea cū hominibus cōmuni
care. Nā qui discit ab hominibus, is cō-
gruēter denuo recipit homines in com-
municationem: uerū quē deus sua bea-
ta uoce dignatus est, quiq; ab eo do-
ctus est, qui habet sapientiæ thesaurū,
qua gratia post cū hominibus confer-
ret? Par

ret? Par enim fuerit, ut talis doceat potius homines, quam ut discat ab hominibus. Non igitur arrogantiæ causa hæc dicebat apostolus, sed ut suæ prædicationis autoritatē declararet. Neq; ascēdi inquit, « ad eos q ante me fuerūt apostoli. Quo » niā illi nusquā non inculcabant, cæteros apostolos esse Paulo priores, & ante hūc fuisse uocatos, ideo hoc dicit. Quod si fuisset cū illis communicandū de euāgelio, is qui per reuelationē iniunxerat ei prædicandi munus, utiq; & hoc præcepisset. Quid igitur? non ascēdit illuc? Sanè ascendit: nec tantū ascendit, sed ut disceret aliquid ab illis. Quādo? Quū in ciuitate Antiochia, quæ ab initio singulare studiū erga ecclesiā declararat, quæstio nata est de hac ipsa re, quæ nūc est in manibus. Quærebāt autem, utrum essent circūcidendi, qui ex gentibus crediδissent, an non compellendi potius, ut tale

ut tale quippiam paterentur. Id tempo
ris ascendit, tum hic ipse Paulus tum Si
las. Quomodo igitur dicit, non ascen-
di, neq; contuli? Primum quidem quo-
niam ipse sponte non ascenderat, sed
missus erat ab aliis. Deinde quoniam
nō accessit eò, ut aliquid disceret, sed po
tius ut aliis persuaderet. Nam ipse sta-
tim ab initio fuerat eius sentētiæ, quam
apostoli postea comprobarunt, uideli-
cet non esse circuncidendos. Cæterum
quoniam ad eum usq; diem non uisus
est illis sat idoneus cui fides haberetur,
sed magis auscultabant iis, qui uersa-
bantur Hierosolymis: ascendit non ipse
percepturus quod ante nescierat, sed ut
contradicentibus persuaderet, eos qui
Hierosolymis erant, huic sententiæ sub
scribere. Itaq; ab initio quid esset agen
dum perspexerat, nec opus habebat ul-
lo doctore, sed quæ post multā discussi
onem

onem erant apostoli decreturi, hæc ipse citra discussionẽ cœlitus habebat apud sese certa & indubitata. Idq́; Lucas declarans dicit, Paulum prolixam & copiosam orationem habuisse super hisce rebus apud illos, etiam priusq̃ iret Hierosolymam. Verum quoniã ita uisum erat fratribus, & ab illis quoq; disceret, ascendit, non sua ipsius causa, sed illorũ. Cæterum ad explicandum id quod dictum est, non ascendi, licet & illud adferre, quod nec in initio prædicationis ascẽderit, nec tum quum ascendit, ascenderit discendi gratiã. Quandoquidem horum utrunq; significat dicens: Protinus non contuli cum carne & sanguine. Nõ simpliciter dixit, non contuli, sed protinus non contuli: Simul & illud subindicans, quod huic rei nihil anteposuerit. Quod si post hæc uidetur ascendisse, non tamen ascendit, ut quicq̃ ab eis acciperet

ciperet

„ ciperet, quod non habuisset. Sed abij,
„ inquit, in Arabiam. Contemplare feruentem animũ. Studebat occupare regiones antehac à nemine cultas, sed q̃ etiãnum uastæ incultæq; iacebant. Etenim si mansisset apud apostolos, quũ nihil esset quod ab illis posset discere, prædicationis officium fuisset impeditum. Oportebat enim illos quaqua uersum disseminare uerbum. Has ob res hic beatus spiritu doctrinæ feruẽs, protinus aggressus est homines barbaros & agrestes, uitæ genus suscipiens multis laboribus ac periculis obnoxium. Iam mihi considera illius modestiam. Quum dixisset, Abij in Arabiam, subiunxit, & iterũ reuersus sum Damascũ.
„ Non commemorat sua præclara facta, neq; quos edocuerit, neq; quàm multos. Atq; adeo mox ut baptizatus est, declarauit huiusmodi zelum, ut non solum

solũ confunderet Iudæos, sed ad tantam iracundiam prouocaret, tum Iudæos tum gentes, ut ipsi struxerint insidias, conatiq́ꝫ sint è medio tollere. Qđ haud quaq́ꝫ accidisset, nisi credentibus magnam adiunxisset accessionẽ. Quũ enim doctrina superarentur, restabat ut ad inuidiam sese uerterent. Quod quidem euidens erat argumentũ Paulinæ uictoriæ. At non passus est Christus illũ interimi, seruans eũ prædicando Euangelio. Quum posset igitur multa commemorare de rebus ab ipso præclare gestis, nihil tamen eorum narrat. Sic & omnia quæ dicit, non ambitionis gratia dicit, neq; quo cæteris Apostolis præstantior habeatur, neq; quod ægre ferret ipsius dignitatem eleuari, sed quod metueret, ne quid hinc detrimenti accideret prædicationi. Nam & abortiuũ seipsum appellat, & omnium

peccato

peccatorum primum, ac postremũ apostolum, & huius honore nominis indignũ. Atq; hæc dicebat, quũ plus omnibus laborasset. Quod quidem præcipuum est modestiæ documentũ. Etenim quum qui sibi nullius bonæ rei conscius est, submisse de se ipso loquitur, prudens est, nõ modestus. At qui post tot emeritas coronas talia loquitur, ille nouit quid sit modestia. Et iterum reuer
" sus sum, inquit, Damascũ. Iam ꝗ multa uerisimile est eũ illic egisse. De hac ciuitate refert q̃d eã ꝑfectus cui rex Areta gentis eius curã delegarat custodierit, cupiens ipsum cõprehendere. Quod quidẽ maximũ argumentũ erat, illum acriter magnaq; ui uexare Iudæos. Verũ horũ nihil hic cõmemorat. Ac ne illic quidẽ ea cõmemoraturus erat, sed reticuisset, nisi tũ ꝑspexisset tẽpus illud eã historiam postulare. Sic igitur & hic dicens se

cens se isse ac redisse, præterea nihil ad/
dit eorum quæ illic gesta fuerant. De/
inde post tres annos ascendi Hierosoly
mam, ut uiderem Petrũ. Quid hoc ani/
mo possit esse modestius? Post tanta
taliaq́ benefacta, quum nihil opus ha/
beret Petro, nec illius egeret uoce, sed
honore par esset illi, nihil enim hic dicã
amplius, tamen ascendit uelut ad maio
rẽ ac seniorẽ, solusq́ Petri cõspectus cõ
mouit illum, ut eò proficisceretur. Vi/
des quẽadmodum illis tribuit congru/
entem honorem, neq́ solum non ducit
seipsum illis meliorem, uerũ ne parem
quidem esse putat, id quod ex ipsa pro
fectione liquet. Sicut enim nunc multi
fratrum nostrorum ad uiros sanctos
proficiscuntur, eodem affectu tunc Pau
lũs ad Petrum profectus est. Quin po/
tius erat hoc multo submissius, quod
fecit Paulus. Nam isti nũc utilitatis suæ

 gratia

gratia suscipiunt peregrinationem, at tum beatus ille non ut disceret aliquid ab illo, neq; ut correctionem aliquã acciperet profectus est, sed tantum ut uideret eum, suaq; præsentia honoraret. » Vt uiderem inquit, Petrũ ascendi. Non dixit ἰδεῖν. i. ut cernerẽ Petrũ, sed ἱστορῆσαι i. ut uiderem: quomodo loqui solẽt, qui magnas ac splendidas urbes inuisunt cognoscẽdi gratia. Adeo iudicabat operæ precium multoq; studio dignũ tantũmodo uidere uirũ. Idem autẽ ex ipsis factis perspicuum est. Proficiscẽs enim Hierosolymam, quum multas iam nationes conuertisset ad Euangelium, tantasq; res gessisset, quantas cæterorum nemo gesserat, Pamphyliam, Lycaoniam, Cilicum gentem, omnes qui illam orbis partẽ habitant, ad rectã uitam instituisset, Christoq; lucrifecisset, primũ quidem ingreditur ad Iacobũ, plurima

cum

cum modestia uelut ad maiorem & honoratiorẽ. Deinde consulentẽ sustinet, & cósulentẽ contraria ijs, quæ nunc tractat. Vides ne inquit frater quot milia sunt Iudæorũ qui crediderunt: Itaq; rade caput & purifica teip̃m. Rasit caput, omnesq; ritus Iudaicos pegit, eo q̃ hic non lædebat euangeliũ, omnibus erat submissior. Cæterũ ubi cóspexit nõnullos ex hac modestia lædi, non amplius usus est hac immodica modestia. Iã eñi hoc fuisset nó p̃stare modestiã, sed inficere corrumpereq; discipulos ipsi subditos. Et mãsi apud illũ diebus q̃ndecim. Itaq; q̃ ad illũ p̃fectus est declarat multũ honorẽ erga apostolos. Porrò q̃ ibi tot dies cõmoratus est, amicitiã ac uehemẽtissimã arguit charitatẽ: aliũ uero apostolorũ uidi neiem, nisi Iacobũ fratrẽ dñi. Vide ut maiorẽ bñuolentiã habuit erga Petrũ. Hui9 eñ causa p̃egriationẽ

f 2 suscepe-

susceperat,& apud eundem commoratus est. Hæc & dico frequẽter,& uos memoria tenere uolo, ut si qua audieritis, quæ aduersus Petrum dicta uidebuntur,ne quis suspectum habeat Paulum apostolum. Siquidem hanc ob causam & ipse hæc loquitur, præueniens, ut talem corrigat suspitionem, ueluti quum dicit, Restiti Petro, ne quis hæc uerba putet esse simultatis aut contentionis. Nam & honorat uirum & diligit plus omnibus. Nec enim ob ullum aliorum apostolorum narrat se ascendisse Hierosolymam, sed propter hunc solum.
» Cæterorũ autem,inquit,apostolorum
» uidi neminem, nisi Iacobum. Vidi, inquit,non doctus sum. Sed uide quanto cum honore & hunc nominauit. Non enim simpliciter dixit Iacobum,sed magnificum illud elogiũ addidit, fratrem domini. Vsq; adeo liber erat ab omni liuore.

liuore. Etenim si tantum indicare uoluisset de quo loqueretur, poterat alia nota declarare, si dixisset, Iacobum Cleopæ, quod cognomen posuit Euangelista. Verũ non ita loquutus est, sed quoniam existimabat honoris titulos apostolorum esse proprios, ueluti seipsum honestans, ita & illum ueneratur. Non enim appellauit eum Iacobũ Cleopæ, ut dicebam, sed quomodo? fratrem domini. Atqui nec frater erat domini iuxta carnem, sed esse putabatur. Attamẽ ne id quidem auertit Paulum, quo minus adderet uiro dignitatis titulum. Quin & aliunde multiphariam ostendit Paulus se tam syncere erga apostolos affectum fuisse, q̃ illo dignum erat. Quæ autem scribo uobis, ecce corã deo " quod non mentior. " Vides in omnibus similiter elucentem huius sancti animi modestiam. Nec enim aliter q̃ si apud

Iacobus Cleopæ.

 tribunal

tribunal periclitaretur, esset'q; perpessu rus sententiam ac pœnã, ita studuit ex/cusare sese. Deinde ueni in regiones Sy
riæ et Ciliciæ, posteaq; Petrũ uidissem. Rursus incipit narrare de certamine, quod propositum est, Iudæam quidẽ non attingens, tum quod ad gentes missus esset, tum quod noluerit super alienu m fundamentũ ædificare. Cuius rei gratia ne simplici quidẽ congressu uiderat cæteros apostolos. Idq; perspi/cuum est ex his quæ sequuntur. Eram
enim, inquit, de facie ignotus ecclesijs
Iudææ, tantũ audierant, is qui aliquan
do persequebatur nos, nunc annunciat
fidem, quã pridem expugnabat. Quid hoc animo possit esse modestius? Nã quum exponeret ea, quæ faciebant ad ipsius accusationem, ueluti quod perse/quutus esset ecclesiam dei, quodq; ex/pugnaret eam, hæc multa cum exagge/ratione

ratione protulit, traducens suam ipsius uitam prius actam. Cæterum quæ demonstratura fuerant ipsius splēdorem, ea prætercurrit, quũ posset, si uoluisset, omnia sua p̃clara gesta cõmemorare, nihil horũ refert, sed unico uerbo pelagus immensum præteruectus, dicit: Veni in regiones Syriæ & Ciliciæ, & audie rant, is qui persequebatur nos aliquando, nũc prædicat fidem, quã pridem expugnabat, nec præterea quicq̃ addidit. Quid aũt sibi uult, quũ ait, ignotus erã ecclesijs Iudææ? ut scires, adeo Paulum non prædicasse Iudæis circuncisionẽ, ut ipse ne de facie q̃dem fuerit illis notus. Et glorificabãt in me deũ. Contẽplator & hic regulã Paulinæ modestiæ quantoq̃ studio eam obseruet. Nõ em̃ dixit admirabantur me, laudabant me, stupebãt, sed declarauit totũ hoc esse gratiæ, dicens, Deum glorificabant in me.

f 4 Deinde

Cap. 2. Deinde post annos q̄tuordecim ascen
" di Hierosolymam unà cum Barnaba,
" assumpto simul & Tito. Ascēdi autem
" iuxta reuelationem. Prioris ascensio-
nis causam Petrū ait fuisse, utq́ illum
uideret: ut autem iterum ascenderet, in
" causa fuisse reuelationem spiritus. Et
" contuli cum eis Euangelium, quod præ
" dico in gētibus. Seorsum aūt ijs, q uide
" bant esse alicuius existimationis, ne for
" te in uanum currerem, aut cucurrissem.
Quid ais Paule? Qui initio nolebas cō
ferre, neq́ per annos tres, peractis qua-
tuordecim annis tum demum confers,
ne forte in uanum curreres? At quanto
præstiterat istud protinus in initio fe-
cisse, q̄ post tot annos? Quur autē cur-
rebas, si non persuasum habebas, te nō
in uanum currere? Et quis tam excors
est, ut tot annos prædicet, ignarus an re
" cte prædicet? Iam illud hoc etiam mul
to per

to perplexius eſt, quod ait ſe iuxta reue lationem aſcendiſſe. Hoc eſt perplexius ut dicebam, priore, ſed tamen idoneum ut uobis & illius porrigat ſolutionem. Nam ſi ſua ſponte aſcēdiſſet, ne id quidem ullo pacto conſentaneum eſſet rationi. Non enim erat illius beatæ animæ in tantam delabi amentiam. Siquidem ipſe eſt qui dicit: Sic curro, ut non in incertum, ſic pugilem ago, non ut aërem uerberans. Quod ſi curris non in incertum, quomodo dicis, ne forte in uanum currerem, aut cucurriſſem? Vnde perſpicuū eſt, quod etiam ſi aſcendiſſet abſq; reuelatione, nihil illi accidiſſet, q̄d ſtultis ſolet accidere, niſi quod factum non fuiſſet perinde abſurdum. Cæterū poſteaquā illum ſpiritus ducit gratia, quis deinceps auſit aliquid tale ſuſpicari. Nam hanc ob cauſam & ipſe addidit illud, iuxta reuelationē, ne quis ante

Alluſit ad prouerbiū, stultus factū cognouit.

f 5 quæſtio

quæstionis solutionem, condemnaret illũ inscitiæ, nimirũ sciens non esse humanum quod geritur, sed diuinæ dispensationis multa ꝓuidentis, & de præsentibus & de futuris. Quæ tandẽ igitur huius pegrinationis causa? Queadmodũ quũ prius ascenderet ex Antiochia Hierosolymam, non sua sponte ascendit, (Nam ipse planissime nouerat, simpliciter ac mere Christi decretis hæredum esse) sed cupiens eos qui dissidebant, redigere in concordiam, Similiter & nunc non ipsi fuit opus discere, an in uanũ cucurrisset: sed ut ijs qui ipsum accusabãt, ad plenũ persuaderetur. Quoniã enim magnificentiorem de Petro & Ioanne opinionem haberent, putarentq; apostolos inter sese dissidere, ꝓpterea quod hic prædicaret Euangelium absq; circũcisione, illi contra permitterent eã, atq; hinc existimabant Paulum aduersum legem

legem agere,& in uanum currere: Ideo
aſcendi,inquit,& contuli cum illis Euan «
gelium,nõ ut ipſe quicq̃ diſcerẽ,Quod «
ipſum poſt apertius dicit,ſed ut docerẽ
eos,qui hæc ſuſpicant̃,me nõ in caſſum
currere. Spiritus enim qui præuiderat
hanc contentionẽ orituram,procurarat
ut Paulus illuc aſcenderet & conferret.
Ideo dixit,ſecundũ reuelationem aſcen
di,eademq́ʒ de cauſa Barnabam ac Ti
tum ſibi adiunxit, teſtes futuros eorũ,
quæ Paulus prædicaſſet. Et contuli in- «
quit,cum illis Euangelium,quod prædi ‹‹
co in gentibus, hoc eſt ſine circũciſione. «
Seorſum autem qui uidebãtur alicuius «
exiſtimationis. Quid ſignificare uoluit,
dicendo,ſeorſum? At qui cõmunia do-
gmata ſtudet corrigere, nõ ſeorſum ſed
in publicũ ea ꝓponit. Paulus aũt non
ita. Nõ eñ cupiebat aliqd diſcere, corri
gere ue ſuorum dogmatũ, ſed occaſio-
nem

nẽ adimere cupientibus alios decipere.
Quum enim Hierosolymis offenderen
tur omnes, si quis transgrederetur legẽ,
si quis prohiberet circuncisionem, unde
& Iacobus dicebat: Vides frater quot
milia sunt Iudæorum qui crediderunt:
& hi omnes audierunt de te, quod defe
ctionem doces à lege. Quũ igitur offen
derentur, palàm quidem accedere su/
amq; prædicationem aperire non susti
nebat, sed seorsum contulit cum his, qui
erant alicuius opinionis, præsentibus
Barnaba ac Tito, ut hi apud eos, qui
ipsum criminabantur, forent idonei te/
stes, ne apostolis quidem uisum, Pauli
prædicationem in gentibus peractam,
pugnare cum apostolorum sententia.
Porrò quod ait, qui uidebantur alicu/
ius existimationis, non ideo dicit, ut de
trahat eis suam magnitudinem: quan/
doquidẽ de seipso quoq; loquitur, Vi/
deor

deor autem & ipse mihi spiritum dei habere, quod utiq; est modeste loquentis, non abnegantis se habere. Hoc pacto & hic dixit, qui uidebantur, suum iudicium cum publico omnium iudicio coniungens. Sed ne Titus quidẽ, qui " mecum erat, quum Græcus esset, coactus est circuncidi. Quid est, quũ Græ " cus esset? E Græcorum, inquit, hoc est, è gentium erat genere, præputium gerens. Non enim ego solum ita prædicaui, uerũ etiam Titus ita fecit, quem quũ esset Græcus, apostoli non compulerũt circuncidi. Quod quidem certissimum erat argumentum, illos non damnare, quæ à Paulo dicebantur ac gerebantur. Et quod hoc quoq; multo maius est, quum urgerent aduersarij, eaq; scirent; ne sic quidem apostoli per eos huc adacti sunt, ut iuberent eum circuncidi. Id quod ipse declarat dicens: Sed propter "

subintro-

" subintroductos falsos fratres. Qui sunt isti falsi fratres? Dicemus, siquidē hinc non mediocris existit quæstio. Nam si apostoli permittebant circuncisionem, quare nunc falsos fratres appellat eos, qui & ipsi secundū apostolorū sententiam iubebāt hoc fieri? Primū quia non est idem iubere ut fiat, & quod fit permittere. Etenim qui præcipit, is studiose serioq; ceu rem necessariam ac præcipuam agit. Verū qui quū ipse non præcipiat, tantum non prohibet uolentem, is non cōcedit, ut rem factu necessariā, sed dispensationem quandam implet. Quale quiddam & in epistola ad Corinth. Paulus scripsit dicens: Ne fraudetis uos inuicē, nisi forte ex consensu ad tempus, ac rursum conuenite in unum. Loquitur autem uiris & uxoribus. Deinde ne putares eum hoc illis pro lege scribere, subiunxit, Hoc autem dico se-

cundum

cundum indulgentiam, non secundum imperiũ, eo q̧ hoc non esset principale iudicium autoritatis ipsius, sed indulgentia erga illorũ incontinentiã. Eoq́ꝫ dicit, propter incontinentiam uestram. Nam si Pauli sententiam cupis cognoscere, audi quid dicat: Volo omnes homines esse, ut ipse sum. Itidem & hic accidit, Apostoli non ut legis defensores hoc concedebant, sed obsequũdantes ĩfirmitati Iudaicæ. Alioqui si legẽ tueri uoluissent, haud quaq́ꝫ alio modo p̃dicassent Iudæis, alio gentibus. Etem̃ si res eiusmodi fuisset, ut ab infidelibus necessario fuerit obseruãda, ꝑspicuũ est etiã ab oibus fidelibus obseruãdam fuisse. Cõtra si decretũ illis est, ne qs gentibus harũ rerũ gratia molestus esset, satis declararũt se hoc Iudæis morẽ gerẽdo ꝓmisisse: at falsi fratres nõ eodẽ modo, sed hoc agebant ut eos excluderent à gratia

à gratia, ac denuo in seruitutis iugũ per traherent. Hoc igitur est primum discrimen inter apostolos & falsos fratres, longo interuallo alteros ab alteris dirimens. Alterum erat, quod apostoli id faciebant in Iudæa, ubi lex uigebat. Cæterum falsi fratres nusq̃ hoc non faciebant. Nam & Galatas omnes attigerant. Vnde dilucidum est, hoc non factum ædificationis gratia, sed ad subuertendum totum Euangelij negociũ. Aliter ab apostolis cõcedebat̃ legis obseruatio, aliter à falsis fratribus studiose curabat̃. Qui subintroierunt, ut explo-
» rarent libertatem nostram, quam habe-
» mus in Christo Iesu. Vides ut exploratorum appellatione expressit bellum eorum? Exploratores enim ob nihil aliud ingrediuntur, nisi ut cognitis rebus aduersariorum, ipsi sibi facillimum aditum parent ad expugnandum capiendumq́3

dumq́ꝫ, quemadmodũ et illi tum facie-
bant, studentes eos in ueterem retrahe-
re seruitutẽ. Vnde uel hinc liquet, non
idem fuisse propositũ apostolis & istis,
imò magnopere diuersum. Illi siquidẽ
concedebant, ut eos paulatim exime-
rent è seruitute, Isti contra hoc molie-
bantur, ut eos in grauiorem pertrahe-
rent seruitutẽ. Eoq́ꝫ clàm obseruabant,
attente circunspicientes, & curiose dis-
quirentes qui nam haberent præputiũ,
quod & Paulus declarans ait: Subin-
troierunt, ut explorarent libertatem no
stram. Non tantum exploratorũ uoca-
bulo, uerum etiam ex eo quod clam in-
gressi sunt, seq́ꝫ furtim intro submise-
runt, demonstrauit eorũ insidias, Qui «
bus nec ad horam cessimus subiectio- «
ne. Vide sermonis artificium ac signifi
cantiam. Non dixit, cessimus uerbo,
sed subiectione. Non enim id faciebãt,
g ut ali-

ut aliquid frugiferum docerent, ſed ut eos ſubigerent, & in ſeruitutem pertraherent. Idcirco apoſtolis quidem ceſſimus, iſtis uero non amplius ceſſimus, ut Euãgelij ueritas maneret apud uos, ut inquit, quod prius uerbis prædicaueramus, factis confirmaremus, nimirum quod uetera tranſierunt, & noua facta ſunt omnia, & quod ſi quis eſt in Chriſto, noua eſt creatura: & quod his qui circunciduntur, Chriſtus nihil proderit. Hanc ueritatem confirmantes, nec ad horam ceſſimus. At mox quoniam protinus obſtabant illa quæ faciebant apoſtoli, eratq; ueriſimile futuros aliquos qui dicerent, Qui fit igitur, ut hæc illi præcipiant? Vide quàm euidenter ſoluit obiectionem. Non enim explicat ueram cauſam, uidelicet quod id facerent Apoſtoli, quo morem gererent Iudæis, nec hoc fuiſſe iudicij illorum, ſed

Diſſimulatio Pauli.

ſed diſpenſationis. Hanc enim ſi protuliſſet, offenſi fuiſſent audiẽtes. Oportet enim diſpenſationis ignorare cauſam ad quos ſit aliquis ex ea fructus rediturus. Nam ſi pateat cauſa eorum q̃ fiunt, tota perierit utilitas. Quapropter ipſum quidem, qui diſpenſationem adhibet, ſcire cauſam oportet eorum quæ geruntur, cæterum eos quibus eſt profutura diſpenſatio, hanc oportet ignorare. Atque ut magis fiat dilucidum quod dico, ex hoc ipſo argumento ſumemus exemplũ. Hic ipſe beatus Paulus, qui tollit circuncisionem, quum Timotheum eſſet miſſurus ad docendum Iudæos, prius illum circuncidit, atque ita miſit. Id autem faciebat, quo doctor eſſet acceptior apud auditores, & ingreſſus eſt cum circunciſione, ut abrogaret circunciſionem. Atque huius facti cauſam

ipſe quidem cum Timotheo nouerat, diſcipulis autem nequaquam aperuit. Etenim ſi nouiſſent quod illum hoc animo circuncidiſſet ut circunciſionem abrogaret, nec audiſſent omnino Timotheum concionantem, totumq́ lucrum & utilitas periſſet. Nunc uero hæc ignorantia maximam illis attulit utilitatem. Dum enim arbitrantur illum ſeruandæ legis ſtudio hoc facere, beneuolis animis placideq́, tũ ipſum doctorem, tum eius doctrinam excipiunt. Qua recepta, ac paulatim eruditi, receſſerunt à prioribus. Quod haud quaq̃ eueniſſet, ſi initio cauſam nouiſſent. Etenim ſi nouiſſent, auerſati fuiſſent illum, auerſantes autem nequaquam auſcultaſſent. Si non auſcultaſſent, perſeueraſsent in errore priſtino. Id uero ne fieret, non aperuit cauſam. Proinde nec hic aperit diſpenſationis cauſam, ſed alia uia rem aggre-

aggreditur, ita loquẽs: Ab ijs uero qui "
uidebantur esse aliquid, quales aliquan "
do fuerint, nihil mea refert, personam "
hominis deus non accipit. Hic nõ so- "
lum non excusat apostolus, uerum eti-
am uehementer grauat sanctos, ut pro
sit infirmis. Tale autem est quod dicit:
Etiam si illi gaudent circuncisione, ipsi
deo reddituri sunt rationẽ. Non enim
quia magni sunt, ac dignitate præmi-
nẽtes, deus personam illorum accipiet.
Neq; enim sic aperte loquutus est, sed
moderatius. Nam non dixit, Quod si il
li turbant prædicationẽ, præter ea quæ
mandata sunt prædicantes, luent extre-
ma supplicia. Nihil inquam horum di-
xit, sed reuerentius uidetur illos atti nge
re loquens hunc in modum. Ab his au
tem qui uidebantur esse aliquid, quales
aliquando fuerint. Non dixit, quales
iam olim sunt, sed quales fuerint: nimi-

rum declarans, quod & illi iã desissent hoc modo prædicare, utpote iam ubiq; coruscante Euangelio. Cæterum quod ait, Quales aliquando fuerint, hoc declarat: Si sic, inquit, prædicauerunt, ipsi reddent rationem, Non enim hominibus, sed deo sunt rationem reddituri. Hæc autem dicebat, non uelut ambigens aut ignorans, quid quo animo facerent illi, sed ut dicere cœperam, quod expedire iudicaret, ut hac uia rem aggrederetur. Deinde ne ueluti diuersæ factionis uideretur illos accusare, & hinc oriretur contentionis ac dissidij suspitio, mox correctionem adiũxit, dicens:
" Mihi enim qui habebantur in precio,
" nihil contulerunt. Quid autem hoc est? Quæ uos dicitis, inquit, nescio, illud certo scio, quod mihi non modo non sunt aduersati, uerum etiam conspirarũt mecum, concordiaq; sociati sunt. Id enim declarat

declarat, quum ait, Dextras dederunt. Verum nondum hoc dicit, ſed illud tantum dicit, quod non docuiſſent, non correxiſſent, neque quicquàm addidiſſent ijs quæ prius ſciuerat. Mihi enim « inquit, qui erant in precio, nihil præ- « terea contulerunt, Hoc eſt, poſtea-quàm cognouerant quæ prædicarem, nihil adiecerunt, nihil inde correxerunt: idque quum ſcirent me ea gratia ueniſſe Hieroſolymam, ut cum ipſis communicarem. Nam iuxta reuelationem ſpiritus acceſſeram, ut cum illis communicarem, ac Titum incircunciſum habebam mecum. Itaque nec illi mihi quicquàm dixerũt ultra ea quæ prius ſciueram, nec illum circuncidi, Sed » contra. Quid eſt contra? Quidam « hoc ſentire Paulum dicunt, quod non ſolum ipſum nihil docuerint, uerum etiam ab ipſo docti ſint. Ego ue-

ro nequaquã hoc dixerim. Quid enim ab illo præterea erant docendi? quandoquidem unusquisq; illorum perfectus erat. Non igitur hoc sentit, quum ait, Contra, sed illud potius uult dicere, quod non solum nihil reprehenderunt, uerum in tantum abfuerunt ab incusando, ut comprobarint etiam. Nam comprobatio contraria est incusationi. Mox quoniam coniectandum erat, dicturos aliquos: Si comprobarunt, quare non sustulerunt circuncisionem? Nã si comprobarunt, tollenda erat. Hic si dixisset, sustulerunt, iudicabat nimis inuerecundum fore, atq; hinc rursus oritu ram pugnam manifestam aduersus ea quæ confessus fuerat. Videbat enim, si confiteretur concedendam esse circuncisionem, necessario fore, ut in aliam inci deret obiectionem. Si enim inquient, comprobarunt tuam prædicationem,

quũ

quum contra permiserint circuncisionē, ipsi secum pugnāt. Quo pacto igit̄ hic soluitur nodus? Dicere poterat, quod ista fecissent, morem gerentes infirmitati Iudaicæ. Verum hoc dicendo totum disputationis fundamentum conuulsisset, eóq; nō dicit hoc, sed relinquit in dubio, atq; in ancipiti dicens: Ab ijs aūt q uidebātur esse aliquid, nihil mea refert, perinde quasi diceret. Non accuso, neq; suggillo sanctos illos. Sciunt ipsi quid fecerint. Deo siquidē reddituri sunt rationem. Quod autem hic demonstrare studeo hoc est, quod à me gesta, non resciderunt neque correxerunt, neque quippiam addiderunt, quasi quicquam illis deesset, uerū etiam comprobarunt & assēsi sunt. Atq; huiusce rei testes habeo Titum ac Barnabam, unde subijcit dicens, Quum uidissent mihi commissum Euangelium præputij quemadmo

g 5 dum

" dum Petro circuncisionis, dextras dede
" runt mihi & Barnabæ societatis. Circũ-
cisionem & præputium dicens, non res
ipsas, sed gẽtes hac nota distictas. Sub-
" iungit igitur, Qui enim operatus est in
" Petro, in apostolatũ circuncisionis, ope
" ratus est & in me inter gentes. Quẽad-
modum igitur præputij nomine desi-
gnat gentes, ita & circũcisionis nomine
Iudæos. Iamq; se cæteris honore parẽ
ostendit, nec se reliquis illis, sed ipsi sum
mo cõparat, declarãs, quod horũ unus-
quisque parem sortitus sit dignitatem.
Posteaquam enim argumẽtis declara-
uit apostolorũ inter ipsos concordiam,
quod superest sumpta fiducia libere ꝓ-
sequit': neq; iam solum peruenit usque
ad apostolos, sed ad Christum ipsum
deducit sermonem, adque gratiam ipsi
ab illo donatam, quarum rerum testes
" citat apostolos dicens: Vbi cognouis-
sent

Paulus honore par Petro.

ſent gratiam dei quæ data eſt mihi, Ia- "
cobus, Cephas & Ioannes. Non dixit "
poſtquam audiſſent, ſed cognouiſſent,
hoc eſt ex ipſius didiciſſent factis, de-
xtras dederunt mihi & Barnabæ ſocie-
tatis. Vides ut paulatim demonſtrarit,
hoc & Chriſto uiſum & apoſtolis. Ne
que enim data fuiſſet, neque in illo fu-
iſſet operata gratia, ni prædicationem
eam cõprobaſſet. Ac Petri quidem ſo-
lius meminit, ubi ſe cogitur cum illis cõ
ferre. Cæterum ubi citandum eſt teſti
monium trium pariter facit mentionẽ,
idq́ue non ſine laudis elogio, Cephas
inquit, Iacobus & Ioannes, qui uide-
bantur eſſe columnæ. Nec rurſus di-
cit, uidebantur, quod tolleret rei ueri-
tatem, ſed aliorũ quoque aſſumit ſen-
tentiam dicens: Qui magni ſunt & ex-
imij quoſq́ue omnes ubique celebrant,
huiuſmodi teſtes ſunt eorum quæ
di

dico, quod eadem placent & Christo, quodq́ꝫ hæc ex ipsis rebus cognouerũt, ipsáque rerum experientia cõmoti sunt ut crederent. Ideóque & dextras mihi dedere, non mihi tantum, sed & Barnabæ, ut nos quidẽ ad gentes, ipsi uero in circũcisionẽ. O prudẽtiam eximiã, ò cõcordiæ demonstrationem irrefutabilẽ, ostendit & illorum doctrinam ipsius esse, & ipsius doctrinã illorũ esse. Eadem enim utrisqꝫ placebant. Videlicet, ut & illi sic prædicarent Iudæis & hic gentibus. Eóqꝫ subiecit, ita loquẽs: Vt nos quidem in gentes, ipsi uero in circuncisionem, Vides quod hic quoqꝫ circuncisionẽ appellat, nõ rẽ ipsam, sed Iudæos. Quoties eñ rẽ ipsam sentit, addito cõtrario discernit, ipsúmque nominat præ-
Roma. 2. putium ueluti quum ait: Circuncisio quidem prodest, si legẽ obserues. Quod si transgressor legis fueris, circuncisio tua præpu-

præputium facta est. Ac rursum: Neq; circuncisio quicquam ualet, neque præputiũ. Cæterum ubi sic appellat Iudæos, nec rem intelligi uult, sed populum, non opponit præputium, sed gẽtes. Etenim uelut è regione discernuntur, Iudæi quidem à gentibus, à circuncisione uero præputiũ. Etenim qui operatus est in Petro ad apostolici muneris functionẽ in circũcisione, operatus est & in me inter gẽtes. & hic rursus, Nos inter gentes, ipsi uero in circuncisionem, non rem ipsam, sed Iudæorum populum sic appellans, distingens eum à gentibus. Tantum ut pauperum memores essemus, qđ ipsũ etiã studui facere. Quid tandem est hoc quod dicit? In prædicãdi inquit munere, partiti sumus inter nos orbem terrarum. Atque ego quidẽ eos qui ex Gẽtibus sunt, illi uero Iudæos sortiti sunt, iuxta dei placitum. Cæte

rum

rum curã pauperum qui sunt apud Iu-
dæos ego ex me ipso iũxerã cũ illorum
uoluntate. Quod si bellum fuisset inter
eos & contentio, nequaquã hoc illi rece
pissent. Qui sunt autem isti pauperes?
Pleriq; Iudæi q crediderãt in Palæsti-
na, facultatibus omnibus erãt exuti, ac
per oẽs regiões disiecti exulabãt. Quod
quidem & in epistola ad Hebræos scri
psit dicẽs. Nam bonorũ uestrorum ra-
pinam, cũ gaudio suscepistis. Declarat
idem & Thessalonicensibus scribens ac
fortitudinem illorum prædicans. Vos
enim inquit, imitatores facti estis eccle-
siarum dei quæ sunt in Iudæa, quoniã
& uos eadem passi estis à proprijs con
tribulibus, quemadmodum & illi à Iu-
dæis, omnibusq; modis ostẽdit, quod
ij qui ex gentibus crediderant, non per-
inde oppugnabãtur à Græcis, queãd-
modũ ij qui ex Iudæis crediderãt, à suæ
gentis

gentis hominibus uexabantur, sed hæc gens cæteris omnibus erat atrocior, eóq; summa sollicitudine, modis om̃ibus curam illorũ gerunt, atq; ob hoc ipsum & Romanis præcipit & Corinthijs, neq; solum colligit pecunias, uerũ etiam ipse eas perfert, dicens, Nũc autem proficiscor Hierosolymam, ministraturus sanctis. Nam & ad uictum necessarijs egebãt. Quod igitur hic significat illud est: Hac i re mihi uisum est, illis opitulari, qđ ut recepi, ita nõ cessaui i suscepto negocio. Ac postquam ostendit suam cum apostolis concordiam consensumq́ue, cogitur deinceps & disceptationis cum Petro Antiochiæ habitæ mentionẽ facere, dicẽs: Quum aũt uenisset Petrus Antiochiam, in faciem illi restiti, quoniã reprehensus erat. Priusquã em̃ uenissent quidã à Iacobo, simul cũ gẽtib. edebat. Ast postq̃ uenisẽt subduxit

ac

" ac separauit seipsum, metuens eos, qui
" erant ex circuncisione. Multi qui parũ
attente legunt hunc epistolæ locũ, exi
stimant Petrum à Paulo insimulari de
simulatione. Verũ hoc nõ ita se habet,
nõ ita se habet inquam. Absit ut ita sit.
Multã eñ & hic cõperimus tum Petri
tum Pauli prudẽtiam in hoc adhibitã,
ut clam tecteque prodessent audienti-
bus. Sed prius dicendum est de Petri fi
ducia, & quomodo hic unus ante cæte-
ros discipulus solitus sit profiteri, quan
doquidem etiam cognomẽ sortitus est,
ob immutabilem & immobilem fidẽ.
Quum enim omnes essent interrogati,
hic ante cæteros prosiliẽs. Tu es inquit,
Christus filius dei uiui, quo tempore il-
li & claues regni cœlorum concreditæ
sunt. Præterea in monte solus extitit q
loqueretur. Ad hæc quum de cruce fie-
ret sermo, cæteris tacentibus ipse dixit,
Propi-

Propitius esto tibi. Quanq̃ autem hæc uerba non erant circunspectæ mentis, erant tamen feruidæ charitatis. Quin & in cæteris omnibus, uidemus illum aliis feruidiorem, & ad pericula præsiliꝛ entem. Ita quum dominus uisus esset in littore, cæteris nauim trahẽtibus ipse non sustinuit nauigio accedere. Iam & post resurrectionem Iudæis uociferanꝛ tibus insanientibusq́, ac discipulos diꝛ scerpere quærentibus, primus accedens, ausus est in uocem erumpere ac dicere, ꝙ ille crucifixus assumptus esset, iamq́ in cœlis ageret. Aliud est autem, ostium clausum recludere, ac negocio dare prin cipium, aliud post deinceps confidenter agere. Itaq; qui suam ipsius animam tã numeroso populo exposuerat, quoꝛ modo simulasset unquam? qui flagella tus, qui uinctus, nihil de sua fiducia uoꝛ luerit remittere, idq́ tum in ipso statim

prædicationis initio, tum in media metropoli, ubi tãtum erat discriminis, quo modo post tantũ temporis Antiochiæ ubi nullum erat periculum, quum iam ipsis factis comprobatus ac spectatus esset, eos qui ex Iudæis crediderant formidasset? qui Iudæos ipsos non metuerat, & in principio, & in ciuitate primaria, qui consentaneum est, ut post tantum temporis, quum esset in aliena ciuitate, eos qui ab illis defecerant metueri? Non igitur hæc dicens Paulus, aduersus Petrum loquitur, sed quo consilio dixerat illud, Ab his autẽ qui uidebantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea refert, eodem & hæc loquitur. Verum ne diutius his de rebus dubitemus, eorum quæ dicta sunt causam oportet explicare. Apostoli quẽadmodum dicere cœperam, Hierosolymis quidem permittebant circuncisionem

ſionem, Non enim poterant ſubito à le
ge reuelli. Vbi uero ueniſſent Antiochi
am, iam nihil iſtarũ rerum obſeruabãt,
ſed quum his qui ex gentibus credide-
rant, indifferenter uiuebant, q̃d ſanè &
Petrus tũ faciebat. Vbi uero ueniſſent
ex urbe Hieroſolymarũ, qui uiderãt eũ
ibi ſic prædicantẽ, non ulterius tentabat
idẽ facere, metuens ne illos offenderet,
ſed ſeceſſit, hic duo per diſpenſationem
agens, alterũ ne offenderet eos qui erãt
ex Iudæis, alterũ ut Paulo iuſtam præ-
beret occaſionẽ increpãdi. Etenim ſi ip̃e
qui Hieroſolymis p̃dicarat cũ circũciſio
nis p̃miſſu, Antiochiæ ſeceſſiſſet, uiſus
fuiſſet ijs q̃ ex Iudæis crediderãt, Pauli
metu id facere, ac Petri nimiã facilitatẽ
reprehẽdiſſent diſcipuli, q̃ res nõ medi-
ocre pepiſſet offendiculũ, quanq̃ Paulo
quẽ nihil latebat ſuo diſceſſu nullã huiuſ
modi p̃buiſſet ſuſpitionẽ, nouerat eñ q̃

animo hæc fierent. Vnde & Paulus obiurgat, & Petrus sustinet, ut dum magister obiurgatus obticescit, facillime discipuli mutarent sententiã. Nam si Paulus, quum tale nihil accidisset, admonuisset, nihil magni fecisset. Nũc uero q̊niam nactus occasionem acrius increpauit, maiorem Petri discipulis timorem iniecit. Quod si Petrus hæc audiẽs contradixisset, merito quis eum culpare potuisset, quod dispensationem subuertisset. Nũc uero dum alter obiurgat alter obticet, multis timor incutitur ijs qui ex Iudæis crediderant, Eoq́ꝫ uehementius tractat Petrum. Vide autem quanta circũspectione sermonem temperat, prudentibus subindicans ea quæ loquitur, non esse dissidij, sed dispensationis. " Quum enim, inquit, Petrus uenisset Antiochiam, in faciem illi restiti, " quoniam reprehensus erat. Non dixit, re-

xit, reprehensus à me, sed simpliciter reprehensus, haud dubium, quin ab alijs. Nam id aliunde subaudiendũ est. Qz si ipse reprehendisset illum, haud quaq̃z ueritus fuisset hoc dicere. Qđ aũt dixit κατὰ πρόσωπον, id est, iuxta faciem, perinde est quasi dixisset, in speciem. Etenim si uere fuisset inter ipsos contentio, nequaq̃ præsentibus discipulis se inuicem increpassent. Graui enim illis fuissent offendiculo. Nũc aũt utilis erat palàm in speciem adhibita dissensio. Et quẽadmodum Paulus Hierosolymæ cessit illis, ita ijdẽ Paulo cesserunt Antiochiæ. Quæ nam igitur erat reprehensio? Priusquàm enim uenissent quidam à Iacobo (Recte, Nã ipse fuerat doctor Hierosolymis) simul cum gẽtibus edebat. postquã autem uenisent, subtraxit ac subduxit sese, metuens eos qui erant ex circũcisione. Non hoc metuens, ne ue

niret in discrimẽ. Nam qui in initio nõ metuerat, multo minus tum metuisset. Verum illud metuebat, ne deficerent. Quandoquidẽ & ipse Paulus loquitur Galatis, Timeo de uobis, ne frustra laborauerim. Ac rursum: Timeo ne quẽadmodũ serpens decepit Euam, corrũpantur sensus uestri. Apud illos igitur mortis metus nihil erat, uerũ metus ne perderent suos discipulos uehementer concutiebat illorum animos. Ac simularunt cum illo & reliqui Iudæi, ut & Barnabas simul abductus fuerit in illorum simulationem. Ne mireris, si factũ hoc appellat hypocrisim, hoc est, simulationem. Non enim uult, ut prius dixi, patefacere consilium, ut illi corrigerentur. Quoniam enim uehemẽter hærebant legi, ideo Petri factum appellat simulationẽ, & seuerius increpat, ut persuasionẽ illis radicitus infixã euelleret.

Et hæc

Et hæc audiens Petrus,iungit cum Paulo ſimulationem, quaſi deliquiſſet, ut per ipſius obiurgationem corrigerentur. Etenim ſi Paulus obiurgaſſet eos qui erant ex Iudæis,indigne tuliſſent ac reſpuiſſent illius obiurgationem. Nec enim admodum magnifice de illo ſentiebant. Nunc autem quum conſpiciunt doctorem ſuum obiurgatum obticere, neq; contemnere, neq; contradicere Pauli uerbis poterant. Sed quum uiderem, quod non recte incederent ad ueritatẽ Euãgelij. Ne hæc quidẽ dictio uos conturbet. Non enim hæc dicit reprehendens Petrum,ſed ita figuratã facit orationem,ut audita prodeſſent ijs, qui ob Petrũ obiugatũ erãt futuri meliores. Dixi Petro corã omnibus. Vides quomodo hinc corrigit alios? Nam ideo dixit coràm,ut q̃ audirent timerẽt. Age dic quid dixeris. Si tu Iudæus cum ſis,

„ gentiliter uiuis & non Iudaice,quur co-
„ gis gentes Iudaisare? Atqui gentes nõ
simul cũ illo fuerant in simulationem
illam abductæ,sed Iudæi. Quur igitur
incusas,quod factum nõ est? Quin po
tius uertis sermonem ad eos qui simu-
labant,qui quidem erant ex Iudæis, &
non ad gentes? Quur autem Petrum
solum incusas? Cæteri quoq; cum illo si
mulauerant. Videamus porrò & quid
„ sit,in quo accusat. Si tu Iudæus quum
„ sis gentiliter uiuis, ac non Iudaice, quur
„ gẽtes cogis Iudaisare? Atqui solus hic
se subduxerat. Quid igitur est,q̊d uult
efficere? Vt obiurgatio careat suspitio-
ne. Nam si dixisset, Male facis, qui le-
gem obseruas,increpassent illum Iudæi
tanq; confidentius agentem aduersus
præceptorem ipsorũ. Nunc uero dum
illum obiurgat pro suis discipulis, nimi
rum pro his qui erant ex gentibus,mol

liorem

liorem reddidit hunc ſermonẽ, quanq́ non hoc modo tantum,uerum etiam hoc,quod abſtinens ab omnium repre henſione,totam increpationem confert in doctorem. Si enim tu,inquit, Iudæ-us quum ſis,gentiliter uiuis non Iudai-ce,propemodum aperte clamans,Imi-tamini doctorem, ecce & ipſe Iudæus quum ſit,gentium more uiuit. Verum id non dicit, Non enim accepiſſent ad-monitionem,ſed prætextu reprehenſio nis pro gentibus patefacit Petri ſenten tiam. Rurſum ſi dixiſſet, quur eos qui ſunt ex Iudæis cogis gentium more ui-uere? acerbior fuiſſet oratio. Nunc ue-ro ſic moderans ſermonem, non quaſi defendat diſcipulos Iudæos, ſed eos q̄ erant ex gentibus,hoc pacto corrigit il-los. Increpationes enim ſi non fuerint uehementer acerbæ, facillime poſſunt recipi. Nullus enim eorum qui erant ex

gentibus incusare Paulũ poterat, si de Iudæis fecisset uerba. Hoc totum suo silentio correxit Petrus, recepta in se simulationis opinione, quo uera simulatione Iudæos liberaret. Primum igitur in Petri personam torsit sermonẽ, si tu Iudæus cum sis. Cæterum in progressu cõmuniter ad omnes uertit orationem, seipsum etiam complectens cum cæteris, atq; ita dicens: " Nos natura Iudæi, " ac non ex gentibus peccatores. Ac sermo quidem admonitionem habet, nisi quod addita est species obiurgationis, propter eos qui erant ex Iudæis. Facit autem idem alibi quoq;, ut aliud uideat' dicere, aliud agens. Veluti cũ Romanis scribens ait: Nunc autem eo Hierosolymam ministrans sanctis. Non enim uolebat dicere, nec hoc eos simpliciter docere, cuius rei gratia proficisceretur Hierosolymam, sed illud agebat, ut

bat, ut eos prouocaret ad æmulatio- nem beneficentiæ. Nam si causam mo do uoluisset explicare, satis erat dicere, eo ministrans sanctis. Nunc uero con- sidera, quàm multa connectat. Com- placuit enim Macedoniæ & Achaiæ communicationem aliquam facere in sanctos pauperes, qui sunt Hierosoly- mis. Complacitum est enim, & debi- tores illorum sunt. Ac rursum, Etenim si in spiritualibus gentes fuerunt illo- rum consortes, debent illis & in carna- libus subministrare. Vide igitur quo- modo Iudæorum spiritus premit, ali- ud per aliud agens, utque cum auto- ritate loquitur, Nos, inquiens, na- " tura Iudæi, & non ex gentibus pecca- " tores, Quid est natura Iudæi? Nimi- " rum non proselyti, sed à teneris an- nis educati in lege. Nos itaque relicto " uitæ genere, in quo fueramus nutriti, "

confugi

» confugimus ad fidem quæ est in Chri-
» stum, scientes quod non iustificabitur
» homo ex operibus legis, sed tantū per
» fidem Iesu Christi. Et nos in Christum
» credimus, ut iustificemur ex fide Chri-
» sti, & non ex operibus legis, eo quod
» nō iustificabit' ex operibus legis omnis
caro. Vide & hic, ut omnia circumspe
cte loquitur. Non enim ait, reliquimus
eam ut carnalem, sed ut infirmam. Pro-
inde si lex non confert iustitiam, ociosa
est circūcisio. Sed nunc quidem hoc mo
do loquitur. Cæterum in progressu de-
clarat, non solum ociosam esse, uerum
etiam periculosam, quod quidem uel
maxime cauendum est. Quomodo &
in initio dixit, non iustificatur homo ex
operibus legis: progressus uero uehe-
» mentius loquitur. Quod si quæren-
» tes in Christo iustificari, reperti sumus
» peccatores, nimirum Christus peccati
minister

miniſter eſt, Nam ſi non poteſt inquit, fides in eum iuſtificare, ſed opus eſt rurſum amplecti legem: & ſi posteaq̃ legem reliquimus ob Christum, non iuſtificamur ex legis omiſsione, ſed condemnamur, comperiemus illũ eſſe cauſam condemnationis, cuius gratia quũ legem reliquerimus, ad legem ultro recurrimus. Vides in quantam abſurditatis neceſſitatẽ coẽgit orationẽ, quanq̃ ualide pugnet. Nam ſi inquit, nõ oportuit legem relinquere, nos autem reliquimus propter Chriſtum, quomodo ſumus iudicandi? Quid igitur Petro dicis, quid admones eum, qui hæc omnia pleniſſime nouit? An nõ deus illi oſtendit, non eſſe iudicãdum hominem, qui præputium habet in circũciſione? Nónne cum Iudæis hiſce de rebus diſſerens, libere illis ex hac uiſione reſtitit? Nõne decreta publica ſuper his denuo miſit

misit ex Hierosolymis? Hæc igitur non ut Petrum corrigat loquitur, sed sermo uidebatur in illũ intendi, quũ discipulos redargueret. Nec ista ꝑprie pertinẽt ad Galatas, sed in omnes quadrãt, qui eodem cũ illis errore tenebãtur. Quanq̃ enim nunc non multi circunciduntur, sed ieiunant, seruantq́ sabbata, eadem cum illis faciunt, excutientes semetipsos à gratia. Nam si ijs qui tantum circuncidebantur, Christus nihil prodest, ubi ieiuniũ ac sabbatũ accesserit, pro uno præcepto duo seruant. Vide quantũ sit periculum, quod ab ipso etiam tẽpore fit formidabilius. Siquidẽ illi in initio hæc faciebant, quum adhuc extaret ciuitas, quum templum, quum cætera omnia. Hi uero quum & conspiciant quas pœnas Iudæi dederint, & urbem funditus deletam uideãt, nihilo secius plura etiam obseruant: quam habere poterunt ex

Ieiunia Iudaica.

runt ex

runt excuſationem, eo tempore ſeruantes legem, quo ipſi Iudæi, quamuis uehementer cupientes, non poſſunt hæc conſeruare? Induiſti Chriſtum, membrum factus es domini, in ſupernam ciuitatem aſcriptus es, & adhuc circa legem ſerpis? Et quomodo potes regnũ illud conſequi? Audi Paulũ dicentem: Euangelium ſubuerti per legis obſeruationem. Quod ſi uis etiam rei modum diſcito, ſimul horreſcito, fugitoq́ baratrum. Quur enim obſeruas ſabbatum, ac ieiunas cum illis? Videlicet ueritus legem ac ritus illos omittere? At nequaq̃ timeres legem, niſi fidem contemneres, ut q̃ ſit imbecillis, nec per ſe ualeat conferre ſalutẽ. Quod ſi metuis nõ ſeruare ſabbatũ, cõſpicuũ eſt te adhuc metuere lege, uelut adhuc autoritate pollentem. Q. ſi quis rurſum uſus eſt legis, ꝑfecto non eſt opus parte, aut unico p̃cepto, ſed tota

ſed tota lege eſt opus. Si uero tota eſt opus, excuſſa eſt paulatim, quæ per fidem datur iuſtitia. Nam ſi obſeruas ſabbata, quur nō & circūcideris? Quod ſi circuncideris, quin & pecudes immolas? Etenim ſi ſeruanda lex eſt, tota ſeruanda eſt. Quod ſi non eſt neceſſe ſeruare totam, ne partem quidem ſeruare neceſſe eſt. Quod ſi pro parte formidas ne condemneris, multo magis pro tota metuas oportet. Quod ſi tota uiolata non punit, palàm eſt, nec partem id facere. Quod ſi portio legis uiolata punit, multo magis id faciet tota. Si tota ſeruanda eſt, non oportet, auſcultare Chriſto: aut ſi Chriſto auſcultamus legis tranſgreſſores efficiamur oportet. Etenim ſi oportet eam ſeruare, qui non ſeruant tranſgreſſores ſunt: huius autē tranſgreſſionis Chriſtus nobis autor eſſe deprehendetur, Nam ipſe legē ſol

uit, eam

uit, eam quæ talia præcipit, & aliis ut soluerent præcepit. Vides quid moliantur isti iudaisantes, Christum qui nobis est autor salutis, hunc etiam peccati faciunt autorem, quemadmodum & Paulus ait, nimirum Christus minister est peccati. Post hæc quum sermonem eo deduxisset, ut uideretur absurdus, non iam opus erat probationũ apparatu ad confutationem, sed satis erat negasse ac dicere, Absit. Siquidem aduersus uehementer absurda & inuerecunda nihil opus est oratoriis rationibus, sed sufficit abnegare solũ. Nam " si quæ destruxi, hæc iterũ ædifico, trans" gressorem meipsum constituo. Vide " Pauli prudentiam. Illi studebant ostendere, qui non seruaret legem, eum transgressorem esse, hic in diuersum torquet sermonem, ostendens eum esse transgressorem qui seruat legem, transgresso

rem incꝙ non modo fidei, sed & ipsius
legis. Quæ em̃ destruxi, hæc rursus ædi-
fico, nimirum legẽ. Quod uero dicit ta-
le est, Cessat lex, & hoc professi sumus,
& ob id ea relicta confugimus ad salu-
tem quæ est ex fide. Itaq; si contenda-
mus eam statuere, hoc ipso reddimur
transgressores, qui contendamus serua-
re, quæ deus antiquauit. Deinceps quo
„ modo soluta sit ostendit. Ego enim p
„ legem legi mortuus sum. Duplicẽ ha-
bet hic sermo consideratiõe. Aut em̃
de lege gratiæ loquit'. Solet enim Pau-
lus & hanc appellare legem, ueluti quũ
ait: Lex autem spiritus uitæ liberauit
me: aut hic de lege uetere loquitur, signi
ficans se per legem ipsam legi mortu-
um esse, Hoc est, ipsa lex me huc per-
duxit, ne post hac ipsi auscultarem. Ita-
que si nũc illi sum auscultaturus, ipsam
etiam legem transgredior. Qui nam?
& quo

& quomodo ꝯ Moses ait: Prophetam suscitabit uobis dominus deus ex fratribus uestris, tanq̄ me eum audietis: nimirum de Christo loquens. Itaq; qui huic non obtemperant, legem transgrediuntur. Rursus & alio modo nobis intelligendum est quod ait, per legē legi mortuus sum. Lex enim iubet omnia fieri, quæ in ipsa scripta sunt, ac non facientem punit, Omnes igitur illi mortui sumus, eo q̄ nullus eam impleret. Ac uide, q̄ hic q̄q; moderate pugnet aduersus legē. Non enim dixit, lex mihi mortua est, sed ego legi mortuus sum. Huius dicti sensus est, quēadmodū exanimis ac mortuus non potest auscultare p̄ceptis legis, ita nec ego, qui ex illius maledictione mortuus sum. Siquidem ijs quæ loquitur illa, mortuus sum. Ne igitur p̄cipiat mortuo, quem ipsa etiā occidit, idq; non solū morte corporali, uerū

etiam animæ, per quam mortem corpo ris inuexit. Hoc enim sentire se declarat in his quæ sequuntur, dum subnectit, " Vt deo uiuam, simul cum Christo cru" cifixus sum. Nam quoniã dixerat, mor tuus sum, ne quis diceret, quomodo igi tur uiuis, subiecit & uitæ causam, decla rans quod lex quidẽ occidit, Christus autem mortuum assumptum per mor tẽ uiuificauit. Declaratq; duplex mira culum, alterum quod mortuum reuoca uit ad uitam, alterũ quod per mortem largitus est uitam. Siquidem hoc loco mortis nomine uitam designat. Hoc enim quod ait, ut deo uiuam, simul cũ Christo crucifixus sum. Quomodo, di xerit quispiam, uiuens ac spirans simul crucifixus est? Nam Christum quidem fuisse crucifixum, clarum est. Tu ue ro quomodo crucifixus es ac uiuis? Vi de quemadmodum & hoc interpreta

tur di

tur dicens: Viuo autem non iam ego, ui
uit uero in me Christus. Nam dicendo,
simul cum Christo crucifixus sum, ba-
ptismum tecte significat: quum uero di
cit, uiuo autem iam non ego, significat
sequentem uitæ rationem, per quã mor
tificantur membra. Quid autem est, ui-
uit uero in me Christus? Nihil, inquit,
geritur à me, quod nolit Christus. Si-
cut enim mortem appellat non istam
communem, sed morrem à peccatis, sic
& uitam appellat liberationem à pecca
tis. Deo siquidem nemo potest aliter ui
uere, nisi mortuus fuerit peccato. Quẽ-
admodum igitur Christus corporalem
sustinuit mortem, ita & ego mortem à
peccatis sustinui. Mortificate, inquit, Colos. 3
membra uestra, quæ sunt super terram,
quæ sunt scortatio, adulterium, immun
ditia. Ac rursum, Vetus noster homo
crucifixus est, id quod in lauacro factũ

 est.

est. Quod si manseris mortuus peccato, uiuis deo, Sin denuo peccatum suscitaris, corrupisti talem uitam. At non talis erat Paulus, qui perseuerauit perpetuo mortuus. Proinde si uiuo, inque deo alia uita, quàm in lege uixeram, nullam legis partem seruare possum. Vide exactam uitæ rationem, ac beatam illam animam admirare. Non dixit, uiuo ego, sed uiuit in me Christus. Quis ausit hanc uocem erumpere? Quoniam enim seipsum Christo domino ac cruci præbuerat, cunctaq; reiecerat temporalia, & ad illius uoluntatem faciebat omnia, non dixit, uiuo Christo, sed q̃d longe maius erat dixit, Viuit in me Christus. Quemadmodum enim peccatum, si uicerit, ipsum est quod uiuit in homine, animum ad quæ uult pertrahẽs, ita si illo mortuo, quæ Christo sunt placita fiant, nec humana deinceps est

eiusmo

eiusmodi uita, uidelicet ipso Christo ui
uente in nobis, hoc est, agente ac domi-
nante. Porrò quoniã dixit, simul crucifi
xus sum, nec iã uiuo, sed mortuus sum,
uidebaturq́ multis absurda dicere, sub-
iunxit, Quod aũt nũc uiuo in carne, in "
fide uiuo filij dei. Quæ hactenus inquit, "
dixi, de uita intellectuali dicta sunt. Q;
si quis expendat & hanc uitam sensibi-
lem, & ea mihi per fidẽ in Christũ con
tigit. Quãtum enim ad ueteris uitæ rati
onẽ ac legẽ attinet, dignus erã extremo
supplicio, ac iam pridẽ perierã, Omnes
eñ inquit, peccauerunt, et egent gloria,
hoc est, Nos eñ quũ essemus obnoxij
sentẽtiæ dãnationis, Christus liberauit:
oẽs eñ eramus mortui, si minus expien
tia, certe iudicio iãiamq́ plagã expectã
tes liberauit. Quũ igit̃ et lex accusasset,
& deus cõdemnasset, Christus interue
niẽs ac semet exponẽs morti nos oẽs

eripuit à morte. Itaqꝫ ꝙ nūc uiuo in carne, in fide uiuo, hoc est, per fidē, quam habeo in ipsum, uiuo. Nā ni id fuisset, nihil obstabat, quo minus interirēt uniuersi, q̄d & accidit in diluuio. Sed Christi aduentus inhibens iram dei, fecit ut per fidem uiueremus. Vt autem scias hoc illum sentire, audi quæ sequantur: Quum enim dixisset, quod autem
» nunc uiuo in carne, in fide uiuo, subie-
» cit, Filij dei qui dilexit me, deditq́ꝫ sei-
» psum pro me. Quid facis ô Paule, dū cōmunia proprie tibi uindicas, quæq́ꝫ pro toto terrarum orbe facta sunt, tibi facis peculiaria? Nō enim dixisti, qui dilexit nos, sed qui dilexit me. Atqui Euāgelista dicit: Sic dilexit deus mundum. Quin & tu ipse dicis, Qui proprio filio non pepercit, sed tradidit eum pro nobis. Non igit̄ pro te, sed pro omnibus. Ac rursum, Vt acquireret sibi populum peculia

peculiarem. Quid est igitur quod hic dicit? Quum consideraret apostolus infirmitatem humanæ naturæ, & ineffabilem dei solicitudinē, tum quibus ipsum malis liberasset, q̃ bona largitus esset, inflāmatus illius desiderio, hūc in modum loquitur. Quandoquidem & prophetæ non raro deum communem, sibi proprium faciunt, hoc modo loquentes: Deus deus meus ad te luce uigilo. Præterea uero dedarat hoc quoq; par esse, ut quisq; nostrum nō minus agat gratias Christo, quàm si ob ipsum solum aduenisset. Neq; enim recusaturus erat uel ob unum, tantam exhibere dispensationem. Adeò singulum quenq; hominem pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem uniuersum. Itaq; uictima quidem pro tota oblata est natura, ac sufficiebat omnibus lætificandis. Cæterum soli illi qui crediderunt sunt,

quibus usui fuit beneficium. Attamen non absterruit eũ ab eiusmodi dispen-
satione, quod nõ omnes accederent, ue
rum quemadmodum in Euãgelio con-
uiuium omnibus quidem paratũ erat,
uerum quoniam qui uocati fuerant ue-
nire noluerũt, non pariter sustulit, quæ
fuerãt parata, sed alios uocauit. Itidem
& hic fecit. Nã & ouis quæ fuerat à no-
naginta nouẽ distracta, unica erat. nec
hanc tamen contempsit. Hocidẽ & de
Iudæis disserens Paulus in hunc fermè
Roma. 3. modum significauit dicens: Quid enim
si quidam non crediderũt? Num incre
dulitas eorum fidem dei faciet irritam?
Absit, Sit autem deus uerax, omnis ue
ro homo mendax. Ergo quum ille sic
te dilexerit, ut semetipsum etiam tra-
diderit, omnique salutis spe destitu-
tum ad tantam talemque uitam addu-
xerit, tu post tot accepta bona, denuo
recurris

recurris ad uetera? Posteaquàm igitur diligenter interiecit, quæ rationibus erant tractãda, quod superest acriter asseuerando pronunciat, dicens: Non reiicio gratiam dei. Audiant hoc isti, qui hisce quoque temporibus iudaissant, legique attendunt, ad eos siquidem hæc dicuntur. Etenim si per legem est iustitia, nimirũ frustra Christus mortuus est. Quid hoc peccato grauius? quid his uerbis ad incutiendũ pudorem efficacius? Etẽm si mortuus est Christus, clarũ est legẽ nõ posse iustificare nos. Quod si lex iustificat, supuacanea est Christi mors. Et q possit hoc uideri rationi cõgruens, rẽ tantã, tam adorandã ac reuerendã, omnẽq; superantẽ hominũ cogitationẽ, tam ineffabile mysterium, quod patriarchæ quidem parturiebant, prophetæ uero pdixerũt, angeli uidẽtes obstupuerunt, tũ qd caput

est

est diuinæ erga nos sollicitudinis, apud omnes creditum ac receptum, hoc frustra & incassum factum dicere? Ergo quum consideraret insignem absurditatem, si tantã talemq́ rem dicerent superflue fuisse factam: hoc enim colligebatur ex his quæ faciebant, etiam conui
Cap. 3. cijs obiurgat illos dicens: " O stulti Ga
" latæ, quis uos fascinauit, quibus ante
" oculos Iesus Christus p̃scriptus est, in
" uobis crucifixus? Hic iam ad aliud transit caput. In supioribus quidẽ ostendit se non esse apostolum hominum, neq; per homines, nec eguisse apostolorum doctrina: hic uero posteaq̃ se iam doctorem dignum cui fides haberetur declarauit, maiore cum autoritate differit, fidei legisq; faciens comparationem. Sic igitur illic ingrediẽs dicit: Admiror quod tã cito transferimini: hic uero, O stulti Galatæ. Tum enim parturiebat

indigna

indignationem,quã ubi iam pro se re-
spondit, in medium erũpens protulit,
re comprobata. Quod si stultos uocat,
ne miteris. Non enim trãsgrediẽs Chri
sti legem,quæ uetat,ne quis fratrem su
um appellet fatuum, hoc facit, sed ad-
modum illã obseruans. Non enim sim
pliciter dictum est, Qui uocarit fratrem
suum fatuum, sed qui temere uocarit.
Horum uero nonnulli digni erant hac
appellatione,qui post tanta taliaq; per
inde quasi nihil esset actum, prioribus
hærebant,circũuenti. Quod si hanc ob
causam Paulum appellas contumelio-
sum,simul & ꝓpter Sapphiram & Ana
niam Petrum dices homicidam. Quod
si demẽtiæ sit illud dicere, multo magis
dementiæ fuerit hæc dicere. At tu mihi
contemplator , ut non statim in initio
usus est hac uehementia,sed post tot re
dargutiones totq; probationes, quum
iam non

iam non ab illo, sed ab ipsis argumentis accipiebant obiurgationem. Quum enim demonstrasset, quod fidem repellerent, quod Christi mortem superuacaneam redderent, tum adiungit obiurgationem. Ac ne id quidem ut merebantur, digni quippe qui seuerioribus etiam uerbis acciperentur. Cæterum & illud mihi considera, quomodo ꝑtinus etiam uulnere inflicto temperat dolorē. Non enim dixit, Quis uos seduxit? quis uobis abusus est? quis uos circumuenit? sed, quis uos fascinauit? Sic moderans increpationem, ut non careat laude. Hæc enim uerba sunt indicantis, quod prius inuidia digna fecerint, quódque id quod accidit, dæmonis insultu factum sit, qui secundis illorum successibus uehementer reclamauerit. Porrò quum audis inuidiam, quemadmodum hic & item in Euangelio

βασκαίνω

gelio

gelio, audis oculum malum, idem de-
clarantem, ne sic existimes, quod oculorum
coniectus intuentes lædere soleat. Ocu-
lus siquidem, hoc est ipsum membrum
nequaquàm possit esse malum: uerum
hic eo modo Christus notat inuidiam.
Nam oculorum est simpliciter uidere
tantum: cæterum uidere perperam, ani-
mi est intus deprauati. Quoniam enim
per hunc sensum in animum nostrũ in-
fluit eorũ quæ uident consideratio, & ple
rũque diuitijs innascit inuidia, porrò di-
uitiæ cernũtur oculis, quemadmodũ &
pricipatus & satellitia: propterea uocauit
malũ oculum, qui non simpliciter cerne
ret, sed qui cum liuore animique malicia.
Quũ uero dicit, quis uos fascinauit? de
clarat eos, quod nõ ueluti curam haben
tes, nec ut id quod deerat, supplentes,
uerum etiam id quod erat mutilãtes, ac
decimãtes id facerent. Siquidẽ liuoris est,
non

non addere quod deest, sed de pleno
etiam aliquid detrahere, totumq́ꝫ cor-
rumpere. Hæc autem dicit, non quasi li
uor per se nocere posset, sed ut ostẽdat
eos qui ista docebant, per inuidiam ad
„ hoc uenisse. Quibus Christus ante
„ oculos prius depictus erat, in uobis cru
cifixus. Atqui non apud Galatas, sed
Hierosolymis crucifixus fuit. Quomo-
do igit̃ dicit, in uobis? Vt fidei uim ostẽ
deret, quæ possit & procul dissita cerne
re. Nec dixit, crucifixus est, sed præscri-
ptus est, crucifixus, indicans quod ocu-
lis fidei quidem exactius perspicerent,
q̃ꝫ ij qui præsentes adfuerant, eaq́ꝫ quæ
gerebantur conspexerant. Illorũ enim
qui spectarant complures nullum inde
fructum retulerunt. Hi uero quæ oculis
ipsis non uiderant, tamen per fidem eui
dentius uiderant. Hæc autem loquitur,
simul & taxans eos, & laudans: laudãs
quidem

quidem quod tanta cum fiducia recepiſ
ſent id quod acciderat, taxans uero, qđ
quem uiderant pro ipſis nudari, cola/
phis cædi, affigi clauis, conſpui, probris
inceſſi, aceto potari, accuſari à latroni/
bus, lancea uulnerari, Nam hæc omnia
ſignificauit dicendo, præſcriptus eſt in
uobis, crucifixus, eo deſerto ad legē cur
rebāt, nihil reueriti cruciatus illos. Tu
uero & illud conſidera, quemadmodū
ubiq; prætermiſſio cœlo, terra, mari, cæ
teriſq; rebus omnibus, Chriſti potenti
am prædicarit, crucem ubiq; celebrans.
Hoc enim erat præcipuum caput diui/
næ pro nobis ſollicitudinis. Hoc ſolū "
uolo diſcere à uobis, ex operibus legis "
ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei? "
Quoniam inquit, non præbetis perpe/
tuam attentionē prolixis ſermonibus,
nec uultis magnitudinem huius diſpē/
ſationis intueri, compendioſo ſermone

breuiſſimaq́ꝫ demõſtratione uolo perſuadere uobis, uosq́ꝫ extremæ ingratitudinis ac demẽtiæ coarguere. Ac prius quidẽ in his quæ ſuperius dicta ſunt, ex his quæ locutus eſt Petro pſuaſerat, ſed hic iã ipſos aggredit̃, nõ ex his quæ alibi cõtigerũt, ſed ex his quæ inter eos geſta ſunt oĩa demonſtrãs, neqꝫ tantũ ex his donis quæ cũ cæteris acceperãt communia, uerũ etiã ex his quæ ipſis peculiariter donata fuerãt, fidẽ facit ſimul & ꝓbationẽ inſtruit, eóqꝫ dicit: Hoc ſolũ uolo diſcere à uobis, ex opibus legis ſpiritũ accepiſtis, an ex auditu fidei? Accepiſtis inquit, ſpm̃ ſanctũ, ædidiſtis multa miracula, pfeciſtis ꝓdigia mortuos excitãdo, leproſos mũdando, prophetãdo, linguis loquẽdo. Hanc igit̃ tam inſignem poteſtatem, nũ uobis dedit lex? Atqui prius nihil tale faciebatis, ſed poſteaq́ꝫ credidiſtis, talia facere cœpiſtis.

An

An nõ igit̃ extremæ dementiæ eſt, quũ tantum beneficiorum in uos contulerit fides, hanc relinquere, & ad legẽ quæ tale nihil uobis præſtitit ultrò recurrere? Adeo ſtulti eſtis, Qui in ſpiritu cœpiſtis, nũc carne cõſummamini? Rurſum oportune cõuicium addidit, Quum inquit, oportuerit uos tẽporis progreſſu, prioribus bonis acceſſionẽ adiungere, non ſolũ non profeciſtis, uerum denuo ad relicta eſtis retroacti. Etenim qui ab exiguis initium faciunt, procedentes ad maiora cõſcendũt. Vos cõtra à magnis orſi, ad diuerſa retroceſſiſtis: Si à carnalib. cœpiſſetis, oportebat ad ſpiritualia proficere. Nunc uero quum à ſpiritualibus cœperitis, ad carnalia diuertiſtis. Nam ædere miracula, ſpirituale eſt, circuncidi uero carnale. Vos autem poſt ſigna deueniſtis ad circunciſionem, poſt apprehenſam ueritatem ad

typos recidistis, post conspectum solē, lucernā quæritis, post solidum cibum, ad lac recurritis. Et non dixit, in carne consummamini, sed carne consummamini, illud indicans, quod pseudapostoli, pecudum ritu correptos eos conciderent, dum semet illis præbent ad ferendum quicquid illis collibuisset, perinde ac si qs è ducibus ac fortibus uiris, post innumera trophea uictoriasq́ꝫ seipsum in desertorum infamiam tradat, corpus suum exhibeat uolentibus imprimere notas. Tam multa passi estis frustra, si tamen & frustra. Hoc multo acrius uulnerat quàm illud prius. Nō enim signorum refricta memoria æque poterat illorum animos mordere, ut ostensa certaminum malorumq́ꝫ tolerantia, quæ propter Christum fuerant perpessi. Omnium inquit, illorum quæ sustinuistis, isti iacturam uos facerere uolūt, & coronā

coronã uobis ſtudẽt interuertere. Mox ne cõcuteret illorum animos, neruoſq; diſſolueret, non expectauit inficiationem, ſed continenter ſubtexuit, ſi tamẽ fruſtra, ſignificans uidelicet, ſi uolueritis expergiſci, ac reuocare uos ipſos, nõ fruſtra paſſi fueritis. Vbi nunc ſunt qui tollunt pœnitentiam. Ecce hi ſpiritum acceperant, ſigna fecerant, cõfeſſores fuerãt, innumerabilia pericula, uarias pſequutiones Chriſti cauſa perpeſſi fuerant, & poſt tam multa recte facta, à gratia exciderant, & tamen dicit, ſi uolueritis poteſtis uos ipſos reuocare. Qui igitur "
ſubminiſtrat uobis ſpiritũ, quiq; in uo "
bis operatur miracula, ex operibus le "
gis, an ex auditu fidei? Quum tantũ in "
quit donũ adepti ſitis, ut & miracula æderetis, utrũ quia legem ſeruaſtis, ideo iſta faciendi poteſtate dignatus eſt uos deus, an propter fidem? Non dubium
 eſt

est qu propter fidẽ. Quoniã eñ sursum deorsum hoc uertebãt illi, & undiq; iactabãt dicentes, fidẽ non ualere nisi ad iuncta lege, Paulus cõtra demonstrat, additis præceptis, fidẽ iã nihil profuturam. Tũ enim ualet fides, quũ nihil accesserit ex lege. Quicũq; enim inquit, in lege iustificamini, à gratia excidistis. Verũ id quidẽ in progressu declarat, quũ etiã liberius loquit, ex his quæ iam probata sunt sumẽs occasionem, hactenus uero ex præteritis idem tractat. Quum inquit, non attendebatis legi sed fidei, tunc spiritum accepistis, tunc signa prodidistis. Deinceps quoniam de lege dicendum erat, & alium mouet locũ, qui plurimum habet cõtentionis, Abrahã in medium adducit, idq; ualde oportune, multaq́ue copia, loquens hũc in modũ: Sicut Abrahã credidit deo, & imputatũ est illi ad iusticiã. Declarãt quidem

dē inquit,fidei uim & à uobis ædita mi
racula.Quod si uultis,etiā ex uetustis hi
storijs conabor uobis facere fidē. Itaq;
quoniā celebris magnæq; existimatio-
nis apd' illos erat patriarcha Abrahā,
& hūc profert in mediū, declarans hūc
quoq; sic fuisse iustificatū. Quod si is an
te gratiam ex fide iustificatus est,idque
quū & operibus bonis floreret, multo
magis uos. Quid igit' illi detrimenti at
tulit quod nō esset sub lege? Nihil. Sed
sufficiebat ei fides ad iusticiam. Dixerit
aliquis. Non erat tum lex, Pulchre. Ne
que nunc est lex, sicuti nec tum,ob id e-
nim,sublaturus legis necessitatem,eum
qui tum ante legem iustificatus fuit in-
duxit,ne hoc possit obijci. Nam quem
admodum tunc data nondum erat, i-
ta nunc quæ data fuit antiquata est.
Ad hæc quoniam efferebantur animis
quod ad Abraham ducerent genus,

metuentes ne si legẽ relinquerent, ab illius cognatione fierent alieni, id quoq; rursus in contrarium uertit, metũq; soluit, declarans quod fides potissimũ conciliat cum illo propinquitatẽ, quod quidem manifestius in epistola ad Romanos probauit, non minus tamen idem hic agit dicens hoc pacto: Scitote ergo, quod qui ex fide sunt, hi filij sunt Abrahæ. Deīde hoc ipsum, ueteris scripturæ testimonio ꝓbat, Præuidẽs em̃ scriptura, quod ex fide iustificat gentes deus, prænunciauit Abrahæ, dicens, In te benedicentur omnes gentes. Itaq; si qui nullam cum illo naturalem habent cognationem filij sunt, sed fidem illius imitati sunt, perspicuũ est quod in hãc inseruntur gentes qui crediderunt. Id enim significat quum ait, In te benedicẽtur omnes gẽtes. Per hæc aũt & aliud quiddam magnũ declaratur. Nã quoniam

niam illud eos turbauerat, uidelicet le-
gem antiquiorem esse, gratiam autem
post legem:& hanc illis eximit suspitio-
nem, ostendens fidem esse lege antiqui
orem, idq; liquere ex Abraham. Pri-
usquàm enī existeret lex, ille iustificatus
est. Porrò ut ostendat ea q̊q; quæ nunc
fiunt, iuxta uaticinia prophetarum eue-
nisse: Præuidens, inquit, scriptura, quod «
ex fide iustificat deus gentes, non ex le- «
ge, prænunciauit Abrahæ. Quid tan- «
dem hoc est? Qui inquit, legem dedit,
idem & priusq; legem daret hoc defi-
nierat, ut gentes per fidem iustificaren-
tur. Nō dixit, reuelauit, sed εὐαγγελίσατο
id est lætum nuncium attulit, ut intelli-
gas & patriarcham tali iustificationis
modo gauisum fuisse, ac uehemēter ut
hoc contingeret desiderasse. Cæterum
quoniam illos & alter quidā habebat
metus, Scriptū erat enim, maledictio

ni obnoxius est omnis qui non manse rit in omnibus q̃ scripta sunt in libro le gis huius, ut faciat ea: Et hũc eximit me tum, sapienter ac prudenter rursus hoc uertens in diuersum, & ostẽdens quod non solum nõ sint execrationi obnoxij, qui legem relinquerent, sed & benedi ctionis participes. Contra qui legẽ ob tinerẽt adeo nõ benedicti, ut etiam exe crabiles. Siquidem illi dicebant, Qui nõ seruauerit legem, execrationi est obno xius. Hic uero declarat, eum qui seruat, execrabilem esse: è diuerso qui non ser uat, benedictionis consortem. Rursus il li dicebant, qui sola fide nititur execrabi lis est: hic contra demonstrat, qui sola fi de nititur, eum benedictum esse. Age igitur hæc omnia demonstremus uo bis iam euenisse, sed his quæ iam dicen tur attendite diligẽter. Non enim rem uulgarem pollicemur. Ostenderat qui dem

dem hoc antea, quum narraret ſcripturam dixiſſe patriarchæ, In te benedicentur omnes gentes. Tum uero lex non erat, ſed fides, eóque ratiocinans ſubiunxit: Itaque qui ſunt ex fide, benedicuntur cum fideli Abraham. Porrò ne hinc anſam arriperent contradicendi, diceréntque, Merito ex fide iuſtificatus eſt, Nondum enim erat lex, At tu mihi demonſtra poſt traditam legem, fidem iuſtificare: Ad id uenit, ac plus demonſtrat, quàm illi quærunt, nimirum non modo iuſtificare fidem, uerum etiam legem ipſa utentes obnoxios execrationi reddere. Hæc quo magis intelligas, audi ipſius apoſtoli uerba. Quæ tandem ſunt illa? Quotquot enim ex operibus legis ſunt, ſub maledictione ſunt. Verum hæc eſt ſententia, nondum habens probationem.

Vnde

Vnde igitur ꝓbatio? Ex ipſa lege. Maledictus enim, inquit, qui non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis huius, ut faciat ea. In lege autem neminem iuſtificari cuiuis perſpicuũ eſt, Omnes enim peccauerunt, & execrationi ſunt obnoxij. Verum hoc modo nõ loquitur, ne uideatur ipſe ex ſe pronunciare, ſed iterum idem probat teſtimonio breuiter utrunq; complectente, alterum quod nullus legem impleſſet, unde & execrationi erant obnoxij, alterum quod fides iuſtificat. Vnde igitur teſtimonium? Ex propheta Abacuk ita loquente: Iuſtus autem ex fide uiuet. Hoc enim non ſolum oſtendit ex fide iuſtificationem eſſe, uerum etiam fieri non poſſe, ut per legem contingat ſalus. Poſteaq̃, inquit, legem nemo ſeruauit, ſed omnes ob tranſgreſſionem erant obnoxij maledicto, excogitata eſt facilior q̃dam uia

dam uia per fidem, quod ipsum maximum est argumentũ, ex lege neminem posse iustitiam adipisci. Non enim dixit propheta, iustus ex lege uiuet, sed ex fide, Lex autem nõ est ex fide. Quid autem & hoc sibi uult, qui fecit hæc, uiuet in eis? Hoc est, non tantum fidem requirit lex, sed opera quoq;. Gratia uero ex fide seruat ac iustificat. Vides quomodo demonstrauerit eos qui legi hærent, eo quod impleri non possit, execrationi fuisse obnoxios. Sed quomodo fides habet hanc uim, ut iustificet? Audi. Nam hæc ante promisit, eàque magna ui comprobauit. Quum enim lex esset infirmior, quàm ut posset hominem ad iusticiam perducere, repertũ est non leue remediũ, nempe fides, quæ quod legis erat impossibile per se redderet possibile. Ergo si & scriptura dicit, Iustum ex fide uicturum, reijciens iusti

tiam

tiam quæ est per legem: & si Abrahã ex fide iustificatus est, manifestum est, magnam esse uim fidei. Quin & eum qui non perseuerauerit in lege, execrabilem esse: & eum qui fidei innititur, iustum esse manifestum est. Sed unde, inquiet aliquis, poteris nobis probare, quod illa execratio non amplius subsistit? Nam Abraham quidem ante legem fuit, nos autem qui semel sub iugo fuimus seruitutis, nos ipsos reddidimus obnoxios execrationi. Quis igitur est, qui soluit illã execrationem? Vide quàm celeriter huic etiam obiectioni occurrit: quanquàm & ea quæ dicta sunt suffecerant. Etenim qui semel iustificatus est, mortuúsque legi, ac uitam nouam amplexus est, qui possit esse obnoxius execrationi? At his contentus non est, uerum et aliis modis rem aggreditur scribens, Christus uos

redemit

redemit ab execratione legis, factus pro nobis execratio. Scriptũ est enim, Execratus quisquis pendet in ligno. Verũ alij populus execrationi fuit obnoxius, quæ dicit, Maledictus omnis, qui non permanserit in his quæ scripta sunt in libro legis huius. Et quid hoc? Nam populus quidem obnoxius erat, Non enim permanserat in lege, neque quisquàm erat qui legem totam impleuerat. At Christus hanc execrationem altera permutauit, quæ dicit, Maledictus q̃ pendet in ligno. Quoniam igitur & qui pendet execrabilis est, & qui legem transgreditur execrabilis est, non oportuit illum, qui execrationem illam erat sublaturus, obnoxium eidem fieri execrationi. Verum pro illa erat alia suscipienda execratio, quam & suscepit, ac per eam illam sustulit, perinde faciens, ac si morti adiudicato

quopiam

quopiam, alius insons, illius damnati uice sponte mori uolens eripiat illum. Quum enim Christus non esset obnoxius execrationi transgressionis, hãc in se recepit pro omnibus, ut omnes ab illa liberaret. Pecccatũ enim, inquit, non fecit, nec inuentus est in ore illius dolus. Itaque sicut mortuus eos quibus erat moriendum exemit à morte, ita & ab execratione liberauit. Vt in gentes ueniret benedictio Abrahæ in Christo Iesu. Quomodo in gentes? In semine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes, hoc est, in Christo. Quod si hoc de Iudæis dictum esset, nequaq̃ ita loquutus fuisset. Neq; enim rationi consentaneum erat, ut qui ob transgressionem execrationi erant obnoxij, hi cæteris essent autores benedictionis. Nullus enim execratus alij dat benedictionem, cuius ipse est expers. Vnde liquet totum

totum hoc de Christo dictum esse. Ipse enim erat semen Abrahæ, & per hoc gentes benedicuntur, atq; ita denunciat spiritus promissio, q̊d ipsum significans dicebat, ut promissionem spiritus accipiant per fidem. Etenim quum non posset gratia spiritus in eum qui ingratus erat, & offenderat uenire, primum benedicuntur sublata maledictione: deinde per fidem iustificati, accipiunt spiritus gratiam. Proinde crux sustulit execrationem, fides inuexit iustitiam, iustitia uero gratiam spiritus allexit. Fratres secundũ hominẽ loquor. Hominis licet cõfirmatũ testamentũ nullus irritũ facit, aut aliquid adordinat. Quid est secundum hominem loquor? Humanis utor exemplis. Posteaq̃ enim & ex scripturis, & ex miraculis apud illos æditis, & ex his quæ Christus passus est, deniq; ab ipso patriarcha, sermonem con

firmauit, iam ad communem digredi-
tur consuetudinem. Solet enim Paulus
hoc semper facere, quo condulcet etiam
sermonem, quo & facilius recipiatur, &
crassioribus fiat intelligibilior. Sic & Co
rinthijs disserens ait, Quis pascit gregẽ,
& ex lacte eius nõ uescit? Ac rursus He
bræis, Testamentũ enim in mortuis ra
tum est, quoniam nondũ ualet, dum ui
uit, qui testatus est. Quin & alijs cõplu-
ribus locis aliquis comperiet illum tali-
bus libenter immorantem rationibus,
quandoquidem & deus in ueteri testa-
mento idem hoc assidue facit, hunc in
modum loquens: Num mulier obliui-
scetur filij sui? Ac rursum, Num dicet fi
gmẽtum figulo, quid facis? Itẽ in Osee,
maritum imitatur ab uxore despectũ.
Insuper & in figuris multum humano
rum exemplorum cernere quispiam po
terit, Veluti quum cingulũ accipit pro-
pheta

pheta, & in domunculam figuli subit. Quid igit̃ sibi uult exemplũ? Nimirũ illud, ꝙ fides fuit antiqor, lex uero tum recẽtior, tum tẽporaria, & in hoc data, ut p̃cedens uiã aperiret fidei. Et ideo dicit, Fratres secundũ hominem loquor. Quũ superius illos appellarit stultos, hic fratres uocat, simul & pstringẽs eos & consolans. Hominis licet confirmatũ testamentũ. Si homo, inquit, condit testamentum, num quis audet superueniens inuertere, aut adijcere quippiam? Nam hoc est quod ait, aut supordinat. Magis igitur hoc non est faciendũ in deo. Et ad quid, inquiet aliqs, deus cõdidit testamentũ? Ad nullũ quidẽ aliorũ hominũ, p̃terq̃ Abrahã. Nã illi dictũ "
est, In semine tuo benedicent̃ oẽs gen- "
tes. Nõ dicit, in seminibus, tãq̃ in multis "
sed in uno, & semie tuo q̃d est Christus. "
Hoc aũt dico, testamentũ prius cõfirma

„ tũ à deo in Christũ,lex quæ post qua-
» dringentos ac triginta annos facta est,
» non irritũ facit,ut inanẽ faciat promissi
« onem. Nam si ex lege hæreditas, non
» iam ex promissione, Abrahæ uero per
„ repromissionem donauit deus. En igi-
tur & deus fecit testamentum Abrahæ
dicens, per semen eius uenturas benedi
ctiones in gentes. Quomodo igitur lex
eas potest subuertere? At tu charissi-
me quum hæc audis,caue ne quid noxæ
tibi adferat exemplum, ut minus bene
sentias de maiestate dei. Nam quoni-
am exemplum totum non potuit con-
quadrare ad materiam propositã, ideo
præmisit, Secundũ hominem loquor.
Verum age rursus ab initio considere-
mus exemplum. Promiserat Abrahæ
deus fore, ut per semen ipsius bene-
dicerentur gentes. Semen autem eius
secundum carnem fuit Christus. Ve-
nit post

nit post quadringentos & triginta annos lex. Itaque si lex confert benedictiones, uitam, & iustitiam, repromissio illa irrita est. Itá ne fit igitur, ut quum hominis testamentum nullus irritum faciat, dei testamẽtum, post quadringentos triginta annos irritum sit? Etenim si quod illud testamentum promisit non præstat ipsum, sed lex pro illo præstat, nimirum illud reiectum est. Et quomodo possent hæc congruere rationi? Cuius igitur gratia, dixerit aliquis, dedit legem? Audi ipsum dicentẽ, subnectit enim, Quid igitur? Lex p̃uaricationũ causa addita fuit. Itaq; nec hæc est superflua. Vides ut omnia perspicit, ut innumeris utitur oculis. Quoniam extulerat fidem, declarans eam fuisse antiquiorem lege, ne quis existimaret legem esse superuacaneã, hanc q̃q; partem corrigit, demõstrans eam non

frustra, sed admodum utiliter fuisse data tam. Ob transgressiones, inquit, addita fuit, hoc est, ne liceret Iudæis secure uiuere, atq; in extremam prolabi maliciã, sed lex illis freni uice foret imposita, erudiens, componens, ꝓhibensq; transgredi, si minus omnia, certe aliquot præcepta. Itaq; nõ mediocris erat ex lege fructus, ac significans apostolus, quousq;
" esset addita lex, subtexuit, Donec ueni
" ret semen, cui repromissio facta fuerat, de Christo loquitur. Proinde si usque ad Christi aduentũ data est, quid eam longius & ultra tempus prorogas? Dis
" posita per manus angelorum in ma
" nu mediatoris. Aut sacerdotes uocat angelos, aut sentit ipsos etiam angelos subministrasse ferendæ legi. Mediatorem autem hic appellat Christum, declarans, quod is ante legẽ fuerit, ipseq; legem dederit. Mediator autem unius non

us non est, sed deus unus est. Quid hic "
dicturi sunt hæretici? Etenim si quod
solus pater dicitur uerus deus, obstat
quo minus filius sit uerus deus, pro-
fecto nec deus erit, eo quod de solo pa-
tre dicitur, deus unus est. Quod si
dum unus deus dicitur pater, deus est
& filius, perspicuum est, quod dum so-
lus pater dicitur uerus deus, uerus de-
us sit & filius. Mediator autem, in- "
quit, non unius sed duorum quorum- "
piam mediator est. Cuius igitur me-
diator fuit Christus? Clarum est quod
inter deum & homines intercesserit.
Vide quomodo declarat, quod ipse eti
am legem dedit. Quod si ille legem
dedit, nimirum idem habet autorita-
tem abrogandi. Lex igitur aduer- "
sus promissa dei? Nam si in semine "
Abrahæ repromissiones datæ sunt, lex
autem inducit maledictionem, est utiq;

aduersus promissa dei. Quomodo igi-
tur soluit obiectionem ? Primum qui-
dem negat dicens, Absit. Deinde etiam
" probat ita loquens: Nam si fuisset da-
" ta lex, ut posset uiuificare, uere ex lege
fuisset iustitia. Quod autem dicit hoc
est: Si in lege, inquit, uitæ spiritum ha-
buissemus, & hæc potestatem habu-
isset nostræ salutis, fortassis ista recte
diceres. Contra si per fidem seruaris, eti
am si lex reddat execrabiles, nihil detri-
mēti capiebas, posteaquàm uenit fides,
omnia dissoluens. Nam si per legē fu-
isset repromissio iure metueres, ne ex-
clusus à lege, simul & à iustitia exclude-
retis. At si ideo data est lex, ut oēs cōclu
deret, hoc est, coargueret ostenderetq;
eis ipsorum peccata, non solum non ob
stat, quo minus consequaris repromissi
ones, uerum etiam confert ad eas adi-
piscendas. Hoc itaq; significās dicebat,
Sed

Sed conclusit scriptura omnia sub pec- «
catũ, ut promissio per fidem Iesu Chri- «
sti daretur credentibus. Nam quoni- «
am Iudæi ne sentiebãt quidem sua pec
cata, non sentientes autem nec desidera
bant remissionẽ, dedit legem quæ pro-
deret uulnera, quo medicũ requirerent.
Quod enim dixit, conclusit, perinde ua-
let ac si dixisset, coarguit, & coargutos
continuit in metu. Vides quod non so-
lũ aduersus dei promissa data non fuit,
uerũ etiam ꝑ promissis. Etenim si lex si
bi negocium hoc uindicasset, & autori-
tatem habuisset, recte ista dicerentur.
Sin alteri currit, ac propter illũ omnia
facit, quomodo est aduersus promissa
dei? Nam si lex data nõ fuisset, omnes
in maliciã fuissent deuoluti, neq; quisq̃
Iudæorum fuisset auditurus Christũ.
Nunc uero data hæc duo præstitit cõ-
moda: alterum quod uirtutem medio-

crem docuit eos qui ipsi parebant: alterum q̃ per hanc agnouerunt sua peccata, quæ res illos maxime reddidit promptos ad quærendũ dei filium. Itaq; qui non crediderunt legi, eo quod condemnaret ipsorum peccata, non crediderunt Christo. Idq; significans ait: » Ignorantes enim dei iustitiam, & propriã iustitiam statuere quærentes, iustitiæ dei nõ fuerũt subiecti. Priusq̃ autem ueniret lex, sub lege custodiebamur conclusi in fidem, quæ erat reuelãda in nos. Vides ut dilucide quæ diximus confirmat. Nã quod dicit, custodiebamur, & conclusi, nihil aliud significat, q̃ tutelam ex legis præceptis adhibitam. Lex enim timore ueluti muro quodam continens illos, ac secundum ipsam uiuendi necessitate cõstringens, reseruabat illos fidei. » Itaq; lex pædagogus noster fuit ad Christũ, ut ex fide iustificaremur. Ergo non est aduersa.

aduersa. Pædagogus enim non aduersatur præceptori, sed adiuuat, arcẽs adolescentem ab omni uicio, reddens illum idoneum omni studio percipiẽdis quæ tradit præceptor. Verum ubi iam habitũ collegerit, discedit pædagogus, eoq́ dicit: " At ubi uenit fides, quæ in uirum " perfectũ educit, non amplius sub pæda" gogo sumus. Omnes enim filij dei estis " per fidẽ, quæ est in Christo Iesu. Itaq; si lex est pædagogus, & sub hoc custodiebamur conclusi, non aduersatur gratiæ, sed adiuuat. Quod si postquàm aduenit gratia perseuerat cõstringere, tum est aduersaria. Etenim si quos oportebat exire, apud sese cõcluderet, tum nostram corrũperet salutẽ. Queãdmodũ si lucerna quæ noctu p̄luxit, iã orto die, uetet nos obtueri solem, non solũ non p̄staret officiũ, uerũ etiam læderet. Itidẽ & lex, si obstaret ad meliora p̄gẽtibus.

Qui

Qui nunc eam seruant, ij maxime traducunt illam: siquidem & pædagogus tunc ridiculũ reddit adolescentem, quũ tempore postulante, ut ab eo discedat, apud se detinet. Et ideo Paulus sic ait:
" Posteaq̃ uenit fides, non amplius sub
" pædagogo sumus. Omnes em̃, inqt, fi-
" lij dei estis. Papè, quãta fidei uis, & quo modo eam progressu sermonis aperit. Prius enim ostendit, quod fides redderet filios patriarchæ, Scitote inquiens, qui ex fide sunt, hos esse filios Abrahæ. Nunc uero demonstrat eosdem esse filios dei. Omnes enim, inquit, estis filij dei, per fidem quæ est in Christo Iesu. Per fidem nõ per legem. Post hæc quoniam rem magnam dixit & admirabilem, explicat & modum, quo fiunt filij
" dei. Quicunq; enim in Christum ba-
" ptizati estis, Christum induistis. Et quã ob causam nõ dixit, Quicunq; in Christum

ſtum baptizati eſtis, ex deo nati eſtis. Hoc enim congruebat ad demonſtrandum q̃d eſſent filij. Sed hic ſermo plus habebat maieſtatis ac religionis, eoq; ſic loqui maluit. Etenim ſi Chriſtus eſt filius dei, tu uero illum induiſti, quum habes filium in te, & in illum per ſimilitudinem transformatus es, in eandem cognationẽ, unamq; ſpeciem perductus es. Non eſt Iudæus, neq; Græ" cus, non eſt ſeruus, neq; liber, non eſt" mas aut fœmina, Omnes eñ uos unus" eſtis in Chriſto Ieſu. Vides animam" inſatiabilem. Quum enim dixiſſet, Oẽs facti ſumus filij dei per fidem, non hactenus conſtitit, ſed quærit etiam amplius aliquid inuenire, quod euidentius approbare queat, propiorem erga Chriſtum ſocietatẽ. Quumq; dixiſſet, Chriſtum induiſtis, ne hoc quidẽ dicto contentus eſt, ſed explanans illud, ultra talem con

lem coniunctionem progreditur, & ait: Omnes unus estis in Christo, hoc est, eandē formā, eandē figurā habetis oēs, uidelicet Christi. Quid his uerbis esse possit magis stupendū aut reuerendū? Qui prius erat ethnicus, aut Iudæus, aut seruus, nunc obābulat formā gestās nō angeli neq; archangeli, sed uniuerso rū domini, atq; in sese Christū repsentat. Quod si uos estis Christi, nimirum Abrahæ semē estis, ac iuxta repromissionem hæredes. Vides ut quod antea dixerat, nunc demonstrat, uidelicet de semine, quod Abrahæ & semini eius benedictiones sunt datæ. Dico autem

Cap. 4. quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, quum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & procuratoribus est, usq; ad tempus præfinitum à patre. Sic & nos quum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes

uientes. Paruulum hic non ætate dicit, sed animo, significans quod deus initio uoluerit ista largiri: uerũ ubi uidit nos adhuc puerili esse affectu, passus est nos sub elementis mundi agere, hoc est, sub neomenijs & sabbatis. Nam hi dies nobis à lunæ solisq; cursu redeunt. Proinde si nunc quoq; uos sub legem redigunt, nihilo secius faciunt, quàm si uos tempore ætatis adultæ rursus ad relictum pueritiæ tempus retraherēt. Vides quanta res sit obseruatio dierum. Eum qui dominus est ac paterfamiliâs & omnem potestatem habet, in famuli locum redigit. Posteaquàm autem uenit plenitudo temporis, emisit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptione locum filiorum reciperemus. Duas hic causas refert, ac beneficia assumptæ carnis, uidelicet liberatio-

liberationem à malis,& bonorum ſub-
miniſtrationem, quæ quidẽ nullus præ
ſtare poterat,niſi ipſe ſolus. At quæ tan
dem erant illa? Liberari ab execratione
legis, & adoptari in ius filiorũ. Ait eñ,
ut eos qui ſub lege erãt redimeret, & ut
adoptionem filiorum reciperemus. Pul
chre dixit,reciperemus,indicans eſſe de
Debitũ ex promiſſo. bitũ. Cœlitus eñ repromiſit Abrahæ,
quemad modum & ipſe multis uerbis
declarauit his de rebus factas repromiſ
ſiones. Et unde conſtat, inquiet aliquis,
nos factos eſſe filios dei? Dixit modũ
unum, quia Chriſtũ induimus, qui eſt
filius. Dicit & alterum, quia ſpiritũ ado
» ptionis accepimus. Quoniam aũt eſtis
» filij,emiſit deus ſpiritum filij ſui in cor-
» da ueſtra,clamantem,abba pater. Itaq;
» iam non es ſeruus,ſed filius. Quod ſi fi
» lius, ergo & hæres, hæres quidem dei,
» cohæres autẽ Chriſti: ac ſi diceret,haud

quaꝗ;

quacq̃ potuissemus illum appellare pa
trem, nisi prius facti fuissemus filij. Igi-
tur pro seruis liberos, pro paruulis adul
tos, p̃ alienis hæredes ac filios fecit gra-
tia. An nõ igitur absurdum, extremæq́
sit ingratitudinis, hac omissa, reuolui in
ea quæ relicta sunt à tergo? Sed tũc qui "
dem ignorãtes deum, seruiebatis ijs qui
natura non sunt dij. Nunc autem quũ "
cognoueritis deum, imò potius cogniti "
sitis à deo, quomodo denuo conuerti- "
mini ad infirma & egena elementa, qui "
bus rursus ab integro uultis seruire? "
Hic ad eos qui ex gentibus crediderant
orationem dirigens ait, quod tale quid
dam est simulacrorum cultus, qualis est
dierum obseruãdorum custodia, q̃d'q́
nunc his grauius debetur supplicium.
Eoq́ elementa uocauit, non natura de-
os, hæc ipsa persuadere cupiens, eosq́
in maiorem impellere perturbationem

Quod autem dicit, illud est, Tum quidem obtenebrati, & in errore uersantes, humi trahebamini: nunc uero posteaq̃ nouistis deum, uel cogniti potius estis ab illo, qui fieri potest, ut uobis maius & acerbius suppliciũ accersatis, post tantam uobis impensam curam, in eandem relapsi insaniã. Neq; enim uos labore uestro deum inuenistis, sed uos quidem in errore uersabamini, ille uero uos ad se traxit. Porrò elementa infirma uocat & egena, quod nullã uim habeant ad bona proposita perducen-
» di. Dies obseruatis, & menses, & tem-
» pora, & annos. Ex his clarum est, quod non solum circuncisionem eis prædicauerant illi, uerum etiam dies festos, &
» neomenias. Timeo de uobis, ne forte
» frustra laborauerim erga uos. Vides uiscera & affectus apostolicos? Illi iactãtur fluctibus, & hic tremit ac metuit,

eoq;

eoq; uehementer illis incutiens pudo-
rem ait hoc,laboraui erga uos, perinde
quasi dixisset, ne tantos meos sudores
reddatis inanes. Quũ autem dicit,me-
tuo,& addit,ne forte, simul & desperati
onem illis iniecit, & in bonam spem ere
xit. Non enim dixit, frustra laboraui,
sed ne forte. Nondũ,inquit,accidit nau
fragium, sed adhuc tempestatem hanc
hoc parturientem cerno. Propterea me
tuo,non despero. Vobis enim in manu
est, totũ hoc corrigere, & ad pristinam
redire tranquillitatẽ. Deinde ea tempe-
state iactatis,manũ porrigens,seipsum
in medium profert dicens: Estote si- «
cut ego, quoniam ego sicut uos. Hæc «
ad eos qui crediderant ex Iudæis, eoq;
semet in medium adfert, hinc illis per-
suadere cupiẽs,ut uetera relinquãt. Nã
etiamsi nullũ alium haberetis ꝓ exem-
plo, sufficiebat me tantum intueri, ut

 simi-

ſimilem faciatis mutationē, facileq́ʒ ſu-
matis fiduciā. Ergo me intuemini. Nā
& ego ſimili modo quódam fuerā affe
ctus, & quidē uehementer, & ardebam
ſtudio legis, attamen poſtea non ueri-
tus ſum legem relinquere, nec ab illo ui
tæ inſtituto deſciſcere. Et hæc uos pro-
be noſtis, quomodo ſupra modum cer
tarim pro retinendo Iudaiſmo, & quo-
modo poſtea maiore ſtudio eum reli-
querim. Ac recte quidem illud poſterio
re poſuit loco. Siquidem uulgus homi-
num, etiam ſi innumeras inueniant rati
ones, easq́ʒ iuſtas, tamē ab eo quod eſt
cognatum, magis attrahūtur, quumq́ʒ
uiderint alium hæc agētem, facilius hæ-
" rent iiſdem. Fratres, rogo uos, nihil me
" læſiſtis. Vide ut rurſus honorifico no-
mine compellat illos, quanquam hoc
ipſum ſubmonet gratiæ. Poſteaq́ʒ em̄
illos acriter taxauerat, undiq́ʒ facta cō-
parans

parans, oſtenderatq́ꝫ eos legẽ tranſgre
di, deniqꝫ omni ex parte in eos iacula
torſerat, rurſus medicatur ac mitigat,
utens dictis mollioribus. Quemadmo/
dũ qui perpetuo mitigat in medicãdo,
remiſſum hominẽ facit, ita ſemper aſpe
ris uti ſermonibus, magis exacerbat ho
minem, Eoq́ꝫ bonum eſt, ubiqꝫ mode/
ratis uti. Vide igitur quomodo ſe pur/
gat ſuper his quæ dixit, declarãs, quod
nõ uulgi more infenſus illis, ſed curam
illorum gerens dicat quæ dicit. Etenim
poſteaq́ꝫ altiorem fecerat ſectionem,
deinceps hanc conſolationem uelut ole
um infundit, ac declarans non ab odio
nec à ſimultate profecta eſſe quæ dicta
ſunt, commonefacit illos charitatis, quã
illis exhibuerat, miſcetq́ꝫ laudem excu/
ſationi. Ideo dicit: Rogo uos, nihil me "
læſiſtis, Sed ſcitis quod ob infirmitatẽ "
carnis meæ euangelizauerim uobis pri "

" us,ac meam tentationem quæ erat in
" carne mea, non spreuistis. Verum il-
lud nihil adhuc magni est, in nullo læ-
sisse. Neque uulgaris sanè quispiam
homo, eum qui non fecit iniuriam læ-
dere uellet, frustráque & sine causa m-
lestus esse. Vos autem non solum non
læsistis, uerum etiam multam & inenar
rabilem exhibuistis beneuolentiam: ac
fieri nequaquam possit, ut quibus tan-
tæ curæ fuisset, hæc ex maleuolentia lo-
queretur. Non igitur ob inimicitiam
hæc loquor. Quod si non ex maleuo-
lentia, reliquum est, ut ex affectu ac sol-
» licitudine. Rogo uos, nihil me læsistis,
» Nostis autem, quod ob infirmitatem
» carnis meæ euangelizauerim uobis. Ni
hil illa beata anima mansuetius, nihil
dulcius, nihil amantius. Proinde nec il
la superiora ab impotente iracundia,
animíq; commotione fuerant profe-
cta, sed

cta, sed ex abundantia sollicitudinis. Et quid dico, non læsistis me? multam etiam ac synceram sollicitudinem erga me exhibuistis. Nostis enim, inquit, quod ob infirmitatē carnis euangelizauerim uobis, & tentationem quæ erat in carne mea non spreuistis. Quid tandem est quod dicit? Eijciebar, inquit, flagellabar, innumeras mortes sustinebā prædicans uobis. Ac ne sic quidem spreuistis me. Nā hoc innuit dicens: Tentationem q̄ erat in carne mea non spreuistis, neq; respuistis. Vides prudentiam spiritualē? In ipsa etiam purgatione, pudorem illis ingerit, ostendēs quod multa pro illis passus fuerit. Attamen horū, inqt, nihil uobis fuit offendiculo, nec ob afflictiones & psequutiones meas, auersati me fuistis, Hoc enim uocat infirmitatem ac tentationē: sed uelut angelū dei, excepistis me. An nō igitur absurdum

sit, persequutionibus agitatum, exilio
propulsum, uelut angelum dei excipe-
re, admonentem & obseruantem non
» recipere? Quæ est igitur beatitudo ue-
» stra? Nam præbeo uobis testimoni-
» um, quod si fieri potuisset, oculos ue-
» stros eruissetis, mihiq́ꝫ dedissetis. Itaqꝫ
» inimicus factus sum uobis uera loquen
do uobis? Hic dubitat ac uehementer
admiratur, cupitq́ꝫ ab ipsis mutationis
causam discere. Quis enim, inquit, uos
seducit, ac psuasit, ut aliter sitis erga nos
affecti? Nónne uos estis, qui mihi in-
seruiebatis, qui mei curã gerebatis, qui
me oculis chariorem habebatis? Quid
igitur accidit? unde inimicitia? unde su-
spitio? An quia uera loquutus sum uo-
bis? Atqui hac de causa par erat, ut me
magis in honore haberetis, maioreq́ꝫ
studio prosequeremini. Nunc autẽ ini-
micus factus sum, uera loquens uobis.

Ego

Ego, inquit, aliam causam non noui, quam quod uera dixerim uobis. Et uide quanta submissione sese excusat. Neque enim ex officijs quæ ipse in eos contulerat, sed ex ijs quæ illi in ipsum præstiterant, ratiocinatur fieri nō posse, ut hæc ex maleuolentia dicātur. Non enim ad hunc modum uerba fecit. Et qui conuenit, ut qui uestra causa flagellabatur, eijciebatur, innumera patiebatur mala, nūc de uobis male cogitet: sed de quibus gloriari poterant illi, ab ijs argumenta colligit, dicēs: Qui consentaneum est, ut qui à uobis sic honoratus est, qui ut angelus acceptus est, is diuersa rependat?
" Aemulantur uos non bene, sed excludere uos uolunt, ut ipsos æmulemini. Est enim bona æmulatio, quū quis sic æmulatur, ut uirtutem imitetur. Est & mala æmulatio, quum quis ea facit, ut recte agentem depellat à uirtute. Quod

sanè & isti nunc conantur, studẽtes uos à perfecta legitimaq́ꝫ uirtute detrudere, & ad mutilatam ac notham deducere, Non aliam ob causam, nisi ut ipsi quidem in loco magistrorum sedeant, uos autem qui nunc estis illis sublimiores, in classe discipulorum collocẽt. Hoc enim declarauit dicens, ut ipsos æmulemini. Ego uero, inquit, contrariũ opto, ut uos illos antecedatis, & perfectioribus exemplum efficiamini. Quod sanè
„ factum est, quũ apud uos essem: ob id
„ subiunxit, Bonum est æmulari in bono
„ semp. & nõ solũ quũ adsum apud uos. Hic subnotat ipsius absentiã huius mali fuisse causam: idq́ꝫ beatum esse, si discipuli non solũ p̃sente magistro mentem quã oportet obtineãt, uerum etiam absente. Cæterum quoniam illi nondum ad hoc perfectionis peruenerãt, omnia
„ facit, ut in hoc illos instruat. Filioli mei

quos

quos iterum parturio, donec Chriſtus "
formet̃ in uobis. Vide commotũ, uide "
turbatum, Fratres mei rogo uos, filioli
mei, q̃s iterũ parturio, Matrẽ refert de
liberis trepidantẽ: donec formetur Chri
ſtus in uobis. Vides paterna uiſcera, ui
des anxietatẽ apoſtolo dignã: uides q̃/
lem emittit eiulatũ, multo triſtiorem q̃
ſolet eſſe parturientiũ. Corrupiſtis, inq̃t
imaginẽ, ꝑdidiſtis generoſitatẽ, formã
imuraſtis, opus eſt ut renaſcamini, utq́ꝫ
refingamini. Et tamẽ filios uoco fœtus
imꝑfectos & abortiuos. Verũ hunc in
modũ non loquit̃, ſed aliter: parcit em̃
illis, nec uult ferire, nec uulnera uulneri/
bus addere: queãdmodũ eruditi medici
eos qui in longũ incidũt morbum, non
protinus ac ſemel, ſed ex interuallo cu/
rant, ne deſpondentes animum pereãt.
Sic & hic beatus. Nam & hi parturien/
tis dolores hoc ſunt acriores, quo maior

erat

erat affectus charitatis, Et peccatū erat haud quāq uulgare. Hoc enim semper dixi, nec dicere desinam, q̄d pusilla quæpiam transgressio ingens detrimentum parere solet. Quod quidem & tunc accidit. Siquidem ab exiguis ortum initijs malum, totam ecclesiam peruaserat, totamq; faciem ac formā uitiauerat. Vellem esse præsens apud uos nunc, & mutare uocem meam. Considera mihi sibi non temperantem, considera feruentem, considera non potentem talia ferre. Talis nimirū res est charitas. Vt nō contentus est uerbis, sed insuper quærit præsentiam. Vt, inquit, immutē uocem meam. Hoc est, ut uertam eam in ploratum, ut moueam lacrymas, quo simul omnes ad lamēta pertraham. Per epistolam enim non licebat ostendere lacrymas, neq; cōplorationem. Et hinc ardet, præsentiā desiderans. Quoniam

confun

confundor in uobis. Non enim, inquit, habeo quod dicam, nõ habeo quid cogitẽ. Vnde hoc, ut qui prius ad ipsum cœlorum culmen ascenderatis, partim ob pericula fidei causa tolerata, partim ob signa quæ per fidem ædidistis, nunc adeo repente ad tantam uilitatem deducti sitis, ut ad circuncisionem & sabbata pertrahamini, & Iudaizãtibus adhæreatis. Ob id etiã initio dixerat, Miror quod tam cito transferimini, Et hic dicit, Confundor in uobis, perinde quasi dixisset: Quid dicam? quid loquar? quid cogitabo? ꝑplexus sum, unde & plorem necesse est: quod quidem in rebus perplexis faciunt etiam prophetæ. Est autem & hæc non leuis curandi ratio, si non solum consulas, uerum etiam lamenteris. Nã hoc & Milesijs loquens dicebat, Triennium cũ lacrymis admonere uos non cessaui. Idem hic dicit, ut

immutem

immutem uocem meam. Siquidem quoties rebus perplexis ac deſperatis de repente obortis uincimur, deinceps ad lacrymas uertimur. Poſteaq̃ igitur obiurgarat acriter, pudorem incuſſerat, ac rurſus hæc mitigauerat, deinde comploratione addit. Hæc autem cõploratio non ſolum habet caſtigationem, uerum etiam adulationem. Neq; enim exaſpat, ſicut caſtigatio, neq; remiſſum facit, quemadmodum mitigatio, ſed remedium eſt utrinq; mixtũ, multamq; uim habet ad exhortandum. Poſteaq̃ igitur deplorauit, & eorũ mẽtem emolliit, ac uehementius ſibi conciliauit, denuo redit ad contentionem, maius proponens caput, & oſtendens, quod ipſa lex nolit ſe ſeruari. Tum quidẽ ab Abraham ſumptum exemplum adduxerat, nunc uero legem ipſam inducit, admonentem ne ſeruetur, ſed ut ipſa iam ſecedat, quod

dat, quod erat uehementius. Itaq; si legi parere uultis, inquit, discedite ab illa, Nam hoc uult ipsa. Verum hoc pacto non loquitur, sed alia ratione idem agit admiscens etiam historiam. Dicite mi- " hi, qui sub lege uultis esse, legem nō au- "
ditis? Recte dixit, qui uultis. Neque enim hoc q̄d gerebatur rerū congruentia persuasit, sed illorum intempestiua contentio. Legem aūt hic uocat, librum cōditi mūdi, q̄d aliâs crebro facit, uetus omne testamentum sic appellans. Scri- "
ptum est enim, quod Abraham duos "
filios habuit, unū ex ancilla, & alterum "
ex libera. Rursus ad Abraham reuertitur, non eadem iterans, sed quoniam apud Iudæos patriarchæ nomen admodum erat celebre, declaratq;, quod illinc figuræ ceperint initium, quódque ea quæ nunc fiunt, prius in illo fuerint depicta. Quumq; prius demonstrasset
Galatas

Galatas esse filios Abrahæ, quoniam non eiusdem dignitatis erant patriarchæ filij, quorũ alter ex ancilla, alter ex libera susceptus erat, iam deinceps declarat, eos non solum esse filios, sed eo modo filios, quo fuit ille liber, ac generosus. Tanta est fidei uis. Sed is qui-
" dem qui ex ancilla, iuxta carnem natus
" est, qui uero ex libera, iuxta repromissi-
" onem. Quid est iuxta carnem? Quoniam dixerat quod fides nos iungit Abrahæ, idq; uidebatur audientibus esse incredibile, si qui ex illo nati non fuissent, eos uocaret filios illius, ostendit hoc q̃d uidebat̃ icredibile, diuinitus esse factũ. Nã Isaac nõ iuxta naturæ ordinẽ, neq; iuxta coniugiorũ legẽ, neq; iuxta carnis uires natus, & filius & germanus filius fuit, ex aridis corporibus satus, & à uulua illa emortua ꝑgressus. Neq; eñ caro cõceptũ, neq; semen partũ dedit. Siqdẽ bis erat

bis erat emortua, & propter ætatẽ,& ꝓpter sterilitatem, sed dei sermo hæc præstitit. In seruo uero non itidem factum est, sed ille naturæ legibus, & iuxta coniugiorum morem natus est. Attamen qui non erat secundum carnem natus, prælatus est ei, qui secundum carnẽ fuerat natus. Itaq; ne uos conturbet, quod iuxta carnẽ nati non estis. Nam ob hoc ipsum maxime estis illius cognati uos, quod secundum carnem nati non estis. Quandoquidem secundũ carnem esse natum non solum non reddit honoratiores, uerum etiam efficit minus honorabiles. Mirabilior autem magisq; spiritualis est partus, qui non est iuxta carnem, nimirum ex his, qui cœlitus nati sunt. Natus est enim iuxta carnẽ Ismahel, sed seruus erat. Nec id solum, uerũ etiã exactus est è patrijs ædibus, Isaac uero iuxta repromissionem natus, tanq̃

uerus, ut erat, filius & ingenuus, omniũ
» dominus fuit. Quæ sunt per allegori-
» am dicta. Abusiue figuram dixit alle-
goriam. Cæterum quod dicit illud est.
Hæc historia non hoc solũ declarat q̃d
apparet, uerũ & alia quædã altiora p̃di-
cat, unde & allegoria dicta est. Quid au
tẽ p̃dicauit? Nihil aliud q̃ hæc omnia,
» quæ nunc fiunt. Hæc enim sunt duo te
» stamẽta, unũ quidem à monte Sina, in
» seruitutẽ generans, qui est Agar. Hæc
» sunt. Quæ hæc? Matres puerorũ illorũ
Sara & Agar. Duo uero testamẽta duæ
leges. Quoniã nomina fœminarũ erãt
in historia, p̃seuerauit apostolus in ap-
pellatione generis, & ex ipsis nomini-
bus multã ostendit congruentiã. Quo-
» modo ex ipsis nominibus? Agar enim,
» inq̃t, mõs est in Arabia. Agar dicta est
ancilla. Mons aũt Sina, ita sonat illius
gentis lingua, ut omnes qui ex ueteri te
stamento

ſtaměto nati ſunt, oporteat ſeruos eſſe. Nam mõs ille ubi uetus teſtamentum datũ eſt, cõmune nomẽ habet cũ ancilla. Cõplectit' aũt hic mons etiã Hieroſolymã, Nam hoc eſt quod ait, qui cõiunctus eſt ei q̃ nunc eſt Hieruſalẽ. Seruit aũt cũ filijs ſuis. Hoc eſt, uicinus eſt, contiguus eſt. Quid igitur ex hoc docet? Quod non ſolum illa fuit ancilla, ac ſeruos genuit, uerum etiam hæc uidelicet teſtamentum, cuius figura fuit ancilla. Siquidẽ Hieroſolyma finitima eſt mõti cognomini ancillæ. In hoc aũt monte etiã teſtamentũ eſt datũ. Vbi ergo eſt figura Saræ? Audi. Quæ autẽ ſurſum eſt Hieroſolyma, libera eſt, quæ eſt mater omniũ noſtrum. Non igitur qui ex ea naſcuntur, ſerui ſunt. Inferioris igitur Hieroſolymæ figura erat Sara, nec dubium quin ex monte eius nominis, Supernæ uero typus eſt Eccleſia.

Attamen non est contentus figuris, uerum & Esaiam adhibet testem his quæ dicta sunt. Quum enim dixisset, supernam illam Hierusalem esse matrem nostram, & hanc uocasset ecclesiam, citat prophetam, ipsi suo calculo suffragantem. Scriptum est enim, Exulta sterilis, " quæ non paris, erūpe & clama quæ non " parturis, quia multi filij desertæ, magis " quàm eius quæ habet uirū. Quæ igit sterilis & quæ deserta? An non perspicuum est, hanc esse Ecclesiam ex Gentibus, quæ antehac dei cognitiōe fuit priuata? Quæ uero est illa q̄ habet uirum? Nónne liquet hanc esse synagogam? Attamem hāc multitudine liberorum superauit uidua. Siquidem hæc unam duntaxat habebat gentem. Cæterum ecclesiæ filij, Græciam, Barbariam, terrā mare, deniq; orbē uniuersum implent. Vides ut factis quidē Sara, uerbis aūt pro-

prophetæ nobis futura subnotarint?
Sed & illud considera. Sterilem appel-
lauit Esaias, & hanc ostendit factam cō
pluriū liberorum matrem, Idem sub fi-
gura accidit in Sara. Nam & hæc quū
esset sterilis, numerosæ sobolis mater
est facta. Cæterū ne hæc quidem Pau-
lo sufficiebant, uerum etiam quomodo
sterilis mater sit facta disquirit, ut hinc
etiam ad ueritatem accommodet figu-
ram, eoq; subdit dicēs: Nos autem fra "
tres, secundum Isaac repromissionis fi- "
lij sumus. Non enim sterilis tātum e- "
rat ecclesia, quemadmodum Sara, neq;
solum multorum liberorum mater fa-
cta est ut illa, sed & ita genuit, quemad
modum illa. Vt enim illam nō natura,
sed dei repromissio fecit matrem (Nā
qui dixit, secundum tempus hoc ueniā
& erit Saræ filius, idem ingressus in ute
rum infantē formauit) Sic & nostra re-

nascentia, natura quidem nulla est, cæterum uerba dei, quæ norunt fideles, hæc in aquæ lauacro per sacerdotem pronũciata, tanquam in utero quodam formant ac regenerant eum qui baptizatur. Proinde si sterilis filij sumus, sumus & liberi. & quæ nam est ista libertas dixerit aliquis, quum Iudæi quidem constringerent ac flagellarent eos qui crediderant, illi uero qui putabantur esse liberi persequutionibus affligerentur. Hæc enim accidebant, quum arderet fidelium persequutio. Verum ne hoc uos perturbet inquit, quandoquidem hoc quoque præcessit in figura. Nam & Isaac quum esset liber, à seruo persequutionem sustinuit, eoq; subiungit dicens: « Sed quemadmodum tunc qui « secundum carnem natus erat, persequebatur « eum qui natus erat secundum « spiritum, ita & nunc. Sed quid dicit scriptu-

ſcriptura? Eijce filium ancillæ. Non e- «
nim erit hæres filius ancillæ cum filio li- «
beræ. Quid igitur? Hæccine conſola-
tio, demonſtraſſe liberos à ſeruis per-
ſequutionem perpeti? Nequaquam in-
quit. Neque enim hic ſubſiſto, ſed au
di quæ ſequuntur, & hanc accipies con
ſolationem, quæ ſufficiat leniendis pu
ſillanimorum perſequutionibus. Quæ
nam igitur ſunt quæ ſequuntur? Eijce
filium ancillæ. Non enim erit hæres «
cum filio liberæ. Vis noſſe quod ſit au «
toramentum temporariæ tyrannidis,
& intempeſtiuæ inſolentiæ? Eiectus
eſt è paternis facultatibus puer, fitque
exul & erro ſimul cum matre. Iam mi-
hi conſidera quàm ſapienter iſta dicta
ſint. Non enim dixit, perſequeba-
tur, & ideo eiectus eſt, ſed ne fieret
hæres. Neque enim ob temporariam

persequutionem hanc de illo pœnam sumpsit, Nam id quidem leue erat, ac nihil ad eam rem, sed non permisit illum consortem fieri bonorum filio paratorum, significans quod etiam sublata persequutione, hoc illi ab initio prius signatum esset, quæ res nõ cepit initium à persequutione, sed à uoluntate dei. Nec dixit, non erit hæres filius Abrahæ, sed filius ancillæ, à uiliore genere illi cognomen addens. At Sara, inquies, sterilis erat, Ergo & ecclesia ex Gentibus congregata talis erat. Vides in omnibus seruari figurã, Sicut enim illa quum per omnes ætatis annos non peperisset, in extrema senectute fit mater, ita & hæc, ubi uenit plenitudo temporis parit. Hoc aũt & propheta prædixerat, ita loquẽs: Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ nõ parturis, quoniã multi filij desertæ, magis quàm

quàm eius quæ habet uirum, hoc modo designans ecclesiam. Non enim nouetat deum, tamen ubi cognouit, uicit numerosæ sobolis synagogã. Itaque " fratres non sumus ancillæ filij, sed libe- " ræ. Hæc omnia mouet uersatq;, ostendere studens, id quod factum est, non esse nuperum, neq; recens, sed iam inde ab initio, & ante multa secula præfiguratum. An non igitur absurdum, ante tantum seculorum selectos, ac libertatis consortes, ultrò semetipsos in seruitutis iugum tradere? Post hæc aliam addit causam quæ persuadeat eis, ut in decretis perseuerent. Libertate igitur qua Christus uos liberauit state, Num uos ipsos liberastis, quãdoquidem rursum ad priorẽ recurritis dominatum? Ipse est qui uos liberauit. Alius est qui preciũ dedit pro uobis. Vides quot modis illos abducat ab errore Iudaico. Pri-

Cap. 5.

mum ostendens extremæ dementiæ esse, eos qui pro seruis facti fuerant liberi, pro liberis uelle fieri seruos. Deinde quod erga benemeritum immemores & ingratos sese declaraturi sint, contēnētes eum qui liberauit, & amantes eum qui in seruitutem pertraxit. Tertio loco, quod dominium in ipsos haberet lex, quum alter eos omnes semel ab illius dominatu redemisset. Quum uero dicit, state, fluctuationem subindicat. Ac ne rursum iugo seruitutis implicemini, Nomine iugi, negocij molestiam illis significat. At quum ait, rursum, ingentem illorum indicat stupiditatem. Nam si non fuissetis hanc experti molestiam, non eratis perinde grauiter incusandi. Verum si quum experimento cognitum habeatis, quàm graue sit huius iugi pondus, post hæc denuo uosipsos eidem submittitis, quam

ueniam

ueniam mereri poteritis? Ecce ego «
Paulus dico uobis, quod si circuncida «
mini, Christus nihil uobis proderit. «
Vide quàm atroces minæ. Merito, quã doquidem & angelos anathemati deuouit. At ciuiliter dixit quod Christus eis nihil esset profuturus. Nam ipse hoc non probauit, sed pronunciauit, quod deinceps personæ autoritas, satis esset pro quauis probatione. Et ideo occupauit dicere, ecce ego Paulus dico uobis, quæ uox erat confidentis ijs quibus loquebatur. Nos pro nostra uirili ex nobis ipsis hoc addemus, demonstrabimusq́ue quomodo circuncisis nihil profuturus sit Christus. Qui circunciditur tanquam legem metuens circunciditur. Eam qui metuit, diffidit uiribus gratiæ. Porrò q diffidit, nihil fructus capit ab ea cui diffidit. Rursus alio modo

Qui circũciditur, legem facit dominam, & autoritate pollẽtem. Qui uero putat illam esse dominam, eamq́ꝫ ex maiore parte trãsgreditur, ex minore seruans, semetipsum subijcit execrationi. Qui uero seipsum submittit execrationi, libertatem quæ est in fide repellens, quomodo potest esse saluus? Nam si dicere fas est quiddam incredibile, hic neqꝫ Christo, neqꝫ legi fidit, sed in medio cõsistit, & hinc & illinc uolens lucrũ facere, eoq́ꝫ nec hinc nec illinc lucrum accipiet. Deinde posteaq̃ꝫ dixisset, quod nihil esset illis profuturus Christus, recte ac paucis
" ꝓbationẽ adfert, ita loquens: Testifi
" cor autem omni homini, qui circuncidi
" tur, quod debitor est totius legis implẽ dæ. Etenim ne putares hæc inimice dici: Non uobis, inquit, solũ dico, sed cuiuis homini, quisquis circũciditur, quod debitor est totius legis implendæ. Legis enim

gis enim præcepta inter se cohærent. Et qui ex libero descriptus est in seruitutẽ, non amplius facit quæ uult, sed omnibus seruitutis legibus obstrictus est. Itidem accidit in lege, ubi pusillã aliquam legis partem receperis, teq; ipsum iugo submiseris, totum illius dominatum tibi accersisti. Idem fit in hæreditate mũdana, Qui nihil attigit, ab omnibus liberatus est negocijs, quæ sequuntur defuncti hæreditatem. Quod si paulũ aliq̃d attigerit, etiã si non acceperit omnia, omnibus tamen sese obstrinxit, qui partem attigit. Idem accidit in lege, non ob hunc tantum quem dixi modum, uerum etiam ob alium quendam: Legis enim partes inuicem cohærent. Circũcisio, ut exempli causa dicam aliquid, immolationem pecudum habet annexam, ac dierum obseruationem: immolatio rursus tum diei tum loci obseruationem

tionẽ habet annexam, Locus innumerabiles purgationum ritus, purificationes examen quoddam obseruationum secum adferunt uariarum. Non enim fas est impurum sacrificare, non sacra ingredi adyta: deniq; non aliud quicq̃ eiusmodi rerũ agere. Quapropter per unicum præceptum multa lex attrahit. Itaque si circuncidaris, nisi circuncidaris octauo die, aut in octauo quidem, sed quum non offertur sacrificium, aut quum sacrificium quidem offertur, sed non in loco præfinito: aut si in loco præfinito, non iuxta legis præscripta: aut si iuxta legis præscripta, sed non purus: aut si purus, non conueniente ritu purificatus, cuncta illa pereunt. Proinde dicit: " Debitor est totius legis implendæ ". Quod si lex habet autoritatem, noli partem implere, sed totam. Si non habet autoritatem, ne partem

quidem

quidem ſeruare uelis. Euacuati eſtis à "
Chriſto, quicunque in lege iuſtificami- "
ni, à gratia excidiſtis. Poſteaquam ar- "
gumentis rem probauit, deinceps pro-
nunciat, eóſque ſuſpendit in extremo
diſcrimine. Quum enim is qui decur-
rit ad legem, nec hinc poſſit ſalutem
conſequi, & à gratia exciderit, nihil ſu-
pereſt, niſi ſupplicium indeprecabile,
dum illa caret uigore, hæc non admit-
tit hominem. Poſteaquam igitur illis
hoc pacto metum exaggerauit, ac men
tem illorum perturbauit, poſteaquam
oſtendit totum naufragium quod per-
peſſuri ſunt, è propinquo patefacit illis
gratiæ portum, id quod ubique facit,
facillimam ſimul & tutiſſimam de-
monſtrans illinc eſſe ſalutem. Eóque
ſubdit dicens: Nos autem per fidem "
in ſpiritu, iuſtitiæ ſpem accepimus. Ni "
hil, inqt, opus habemus illis legalibus,
Sufficit

Sufficit enim fides ad hoc, ut donet no
bis spiritum, & per hunc iustitiam, mul
" taq; insuper & magna bona. In Chri
" sto enim Iesu neq; circuncisio quicq; ua
" let, neq; præputium, sed fides, quæ per
" dilectionẽ operatur. Vides ut eos iam
maiore cum libertate aggreditur? Qui
Christũ induit, ne post inquit, talium
sit curiosus. Atqui dixerat, noxiam esse
circuncisionẽ, quomodo igitur eam fa-
cit indifferentem? In his hoc facit, qui
iam ante fidem eam habuerant, non in
his qui post fidem circũcidebantur. Vi-
de uero, quomodo illã deiecerit, collo-
cans eam cũ præputio. Quod enim eo-
rum facit discrimen, fides est. Quemad
modum igitur si qui athletas deligit, si-
ue naso adunco, siue simos, siue nigros,
siue candidos eligat, nihil refert ad pro-
bationem, sed illud unum spectandum
est, ut ualidi doctiq; sint: ita qui ascribẽ
dus est

dus est in nouum testamentum, huic nihil nocent hæc omnia corporalia, si absint, quemadmodum neque iuuant, si adsint. Quid autem est, quæ per dilectionem operatur? Hic illis ingentem inflixit plagam, significans hanc subreptionem inde natam, quod charitas erga Christum in eis non egerit radices. Non enim credere solum est quod quæritur, uerum etiam in charitate perseuerandum est. Ac si dixisset: Si dilexissetis Christum, sicut oportuit, nequaquam confugissetis ad seruitutem, nequaquam eum qui uos redemit deseruissetis, nequaquam contumelia affecissetis eum, qui uos in libertatem asseruit. Tecte uero notat & illos, qui Galatis insidiabantur, significans quod si illi quoque charitatem habuissent erga Galatas, nequaquam ista facere sustinuissent. Vult autem hoc uerbo uitam illorum corrigere. Currebatis bene, quis «

» uos impediuit. Non hoc interrogantis est, sed deplorantis & anxij. Quomodo tantus cursus interruptus est? Quis est qui tantũ potuit? Qui omnibus quidem superiores, & in magistrorum eratis ordine, ne in discipulorum quidem classe mansistis. Quid accidit? quis tantum ualuit? Hæc potius sunt exclamantis ac lamentantis, sicut & antea dicebat, Quis uos fascinauit? Persuasio nõ
» est ex eo qui uocauit uos. Non in hoc
» uos uocauit, qui uocauit, eoq́ sic uacillatis. Non hãc legem uobis præscripsit, ut iudaizaretis. Deinde ne quis diceret, Quid rem uerbis attollis, & oratione reddis atrocem? unicum tantum legis præceptum seruauimus, & tantos cies tumultus, Vide quomodo terrorem illis incutit, non ex præsentibus, sed ex
» futuris, loquens hunc in modum. Exi
» guum fermentum totam massam corrumpit.

rumpit. Sic & uos, inquit, hoc exiguum malum si non corrigatur, poterit in perfectum Iudaismum pertrahere, sicut fermentum conspersionem. Ego confido de uobis in Christo, quod nihil aliud sentietis. Non dixit, non sentitis, sed non sentietis, hoc est, corrigemini. Unde hoc nosti? Non dixit, scio, sed confido. Confido inquit, deo, & illius opem inuoco ad uestri correctionem. Confido. Nec simpliciter dixit, confido de uobis, sed adiecit, in Christo. Vbique enim laudē miscet accusationi. Quasi dixisset Noui meos discipulos, noui quod sitis correctu faciles. Confido partim ob Christū, q non patit quidlibet etiā pire, partim ꝓpter uos, qui facile potestis reuocare uos ipsos. Simul aūt & adhortat, ut ipsi etiā studiū adhibeāt, tanquam nō possint à deo cōseq, nisi pariter quod in ipsis situ erat adhiberēt. Qui aūt cōturbat uos

 porta-

» portabit iudicium suũ quisquis fuerit. Vtrinq; delinit illos, tum ex eo q̃d illis addidit fiduciã, tum ex eo, quod pseudapostolos execratur, aut potius prædicit illis euenturum supplicium. Tu uero iam illud mihi contẽplator, ut nequaq̃ nomen ædidit insidiantium, ne fierent impudentiores. Quod autẽ dicit, illud est, Non quia uos nihil aliud sentitis, eò seductionis autores liberati sunt à supplicio sed dabunt pœnas. Non enĩ par est, ut aliorum probitas aliorũ maliciam subleuet. Hoc autem facit, ne & alios rursus inuadant. Nec simpliciter dixit, qui conturbat, sed exaggerauit sermonẽ dicens, quisquis fuerit. Ego au-
» tem fratres, si circuncisionem adhuc præ
» dico, quid etiamnum persequutionem
» patior? Quoniam traducebatur apostolus hoc nomine, quod ubiq; iudaizaret, fictéq; prædicaret, uide q̃ pure semet ex-

met explicet à ſuſpitione, ipſos appel-
lans teſtes. Nã uos quoq; ſcitis, inquit,
iſtam fuiſſe perſequutionum mearum
cauſam, quod à lege iubeo deſciſcere.
itaq; ſi circunciſionē prædico, quur per-
ſequutionem patior? Neq; enim aliud
crimen mihi poſſunt intendere, qui ex
Iudæis ſunt, præterq̃ hoc ſolum. Nam
ſi conceſſiſſem, ut ſeruatis maiorum riti
bus crederent, haud quaq̃ mihi fuiſſent
inſidiati, nec ij qui crediderũt, nec ijq nõ
crediderũt, ne qd ex ipſorũ inſtitutis la
befactaret. Quid igitur? An non p̃dica
uit circũciſionē? An nõ circũcidit Timo
theũ? Circuncidit quidē, at nõ prædica
uit. Quid igitur eſt q̃d hic dicit? Diſce
eius exactam in dicendo circunſpectio-
nem. Non dixit, non facio circunciſio-
nem, ſed non prædico, hoc eſt, non ita
iubeo credere. Etenim ne hinc caperes
dogmatum confirmationem, circunci-

di quidem, ſed non prædicaui circunciſi
» onem. Ergo euacuatum eſt ſcandalum
» crucis, hoc eſt, obſtaculum impedimen/
tumq́ʒ ſublatum eſt, ſi uerum eſt quod
dicitis. Neqʒ em̃ pinde crux erat offen/
diculo Iudæis, ut quod non pareremus
patrijs legibus. Etenim quum Stepha/
num perduxiſſent in concilium, non di
xerunt, hic eſt qui crucifixũ adorat, ſed
loqtur inqunt, contra legem & locũ ſan
ctum. Idẽ crimen Chriſto impegerant,
quod legem ſolueret. Propterea Pau/
lus ait: Si conceſſa eſt circunciſio, ſoluta
eſt quam habet aduerſum nos conten/
tio: nulla iam inimicitia manet aduer/
ſus crucem & prædicationem. Quod ſi
quotidie cædẽ exercent contra nos, quo
modo hoc intendũt nobis crimen? Me
quidẽ ,ppter hoc adorti ſunt, quod incir
cunciſum induxiſſem in templum. An
igitur adeo ſtultus ſum inquit, ut quum
permiſe-

permiſerim circuncißionem, fruſtra & in caſſum tantũ in me receperim mali, ut tantum offendiculum ponerem cruci? Videtis enim, quod nullam ob cauſam æque nobis ſunt hoſtes, atq; ob circuncißionẽ. Num igitur adeo uecors eram, ut pro re nihili, & ipſe affligerer, & alijs eſſem offendiculo? Porrò crucis offendiculum uocauit, eo quod etiam ſermo crucis hoc imperabat, idq́; potißimum erat, q̃d offendebat Iudæos, & uetabat ne crucem reciperent, uidelicet quod iuberentur à maiorũ inſtitutis diſcedere. Vtinã & concidant, qui uos conturbãt. Vide q̃ hic eſt amarulentus in eos, qui Galatas ſeduxerãt. In initio torquebat accuſationẽ in ſeductos, ſemel atq; iterũ eos appellans ſtultos: uerũ ubi illos recte caſtigauit correxitq́;, deinceps in ſeductores fertur. Oportet autem nos & hanc apoſtoli ſapientiam perſpicere,

quomodo hos tanquam proprios filios, & tanquàm correctionis capaces admonet & ad mentem reuocat. Eos uero qui seduxerant, uelut alienos & insanabili morbo laborantes resecat, partim quũ ita dicit, Portabit iudicium suum quisquis fuerit, partim quum ait, Vtinã & abscindantur, qui uos conturbant. Ac recte dixit ἀναστατοῦντες, hoc est, statu mouent. Compulerãt enim eos, ut pro pria patria, ut libertate, ut cœlesti cognatione relicta, alienam ac peregrinã persequerentur, ut iam ab illa superna liberaque Hierosolyma exules, cogantur, ue luti captiui, solumque uertere iussi, incertis uagari sedibus. Quapropter illis imprecatur. Quod autẽ dicit, hoc est, Nulla est mihi cura de illis, Hæreticum enim inquit, hominem post unã & alteram admonitionem deuita. Si uolunt, non solum circuncidantur, uerum etiam exe

centur,

centur. Vbi nunc sunt, qui seipsos audent euirare, simul & apostolicam imprecationem sibi accersentes, & dei opificium accusantes, & à Manicheis stantes? Nam illi quidem aiunt, corpus insidiosum esse, malæq; materiæ: hi uero factis suis, crudelibus illis opinionibus præbent ansam, dum membrum amputant uelut insidians & inimicũ. Itaq; multo magis oportebat execare oculos: Per oculos enim in animam descendit concupiscentia. Verum nec oculus, nec ullum aliud membrum est in culpa, sed sola praua animi inductio. Quod si non sustines, quur non & linguã ob blasphemias, quur nõ & manus ob rapinas, quur non & pedes ad maliciam currentes, deniq; quur non totum resecas corpus? Nam & aures delinitæ tibia, frequẽter effœminarunt animam, & nares accepto suaui odore imposue-

runt menti,& ad uoluptatem lymphar
runt.Itaqꝫ circuncidamus omnia, & au
res & manus, & nares. Verum hæc ex
tremæ ſunt impietatis ſatanici conſilij.
Tantum oportet corrigere incõditum
mentis impetum. Iſti uero ſua reſecant
membra. Ita malus dæmon quoniam
ſua culpa reiectus eſt ab opifice,perſua
ſit ut inſtrumenta perderent, ſemper
gaudens cædibus. Qui fit igitur, dicet
aliquis,ut ſaginato corpore efferueſcat
concupiſcentia? Quoniam hoc ipſum
rurſus eſt animi delictum. Nam ſagi
nare carnem,non eſt carnis, ſed animi.
Nam ſi uellet extenuare, habet idem
omnem poteſtatem. At tu perinde fa
cis,quaſi ſi quis uidens aliquẽ accenden
tem ignem,ac lignis impoſitis domum
incendere, omiſſo eo qui fecit incendi
um flammã accuſet,quæ correptis mul
tis lignis in altũ ſe ſuſtulerit. Atqui cul
pa non

pa non eſt ignis, ſed eius qui ignem ac-
cendit. Hic enim ad parandos cibos, ad
præbendã lucem, adq́ alia id genus mi
niſteria datus eſt, non ad conflagratio
nem ædium. Quemadmodum & con-
cupiſcentia ad liberorum procreationẽ
uitæq́ conſeruationem data eſt, nõ ad
adulterium, ſcortationes ac laſciuias: ut
pater fieres, non ut adulter, ut legitime
uerſeris cum uxore, non ut contra fas
eam corrumpas, ut relinquas ſemen,
non ut alienum uities. Siquidem adul-
terium non eſt naturalis appetitus, ſed
cõtumeliæ præter naturam. Siquidem
appetitus ille tantum deſiderat mixtu-
ram, non talem mixturam. Hæc au-
tem mihi non temere dicta nunc ſunt,
ſed p̃ludimus ad diſputationes quaſdã
ac ceu uelitamur in eos, q dicũt dei opi-
ficiũ eſſe malũ, omiſſa animæ ſocordia
aduerſus corpus inſanientes, carnemq́

noſtram

nostrã calumniantes, de quibus & Paulus deinceps disserit, non carnem incu-
» sans, sed diabolicas cogitationes. Vos
» autem fratres in libertate uocati estis,
» tantum ne libertatem in occasionẽ car-
» ni. Hic iam uidetur expatiari in sermonem moralem. Accidit autem illi quiddam nouum, quodq; in nulla cæterarum epistolarum accidit. Quum enim omnes in duas partes solitus sit partiri, sic ut primum de dogmatibus, in fine de moribus dissserat: hic posteaquã incidit in sermonẽ de moribus, rursum admiscet disputationem de dogmatibus. Nam hic sermo uicissim hæret illi: illi, inq̃ qui pugnat aduersus Manicheos. Sed quid est? Tantũ ne libertatẽ in occasionẽ carni. Liberauit, inqt, uos Christus à iugo seruitutis, liberũ uobis esse uoluit facere quicquid uultis, nõ ut hac potestate ad maliciam abutamur, sed,

ut ma-

ut maioris præmij ſumamus occaſio-
nem, ad altiorem philoſophiam pro-
greſſi. Poſteaquã enim paſſim legem
appellat iugum ſeruitutis, & de gratia
quæ liberat ab execratione meminit, ne
quis ſuſpicaretur ipſum ideo reuocare
homines à lege, q̃d liceret exlegẽ age-
re uitam, corrigit eam ſuſpitionem di-
cens, Non ut illegitima fiat uitæ ratio,
ſed ut legem tranſcendat philoſophia.
Soluta ſunt enim legis uincula, atq; idẽ
ego dico, non ut deijciamur, ſed ut eri-
gamur ad altiora. Etenim tã is qui ſcor-
tat', q̃ is qui in uirginitate pſeuerat, legis
terminos exceſſit. Verũ nõ eodẽ modo,
ſed hic qdẽ in deteriora plapſus, ille ue
ro ad meliora puectus, ſic ut alter p̃ter
greſſus ſit legem, alter ſupgreſſus. Hoc
itaq; dicit Paulus, Chriſtus iugũ uobis
relaxauit, nõ ut exiliatis, aut calcitretis,
ſed ut abſq; iugo compoſite incedatis.
Poſt

Post hæc ostendit modũ, quo hæc facile queãt corrigi. Quis igit̃ modus? Per
» charitatẽ, inquit, inuicem uobis seruite. Rursus hic subindicat ambitionem, seditionem, dominandi studium, & insolentiã huius erroris illis fuisse causam, quippe hæreseon mater est principatus cupiditas. Etenim quum dicit, Seruite uobis inuicem, ostendit hoc mali ex arrogantia fastuq́ꝫ cepisse exordiũ. Eoq́ꝫ malo respondens admouet remedium. Quoniam inquit, dum alius alij uultis dominari, dissecti fuistis: seruite uobis inuicem, sic enim denuo in unum redigemini. At peccatum quidem non explicat aperte, sed aperte refert emendationis modum, ut hinc etiam illud cognoscerẽt, perinde ac si quis lasciuienti, non dicat quidem quod lasciuiat, tamen frequenter hortetur ad pudicitiam. Nam qui proximum sicut oportet diligit,

diligit, non grauatur illi seruire submissius quàm quisq̃ seruus. Quemadmodũ enim ignis admotus ceræ facile mollit eam, sic & amoris calor omnẽ fastum et arrogantiã uehemẽtius q̃ ignis soluit. Eoq́ nõ simpliciter dixit, Diligite inuicem, sed seruite, intensam ac uehementem declarãs amicitiam. Etenim quum legis iugum detraxisset, ne subsilirent, aliud illis imponit iugum, nimirũ charitatis, illo quidem ualidius, sed multo leuius ac iucundius. Deinde quid boni præstet charitas ostendit dicens, Tota enim lex in uno uerbo impletur, uidelicet in hoc, Diliges proximum tuum ut teipsum. Quoniã legem susq́ deq́ uersauit, si uis inq̃t, illam implere, ne circũcidaris, Non eñ circũcisione, sed dilectione implet᷑. Vide ut doloris sui nõ obliuiscitur, sed id q̃d dolet identidẽ attingit, etiam ingressus moralẽ tractationem.

Quod

" Quod si inuicem mordetis & comedi-
" tis, uidete ne à uobis inuicem consuma
" mini. Non pronunciat, ne grauet illos, nouerat tamen id fieri, uerum hoc ambigue profert. Non enim dixit, quoniam uos inuicem mordetis, & quod sequitur cõsimili modo, nec enim illic rursum pronunciat, sed obumbrat ac dicit, ne à uobis inuicem consumamini, qui sermo est metuentis & consulentis, ut caueant, non condemnantis, Ac dictionibus significantibus est usus. Non em̃ tantum dixit, mordetis, quod sanè est commoti, sed addidit, & comeditis, q̃d est in malicia perseuerantis. Nam qui mordet quod appetebat, irã expleuit: cæterum qui deuorat, extremæ feritatis & immanitatis specimẽ dedit. Morsus autem ac deuorationem non corporales dicit, sed eas quæ sunt his multo crudeliores. Non enim qui carnem gustauit hu-

uit humanam, tantũ mali dedit, quantum is qui morſum fixit in animum. Si quidẽ quanto corpore præſtantior eſt anima, tanto grauius eſt hanc læſiſſe. Videte, inquit, ne à uobis inuicem conſumamini. Quoniam qui lædunt & inſidiantur uelut alios conſumpturi, hoc animo ueniũt, ideo dicit, Videte ne res in uos reuoluatur. Nam ſeditio & contentio corruptionẽ & conſumptionem adfert, tum ijs qui recipiunt ea, tum ijs qui inuehunt, magisq́ꝫ corrodit omnia quàm tinea. Dico autem, ſpiritu ambulate, & concupiſcentiam carnis non perficietis. Ecce alteram indicat uiam, quæ uirtutem reddit facilem, ac præſtat ea quæ dicta ſunt, uiam quæ gignit charitatem, quæq́ꝫ ſtricta redditur à charitate. Nihil enim, nihil inq́ꝫ ſic charitatẽ inſerit nobis, ut ſi ſimus ſpirituales, nec alia res æque perſuadet ſpiritui, ut apud

p nos ma-

nos maneat, atq; uis charitatis, eoq; dicit: Spiritu ambulate, & carnis concupiscentiam non perficietis. Quoniam expresserat, quæ res gigneret morbum, & remedium aperit quod adfert sanitaté. Quod autem est illud? Non aliud, q̃ uiuere spiritu. Vbi uero dixerat, spiritu ambulate, & carnis concupiscentiam nõ
" perficietis, subiecit, Caro enim concupi
" scit aduersus spiritum, spiritus autem
" aduersus carnem, Hæc enim sibi inui
" cem aduersantur, ut non quæcunq; uo
" lueritis, ea faciatis. Hic quidam adoriuntur nos dicentes, quod apostolus hominem in duo dissecuerit, inducens eũ, uelut ex contrariis naturis compositũ, dum ostendit pugnam esse corpori aduersus animam. Verum hæc non ita se habẽt, Non ita se habent inquã. Neq; enim hic carnem appellat corpus. Alioqui si hoc sentiret, quomodo consentaneum sit

neum sit

neum sit quod mox dicitur, Concupiscit enim, inquiens, aduersus spiritum. Atqui corpus non est de eorum numero quæ mouent, sed quæ mouentur: nõ de eorum numero quæ agunt, sed de eorum quæ aguntur, Quomodo igitur concupiscit, quandoquidẽ concupiscentia non carnis est, sed animi. Siquidem alibi dicit, Concupiscit anima mea. Et, Quid desiderat anima tua, & faciã tibi. Et, ne ambules iuxta desideriũ animæ tuæ, Ac rursus, Sic desiderat ania mea. Quomodo igit̃ Paulus dicit, Caro concupiscit aduersus spiritũ? Solet appellare carnẽ, non corporis naturã, sed prauã uolũtatẽ: ueluti quũ dicit, Vos non estis in carne, sed in spiritu. Et rursum, Qui uero in carne sunt, deo placere nõ possunt. Quid igitur? Tollẽda est caro? Ipse uero q hæc dicebat, an nõ carne circũdatus erat? Non carnis sunt ista, sed dia-

boli dogmata. Ille enim homicida erat ab initio. Quid igitur dicit? Carnem hic appellat cogitationem terrestrem, socordem & incogitantem. Hæc enim non corporis est accusatio, sed animæ negligentis crimen: siquidē huius instrumentum est caro: Instrumētum autem nullus auersatur oditúe, sed eum potius, qui organū male tractat. Neq; eñ ferrum sed hominem & odimus & punimus. Atqui dixerit aliquis, hoc ipsum est accusare corpus, animi peccata carnis appellare uocabulo, Ego uero fateor quidē carnem anima inferiorē esse, sed hanc quoq; pulchrā esse. Non eñ quod pulchro inferius est statim malū est, sed ipsum quoq; bonum. Malum autem non est minus bono, sed contrarium. At tu si demonstrare potes maliciam è corpore proficisci, accusa carnem. Qd' si ex appellatione conaris struere calumni-

calumniam, tempus tibi est, ut simul ac
cuses & animam: quandoquidē & ani-
malis homo dicitur, qui ueritate priua-
tus est. Et spiritus maliciæ dicuntur dæ-
monum multitudo. Rursus carnis uo-
cabulo scriptura solet appellare myste-
ria, totamq; ecclesiam, dicēs eam Chri-
sti esse corpus. Quod si uis etiam officia
cernere, quæ per carnem præstantur,
hinc considera. Imaginare sensus extin
ctos esse, & uidebis animam omni co-
gnitione destitutam, neq; quicquam
eorum quæ nunc nouit, nosse. Etenim
si potentia dei dum ex opificio mun-
di per res conditas intelligitur, conspici-
tur, quomodo uidere poterimus absq;
oculis? Quod si & fides ex auditu est,
quomodo sine auribus audiemus? Præ
dicare uero, & circumcursare linguæ pe
dumq; constat adminiculo. Quomo-
do enim, inquit, prædicabunt, nisi mit-

tantur? Et scribendi munus peragitur manibus. Vides ut innumerabilium causa bonorum est carnis ministerium. Cæterum quũ dicit, Caro concupiscit aduersus spiritum, de duplici loquitur cogitatione, quarum altera alteri aduersatur, uidelicet uirtutis & maliciæ, non anima & corpus. Nam si hæc sibi inuicem aduersarentur, seipsa tollerent, nõ aliter quàm ignem aqua, tenebræ lucem. Sin corporis curam agit aĩa, multaq; sollicitudine illi prospicit, innumeraq; patitur, ne deserat illud, quum ui abrumpitur, obsistit, ac uicissim corpus animæ subseruit, & ad illius operationem compositum est, qui possunt hæc esse contraria, & inter sese pugnantia? Nam ego nõ solũ nõ contraria, uerum etiam magnopere concordia seq; uicissim tuentia conspicor ex ipsis factis. Non igitur de his loquitur, quod sibi

inuicem aduerſantur, ſed malarum ac bonarum cogitationum pugnam proponit. Velle enim & non uelle animæ eſt. Ideo dicit, Hæc autem aduerſantur, ne ſineres animam pergere in ſuis prauis affectibus. Siquidē hæc loquutus eſt apoſtolus, ceu pædagogus quiſpiam ac præceptor, terrorem incutiens. Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Quæ nam eſt hæc conſequentia? Maxima quidem & euidens. Etenim qui ſpiritum ut oportet habet, per hunc extinguit omnem prauam concupiſcentiam. Porrò qui liberatus eſt ab his, non eget legis auxilio, ſed multo factus eſt præceptis illis ſublimior. Nam qui non iraſcitur, quid opus habet ut audiat, non occides? Qui non intuetur intemperantibus oculis, quid opus habet eo qui doceat non eſſe mœchādum? Quis enim

illi uerba facit de fructu malitiæ, qui radicem malitiæ iam euulsit? Radix enim homicidij, ira, & adulterij radix, curiosus oculorum obtutus. Ea propter dicit: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Hic autem mihi uidetur magnas etiam & admirãdas legis laudes retulisse. Quas illas? Quanq̃ inquit, lex erat loco spiritus, iuxta suas uires, priusq̃ spiritus adueniret, non tamẽ ob id oportet manere in pædagogo. Tum quidẽ merito sub lege eramus, ut metu castigaremus concupiscentias, nondum prodito spiritu. Nunc uero posteaq; uenit gratia, quæ non solum iubet ab illis abstinere, uerum & ad altiora prouehit, & ad perfectiorem uitæ rationem adducit, quid opus est lege? Etenim q ex sese suo fungitur officio, huic quid opus pædagogo? Neq; enim qui philosophus est opus habet grammatico. Quur igitur uos ipsos

uos ipsos redditis uiliores? Quũ prius uos exhibueritis spiritui, nunc assidetis legi. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, scortatio, adulterium, immundicies, lasciuia, ueneficium, simulacrorum cultus, inimicitiæ, cõtentio, æmulationes, iræ, concertationes, seditiones, hæreses, inuidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia quæ prædico uobis, quemadmodũ & prædixi, quod qui talia faciunt, non erunt hæredes regni dei. Hic iam mihi dicito tu qui carnis accusator es, & arbitraris hæc ob simultatem & discordiam esse dicta: Sit adulterium, & scortatio carnis, iuxta uestram opinionem, inimicitiæ, contẽtio, æmulationes, concertationes, hæreses, & ueneficia, cuius erunt? Nam hæc tantummodo sunt corruptæ uoluntatis, nimirum ut cætera, quomodo igitur erũt carnis? Vides igitur, quod hic nõ loqui-

tur de carne, sed de terrestri cogitatione quæ humi serpit, eo q́ terrorē ingerit dicens, Qui talia faciunt, regni dei nō erūt hæredes. Q. si hæc essent naturæ malæ, non uoluntatis prauæ, supflue dixisset faciunt, Faciunt, non patiuntur. Huius autem rei gratia etiam exulant à regno cœlorum. Neq; enim ad ea q̄ sunt naturæ, sed ad ea quæ sunt uoluntatis pertinēt uel coronæ uel supplicia. Quapropter etiam hæc minatur Paulus:
» Fructus autem spiritus, charitas, gau-
» dium, pax. Non dixit, opus spiritus, sed fructus. Num igitur anima superuacanea est? Nam si de carne & spiritu uerba fiunt, ubi anima? Num de inanimis loquitur? Siquidem ubi quæ mala sunt, carnis sunt, quæ bona, spiritus, superuacanea est anima. Nequaquam. Nam huius est temperatura affectuū, & ad hanc pertinēt. Ipsa in medio sita

inter

inter uirtutem & uicium, si ad id quod oportet utitur corpore, reddit illud spirituale. Sin recedit à spiritu, si seipsam p̃bet malis cupiditatibus, reddit illud magis terrenũ. Vides eũ non loqui de substantia carnis, sed de mala & bona uolũtate. Quur aũt uocat fructũ spiritus? Quoniam mala opa ex nobis solis oriuntur, unde & opera uocat. Bona uero non tantum egent nostra cura, uerum etiam opus habẽt diuina benignitate. Igitur hæc dissertururus prius radicẽ bonorũ pponit ita dicens, Charitas, gau" dium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, " fides, mansuetudo, temperantia, aduer" sus huiusmodi non est lex. Quid enim " aliquis p̃cipiat illi qui omnia in se habeat, etiam perfectam philosophiæ magistrã charitatẽ. Queadmodũ ẽm equi freno morigeri, oĩaq; ex sese faciẽtes, non opus habẽt scutica: sic & aĩa q̃ impulsu

spiritus

ſpiritus recta facit,non eget admonitri
ce lege. Cæterum hic quoq; legem ual-
de mirabiliter deiecit,nõ ut malam, ſed
ut inferiorem philoſophia,quã dat ſpi-
» ritus. Qui uero ſunt Chriſti, carnẽ cru-
» cifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs.
Etenim ne dicerent,& quis eſt iſtiuſmo
di? ex factis oſtendit, qui ſint qui talia
præſtant, rurſus hic carnem appellans
malefacta. Non enim ſanè carnem ſu-
ſtulerant, alioqui quomodo uiuerent?
Nã quod crucifixũ eſt,mortuum eſt &
inefficax. Sed perfectam indicat philo
ſophiam. Siquidẽ concupiſcentiæ quã-
uis obturbant,incaſſum rabiunt. Quo-
niam igitur tanta uis eſt ſpiritus, illi ui-
uamus,illo contenti ſimus. Et hoc decla
» rans ſubdit: Si ſpiritu uiuimus,ſpiritu
» & ambulemus. Hoc eſt,contenti ſimus
ſpiritus ui,neq; requiramus legis acceſſi
onem. Mox oſtendens eos qui circunci
ſionem

ſionem inducebant, id ambitionis gra-
tia facere, ait, Ne efficiamini inanis glo «
riæ cupidi, quæ eſt cauſa omnium ma- «
lorum, uos inuicem prouocantes. Hoc »
in contentiones & concertationes dictũ
eſt. Inuicem inuidentes. Siquidem ex «
inanis gloriæ ſtudio naſcitur inuidia,
rurſus ex inuidia hæc innumera mala.
Fratres etiam ſi præuentus fuerit ho- Cap. 6.
mo. Quoniam increpationis prætextu «
ulciſcebantur ſuas cupiditates, uidebant
turq́ id facere propter delicta corrigen
da, quum reuera ſtuderent ſuam domi
nandi cupiditatem ſtabilire, ait, Fratres
ſi etiam præuentus fuerit. Non dicit, ſi
fecerit, ſed ſi p̃uentus fuerit, hoc eſt, ſi ab
reptus. Vos qui ſpirituales eſtis, inſtau «
rate talem. Non dixit, punite, aut con- «
demnate, ſed inſtaurate, hoc eſt, corrigi
te. Ne hic quidem conſtitit, uerum ut
oſtenderet eos uehementer mites eſſe

oportere

oportere, erga eos qui supplantantur,
» ita subiecit, In spiritu mansuetudinis.
Non dixit, in mansuetudine, sed in spiritu mãsuetudinis, declarans hæc etiam spiritui placere, quippe quũ hoc ipsum posse cũ humanitate corrigere peccãtes doni sit spiritualis. Deinde ne qui corrigit alterũ efferatur animo, & ipsum eidẽ timori subiecit, ita loquens, Considerans teipsum, ne & tu tenteris. Quemadmodũ enim diuites sportulas mittunt egentibus, quo si quando & ipsi in egestatẽ inciderint, eadẽ ab aliis cõsequantur: sic & nobis est faciendum. Quapropter & causam necessariã memorat, ita loquens, Considerans teipsum, ne & tu tenteris. Simul excusat eũ qui peccauit: primum ita dicens, quãuis præuentus fuerit. Deinde uox illa multam declarat infirmitatem, dũ usurpat pronomen, tu, ita loquẽs, ne & tu tenteris. Quod igitur dicit

tur dicit tale est, Corrige fratrem, si præuentus fuerit, sed cum mansuetudine, dæmonis incursionem accusans magis ꝙ animi negligentiam. Alij aliorũ onera inuicem portate. Quoniam fieri non potest, ut homo uiuat absq; defectu, admonet ne rigidi sint expensores alienorum delictorum, sed tolerent etiam proximorum defectus, ut & ipsorum delicta tolerentur ab alijs. Sicut enim in structura domus non omnes lapides eundem habent locum, sed hic quidem in angulum est accommodus, ad fundamenta non item: ille cõtra, ad fundamenta cõmodus est, non item ad angulum: Itidẽ sanè est in corpore quod est ecclesia. Quin & in nostra carne licet idem cernere, attamen aliud membrũ ab alio tolerat, nec ab oibus oĩa requirimus. Nam ex cõmuni facta collectio, & corpus & ædificium constituit.

Et sic

» Et sic adimplete legem Christi. Non dixit πληρώσατε, id est, iplete, sed ἀναπληρώσατε, hoc est, simul omnes implete, uos inuicē ferendo. Velut ille est iracundus, tu somnolentus. Tolera igitur illius acrem impetū, ut uicissim ille tuam ferat segnitiem, Ita fiet, ut nec ille peccet, dum abs te toleratur, neq; tu, dū in his in quibus molestus es, sustineris à fratre tuo. Ad hunc autem modum uobis inuicem, ubi lapsus imminet periculū, manum porrigentes, mutuis officijs implete legem, sic ut unusquisq; quod proximo deest, sua tolerātia suppleat. Porrò nisi sic egeritis, sed quisq; proximi uitam tendat excutere, nunq̄ inter uos siet quicq̄ eorū quæ fieri decet. Vt enim in corpore si quis ab omnibus mēbris eundem postulet usum, nunquā consti terit corpus: sic & inter fratres graue bellum erit, si ab omnibus omnia requirimus.

mus. Etem̃ si quis uidet aliqd esse, quũ nihil sit, seipsum decipit, Hic rursus arrogantiam specta. Qui sibi uidetur esse aliquid, primum suæ uilitatis argumentum ædẽs, talem morũ leuitatem. Sed suum opus probet unusquisque. Hic ostendit quod oportet nos uitæ nostræ expensores esse, nec leuiter, sed exacta cura, probare quæ nobis gesta sunt: uidelicet fecisti boni quippiam, considera ne forte propter inanẽ gloriã, ne ꝓpter necessitatẽ, ne in odiũ, ne ꝑ simulationẽ ne ob aliã aliquam causam humanã. Sicut enim aurum uidetur quidem esse splendidum priusquam mittatur in fornacem, uerum ubi traditum fuerit igni, tum uero certò dignoscitur, eo quod adulterinum est, ab eo quod est syncerũ, separato, Sic & nostra opera, ubi diligenter examinaueris, tum euidenter retegentur, uidebimusq́ue nos ipsos mul

tis criminibus obnoxios esse. Et tunc in seipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Hæc dicit nō ueluti legē præscribens ut fiat, sed illis obsecundās, perinde ac si dixisset, Absurdum quidē est gloriari: qđ si porrò gloriari uis, ne glorieris aduersus proximum, ut ille pharisæus. Nam qui hoc didicerit, is & ab illo facile abstinebit. Quapropter etiam illud cōcessit, ut paulatim totum eximeret. Nam qui consuerit in seipso tātum habere gloriam, & non aduersus alios, statim & hūc defectum corrigit. Nam qui non existimat se cæteris meliorem, quandoquidem hoc est quod dicit, nō in alterum: sed semetipsum apud sese examinat, etiamsi glorietur, desinet tamen id facere in posterū. Atq; ut intelligas eum hoc uelle docere, uide ut illum metu cohibet, superius dicendo: Pro « bet suum opus: hic addēdo unusquisq; suum

suũ onus portabit,uidet̃ quidẽ ꝓpone/ «
re rationẽ quæ uetat gloriari aduersus
aliũ,sed corrigit gloriantẽ ne sibi place/
at, reuocãs illũ ad propriorũ delictorũ
considerationẽ, dum onus nominat,&
sarcinæ gestationis meminit,premẽs il/
lius cõsciẽtiã. Cõmunicet aũt is qui in/ «
stituitur sermõe,ei qui instituit in omni «
bus bonis. Hic iã de doctoribus loqui
tur. Vult eñ illos diligenter curari ab
his quos instituunt. Et quamobrem in
quit, Christus hoc ita præscripsit, & in
nouo testamẽto lex hæc posita est, ut q
euangelium prædicant, ex euangelio
uiuant,& in ueteri similiter.Multi pro/
uentus erant Leuitis è subditis. Cuius
igitur gratia sic hæc constituit, sed pri/
us deposito modestiæ & charitatis fun
damento. Quoniam etiam docto/
ralis autoritas, frequenter inflat ea
præditos, cohibens doctoris spiritum,

constituit illum in hac necessitate, ut opus habeat discipulis: & his rursus praebet occasionem, ut faciliores reddantur ad beneuolentiam, exercens eos per beneuolentiam erga doctores, ut & erga caeteros sint mansueriores, quae res non mediocrem charitatem excitauit in utraque parte. Alioqui nisi hoc esset quod dixi, quam ob causam deus, qui ingratos Iudaeos manna aluit, in mendicorum deiecisset necessitatem. An non perspicuum est, quod hinc magna pararet bona, modestiam & charitatem? Et ne puderet discipulos, subditos esse probro obnoxijs. Probrum enim esse uidetur, petere. At iam non uidebatur, quum idem palàm omnique cum libertate facerent doctores. Itaque non mediocrem fructum & hinc tulere discipuli, dum per haec docentur gloriam omnem despicere. Idcirco dicit: Communicet autem qui

qui inſtituitur in ſermone, in omnibus "
bonis. Hoc eſt omnem in illum exhibe "
at liberalitatẽ. Hoc enim innuens dice/
bat, in omnibus bonis, Nihil inquit di
ſcipuli proprium eſt, ſed omnia cõmu/
nia, quippe qui maiora quàm dat acci
pit, atq; hoc maiora, quo præſtabiliora
ſunt cœleſtia terrenis. Quod & alibi ſi/
gnificans ait: Si nos uobis ſpiritualia ſe/ 1. Cor. 9.
minauimus, nõ magnum, ſi nos ueſtra
carnalia metamus. Eóq; negocium hoc
appellat communicationem, indicãs fi/
eri repenſationem. Ex hoc uero chari/
tas quoq; redditur feruentior, multóq;
firmior. Itaq; ſi doctor quærit, qđ na/
turæ ſatis eſt, nihilo minus accipiẽs ma/
net in ſua dignitate, quandoquidem &
hoc laudi dandum eſt, doctorem ſic aſ/
ſiduum eſſe miniſterio ſermonis, ut cæ/
teris egeat, altiſſimáq; laboret inopia,
contemnens omnia quæ ad uictus ne/

cessitatem pertinent. Quod si modum transgressus fuerit, corrupit suam dignitatem, non eo quod accipit, sed quod præter modum. Post hæc ne doctoris improba uita, segniorem ad hæc redderet discipulum, eumq́ꝫ pauperem frequenter prætercurreret, ob mores ma-
" los, pergit ac dicit: Bonum autem faci
" entes non defatigemur. Hic ostendit discrimen, ambitionis huiusmodi, & eius qui incumbit rebus temporarijs, ita di-
" cens: Ne erretis, deus non irridetur, qc
" quid enim seminauerit homo, hoc &
" metet. Nam qui seminat in carne sua,
" ex carne sua metet corruptionem. Qui
" uero seminat in spiritu, è spiritu metet
" uitam æternam. Quemadmodum enim in semente, qui seminat, non potest ex ordeo metere triticum, eo quod oporteat, & sementem & messem eiusdem esse generis, sic & in operibus. Qui

in

in carne deposuerit, delicias, temulentiam, concupiscentiam absurdam, quæ hinc proueniunt metet. Quæ autem sunt ista? supplicium, ultio, probrum, risus, corruptio. Siquidem mensarum sumptuosarum & cõdimentorum, nullus alius prouẽtus est, quàm corruptio. Nã simul & ipsa corrũpũt & corrũpũt corpus. Quæ uero sunt spũs, haud sunt eiusmodi, sed his omnibus omnino diuersa. Considera uero, seminasti eleemosynam, manẽt te thesauri cœlestes, gloriaq́ȝ sempiterna. Seminasti pudicitiam, excipiet te honor & brabium, & ab angelis gratulationes, & ab Agonotheta coronæ. Bonum autem facientes ne defatigemur: tempore enim suo metemus nõ deficientes. ergo dũ tẽpus habemus, opemur qđ bonũ est in oẽs, maxime uero erga domesticos fidei.

Ne quis arbitraretur, doctorũ quidem habendam esse curam, eosq́ue alendos, cæteros uero negligendos, ad generalitatem profert orationem, omnibusq́ue patefacit ostium, huius honoris ambiẽdi, tantaq́ue uehementia id facit, ut in Iudæos etiam ac Gentes, licet non eodem gradu, tamen eleemosynam cõferre iubeat. Quis autem est ordo? Ut circa fideles maior habeat sollicitudo: & quod i cæteris epistolis facere solet, hoc & hic facit, non modo loquens de danda eleemosyna, uerum etiam de studio se perpetuóq; danda. Siquidem hæ uoces, seminare & non oportet defatigari, hoc innuũt. Ergo quoniam rem magnã exigebat, præmium quoq; collocat in foribus, messis faciendo mentionẽ, nouæ cuiusdam & admirabilis. Nam in agricolatione, nõ solum qui seminat, uerumetiam qui metit multum sustinet la

boris

boris, cum squalore, cũ puluere, cumq́ꝫ multa colluctans miseria. Tunc uero nihil, inquit, tale erit. Quod etiam explanans dicit, Tempore enim suo metemus non deficientes. Et hinc quidem illos hortatur & allicit, ex altera uero parte urget etiam & compellit dicens: Ergo dum tempus habemus operemur bonum. Quemadmodum non semper est in nostra potestate facere sementem, ita nec dare eleemosynam. Quum enim hinc fuerimus abducti, etiam si milies uelimus, nihil effecerimus. Testes huius rei nobis sunt & uirgines illæ, quæ quamlibet promptam haberent uoluntatem, tamen quoniam abierant non ferentes secum largam eleemosynam, exclusæ sunt à thalamo spōsi. Testis est & diues ille qui Lazarũ despexerat, qui q̃niam hoc destitutus erat auxilio, & plorās & supplicās uehementer, nec

ter,nec à patriarcha,nec ab alio quopi-
am misericordiam impetrauit,sed citra
ueniã omnẽ mansit in ꝑpetuo flammæ
cruciatu. Porrò ꝙ dixit,dũ tempus ha
bemus opemur bonũ erga oẽs, & hac
ratione maxime subducit eos ab humi
litate Iudaica.Nã illis omnia humanita
tis officia erãt erga cõtribules,at gratiæ
philosophia,terram pariter & mare,ad
beneficẽtiæ mẽsam inuitat,quanq̃ erga
domesticos copiosiorẽ exhibet sollicitu
" dinẽ. Videtis qualibus literis scripsi uo
" bis manu mea. Quicunq; uolunt in car
" ne placere,ij cogunt uos circuncidi.Con
sidera quantus dolor tenuerit illam be-
atam animam. Queadmodum eñ qui
in luctum aliquẽ inciderunt,aut aliquẽ
ex synceris amicis amiserũt,aut alioqui
malum aliquod subito obortũ ferunt,
neq; noctu quietẽ agunt,neq; interdiu,
luctu pectus illorũ obsidente: sic & bea
tus Pau

tus Paulus pauca loquens de moribus, denuo reuertit̃ ad ſupiora, q̃ maxime diſcruciabãt ĩpius animũ, ita loquẽs, Videte q̃libus literis ſcripſi uobis. Hic nihil aliud innuit, niſi ꝙ ipſe totam ſcripſerit epiſtolam, q̃d affectus mire ſynceri erat argumentũ. In cæteris eñ epiſtolis ſub ſcribebat qdem ipſe, cæterũ alius ſcribebat, idq́ꝫ liq̃t ex ea q̃ eſt ad Romanos epiſtola. Ibi ſiquidẽ ſub calcẽ ait, Saluto uos ego Tertius, q ſcripſi epiſtolã. Hic uero totã ĩpe ſcripſerat. Fecit aũt hoc nõ temere, ſed admodũ neceſſario, nõ ob charitatẽ modo, uerũ etiã ad tollendã malam ſuſpitionem. Quoniam enim traducebatur de ĳs factis, quibus affinis non erat, dicebaturq́ꝫ circuncîſionẽ profiteri, diſſimulãs tamẽ q̃ſi nõ ꝓfiteret̃, ideo cõpulſus eſt epiſtolã ſua manu ſcriptã mittere, depoſito apud illos ſcripto teſtimonio. Qď aũt dixit q̃lib⁹, mihi

mihi uidetur non magnitudinem, ſed deformitatem literarum ſignificãs hoc dicere. Nam propemodum illud dicit, quod quum nõ noſſet optime ſcribere, tamen compulſus ſit per ſeipſum ſcribere, ut calumniatoribus os obturaret.
» Quicunque uolunt placere in carne, hi
» cogunt uos circuncidi, tantum ne per
» crucem Chriſti perſequutionem pati-
» antur. Neque enim qui circuncidun-
» tur, ipſi legem ſeruant, ſed uolunt uos
» circuncidi, ut in ueſtra carne glorientur. Hic oſtendit illos non ſponte id facere, ſed coactos pati, præbens illis occaſionem redeundi, ac propemodum illos excuſans, hortánſque, ut cito reſiliant. Quid autem eſt placere in carne? Probari apud homines. Quoniam eñ apud Iudæos probro dabatur, quod à patrijs conſuetudinibus deſciſcerent, ne hoc, inquit, poſſit ipſis exprobrari, uolunt

lunt uos corrumpi, per ueſtram car/
nem illis ſatisfacturi. Hoc autem dicit,
ut oſtendat illos nequaquam propter
deũ quæ faciebant facere: Perinde qua/
ſi dixiſſet: Quod fit, non innititur pie/
tati, propter humanam ambitionem
hæc omnia fiunt, ut placeant infideli/
bus, quod fideles truncentur, & indu/
cunt animum, ut deum offendant, mo/
do placeant hominibus. Hoc enim eſt
in carne placere. Poſt hæc ut oſtendat
& à diuerſo eos eſſe procul à uenia, rur/
ſus illos redarguit, non ſolum ob id, ꝙ
alijs placere ſtuderent, uerum etiam ꝙ
ſuæ gloriæ cauſa, hæc alijs præciperent.
Eoq́ꝫ ſubiecit, ut in carne ueſtra glori/ "
entur, tanquam qui diſcipulos habe/ "
ant, ſintq́ꝫ doctores. Et unde hæc pro/ "
bantur? Non enim, inquit, ipſi legem "
ſeruant. Maxime igitur etiam ſi ſeruaſ/ "
ſent, erant accuſandi. Nunc & ſcopus
illorum

» illorum insyncerus est. Mihi uero absit,
» ut glorier, nisi in cruce domini nostri Ie
» su Christi. Attamẽ res uidetur esse pro-
brosa: uerũ in mundo & apud infide-
les, Cæterũ in cœlis & apud fideles glo-
ria est, & quidẽ maxima. Nam & pau-
pertas probrosa est, sed nobis gloriosa.
Itẽ spũi apud uulgus ridiculũ est, at nos
eo gloriamur. Ita crux nobis est glorian
di materia. Nec uero dixit, ego non glo
rior, aut ego nõ uolo gloriari, sed, absit
ut ego glorier, perinde quasi de re por
tentosa loquens abominatus est, & ad
hoc præstandũ diuinam opem implo-
rauit. Et quid est quod de cruce gloria-
tur? Quod Christus mea causa formã
serui accepit, & mea causa q̃ passus est,
ꝑtulit: propter me inquã, qui seruus erã,
qui inimicus, qui ingratus, sed sic me di
lexit, ut seipsum exponeret. Quid huic
possit æquiparari? Etenim si serui dum
tantum

tantũ laudãtur ab heris, hisq́ eiuſdem naturæ, uehementer ſibi placent, an nõ gloriandum eſt, quũ ille dominus, qui uerus eſt deus, non erubeſcit pro nobis crucem ſubire. Proinde ne nos quidem illius ineffabilis erga nos ſollicitudinis pudeat. Illum non puduit tua cauſa crucifigi, & te pudet eius inenarrabilem profiteri diſpenſationem? Et interim perinde facis, ac ſi quis ante non erubeſcẽs de rege, poſtq́ aſtans ipſi in carcere, uincula ſuis manibus detraxiſſet, ob hoc illius pudeſceret. Verum hæc extremæ fuerint dementiæ: ob hoc ipſum enim maxime gloriandũ eſt. Per quẽ « mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mun « do. Mundũ hic appellat nõ cœlũ neq́ « terrã, ſed res tẽporarias, laudem ex hominibus, famulitiũ, gloriam, opes. Hæc igitur oĩa q̃ uulgo uidentur eſſe magnifica, mihi facta ſunt mortua. Talẽ oportet

eſſe

esse Christianum, & hanc uocem semper habere in ore. Considera & hinc huius beati erga deum charitatem. Non cõtentus est priore mortificationis modo, sed & alterum intulit dicens: & ego mundo: duplicem innuens mortificationem, ac dicens, & illa mihi mortua sunt, & ego uicissim illis. Nec illa me capere possunt, neq; manibus iniectis captiuum ducere, quippe semel mihi mortua, neq; ego illorum cupidine teneri, quippe mortuus illis. Nihil hac mortificatione felicius. Hoc est beatæ uitæ fundamentum. Neque igitur circuncisio quicquam ualet, neque præputium, sed noua creatura. Et quicunque hac regula incedunt, pax super eos & misericordia, & super Israhel dei. Vides crucis potentiam, in quantam celsitudinem apostolum subuexerit. Non enim solum iam omnes mundi res illi mortuas reddi

as reddidit, uerum etiam longe ſupra ueterum inſtitutum ſuſtulit. Quid huic potentiæ par? Siquidem qui prius pro hac circunciſione occidebatur, & alios occidebat, huic perſuaſit crux, ut illa eodem loco relicta, quo erat præputium, noua quædam & admiranda, ac cœlos tranſcendentia ꝑquireret negocia. Hãc enim appellat nouam creaturam, noſtrum uiuendi inſtitutum, tum ob ea quæ nata ſunt, tum ob ea quæ futura ſunt. Ob nata quidem, quod noſtra natura, quæ inueterauerat ſenio peccati, repente baptiſmi lauacro renouata eſt, non aliter, quàm ſi denuo eſſet condita. Quapropter etiam noua ac cœleſtis à nobis exigitur uitæ forma. Ob futura uero, quod & cœlum & terra, & omnis deniq; creatura, in incorruptibilitatem transferetur, unà cum noſtris corporibus. Proinde ne mihi poſt hac loquaris, in

ris, inqt, de circuncisione, q̃ nullã habet uim. Quomodo em̃ hæc extabit, quum oĩa tantope sint immutata? Quin potius res nouas q̃rite, nimirũ gratiã. Hæc em̃ q sectant̃, hi & pace & dei erga nos bonitate fruentur. Qui ꝓprie nomine Israhelis appellari possunt, q̃d hi qui diuersa sentiunt, etiam si ex illo prognati forent, eiusq́ cognomen circunferrent, ex his tamen omnibus exciderũt, & à cognatione, & ab ipso cognominis honore. Quippe qui regulam hanc seruant, hi sunt qui uere Israhelitæ possunt esse, qui à ueteribus discedunt, & gratiam sectantur. De cætero nemo mihi molestus sit. Hic non quasi lassus, aut defatigatus hæc loquitur. Etenim qui omnia tum facere tũ pati causa discipulorum induxerat animũ, quomodo nunc fractus esset concidissetq́? Qui dicit, Insta oportune, importune: Qui dicit, si forte

forte det illis deus agnitionem ueritatis, & resipiscant à diaboli laqueis. Quã igitur ob causam hæc dicit? Vt illorum socordem animum premat, & in maiorem conijciat terrorem, & leges ab ipso latas confirmet, nec sinat illos semper uacillare. Ego enim notas domini nostri Iesu Christi in corpore meo porto. Non dixit, habeo, sed porto, tanquam aliquis de trophæis glorians signisq; regalibus. Quanquam hoc ipsum rursus probrosum esse uidetur. Verũ hic sua uulnera iactat, neq; secus quàm solent milites uexilliferi, hic exultat uulnera circunferens. Sed quam ob causam hoc dicit? Quouis sermone, quauis inquit, uoce clarius per hæc me purgo. Hæc nanq; uocem tuba sublimiorem emittunt aduersus eos qui mihi contradicunt, prædicantq; me simulare dogma, & ad placandum homines aliquid di-

cere. Etenim si quis militem uideret ex acie cruentatũ prodisse, innumeris uulneribus saucium, num posset illũ ignauiæ proditionisq́ damnare, argumenta fortitudinis in ipso corpore gestantem? De me quoque igitur, inquit, similiter iudicate. Et si quis nolit meam excusationem audire, animumq́ meum cognoscere, spectet uulnera, quæ certiorem exhibent probationem, q̃ hæc uerba, quàm epistola. Exordiens enim epistolam, ex subita sui mutatione, syncerum animum suum, fuciq́ expertem euidenter ostendit: finiens uero declarat idem, ex periculis huius mutationis causa toleratis. Nam ne quis diceret, recto quidem animo mutatus est, uerum non perstitit in eodem proposito, testes allegat, se etiam perstitisse, nimirum tentationes, pericula, plagas. Deinde posteaquàm se dilucide purgauit de omnibus

omnibus, declarauitq́ꝫ, quod nihil eorum quæ dicta sunt, dixerit animo cõmoto, aut odij causa, sed immobilẽ habeat erga illos charitatis affectum, rursus hoc ipsum cõfirmat, claudens orationem precatione, plena bonis innumeris, hunc in modum loquens, Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro fratres, Amen. Hoc extremo uerbo, cũctis quæ prius dicta sunt, signaculum addidit. Non eim simpliciter dixit, uobiscum, quemadmodũ de cæteris, sed ait, cum spiritu uestro: auocans illos à carnalibus, & ubiqꝫ demonstrans dei beneficentiam, gratiæq́ꝫ commonefaciens quam acceperãt, per quã poterat illos ab omni errore Iudaico reuocare. Nam & spiritum accepisse non erat legalis inopiæ, sed iustitiæ, quæ est secundum fidem: nec acceptum tenere, erat ex circuncisione, sed ex gratia. Ea

propter admonitionē clausit deprecatione, spiritus simul & gratiæ mentionem refricans, & fratres alloquens, & deum inuocans, ut his perpetuo fiuantur, & duplici muro q̄ prius dicta sunt, communiens. Siquidem hæc ipsa precatio consummata doctrina est eorum quæ dicta sunt, duplicis muri uicē illis exhibens. Nam & doctrina commonefaciens illos quantum bonorum accepissent, magis continet illos in Ecclesiæ dogmatibus, & precatio gratiam inuocans, & in ijsdem perseuerare suadens, non sinit spiritum ab illis discedere, quo quidem in illis manēte, non aliter ac puluis, dispellebatur omnis eiusmodi dogmatum fallacia.

FINIS.